

วิทยาลัยการเมืองการปกครอง
 เลขรับ..... 788
 วันที่..... 25 ก.พ. 2565
 เวลา..... 10.05 น.

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม วิทยาลัยการเมืองการปกครอง งานวิชาการ โทร. 3740

ที่ อว 0605.19/-

วันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2565

เรื่อง ส่งสรุปรายงานการจัดโครงการบรรยายพิเศษ “พรรคการเมืองและการเลือกตั้งของไทยภายใต้ประชาธิปไตยที่ไม่ตั้งมั่น” (ออนไลน์)

เรียน คณบดีวิทยาลัยการเมืองการปกครอง

ตามที่ข้าพเจ้า ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศุทธิกานต์ มีจัน พร้อมด้วยนางสาวเกษราภรณ์ คลังแสง และนางสาวธราภร อนุเวช จัดโครงการบรรยายพิเศษ “พรรคการเมืองและการเลือกตั้งของไทยภายใต้ประชาธิปไตยที่ไม่ตั้งมั่น” (ออนไลน์) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในการจัดการเรียนการสอนรายวิชา 1301403 พรรคการเมืองและการเลือกตั้ง ขึ้นในวันพุธ ที่ 16 กุมภาพันธ์ 2565 เวลา 08.00-11.30 น. ณ วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ผ่านโปรแกรม Zoom meeting ความละเอียดตามที่ทราบแล้วนั้น ทั้งนี้ เพื่อให้ผลการจัดโครงการ ฯ ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย ข้าพเจ้าและทีมงาน จึงขอส่งสรุปรายงานผลการจัดโครงการบรรยายพิเศษ “พรรคการเมืองและการเลือกตั้งของไทยภายใต้ประชาธิปไตยที่ไม่ตั้งมั่น” (ออนไลน์) ดังรายละเอียดที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศุทธิกานต์ มีจัน)

อาจารย์ประจำสาขาการเมืองการปกครอง

วิทยาลัยการเมืองการปกครอง

เรียน คณบดี

- เพื่อโปรดทราบ
- เพื่อโปรดพิจารณาสั่งการ
- เพื่อโปรดพิจารณาอนุมัติ/ลงนาม
- เห็นควรมอบหมายแจ้ง... 1. คณบดีวิทยาลัยการเมืองการปกครอง

.....

 - เพื่องานเอกสารที่โปรดปรานของ.....
 24 ก.พ. 65

คำสั่ง

- ทราบ
- อนุมัติ/อนุญาต
- ลงนาม

อื่นๆ.....

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์กัญดา วิลาชัย)
 คณบดีวิทยาลัยการเมืองการปกครอง

25 ก.พ. 2565

สรุปผลโครงการ

บรรยายพิเศษ “พรรคการเมืองและการเลือกตั้งของไทย
ภายใต้ประชาธิปไตยที่ไม่ตั้งมั่น” (ออนไลน์)

ผู้รับผิดชอบโครงการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศุทธิกานต์ มีจั่น

นางสาวเกษราภรณ์ คลังแสง

นางสาวธรรมากร อนุเวช

วันที่ 16 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2565

ณ วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

สรุปผลโครงการ

บรรยายพิเศษ “พรรคการเมืองและการเลือกตั้งของไทย
ภายใต้ประชาธิปไตยที่ไม่ตั้งมั่น” (ออนไลน์)

ผู้รับผิดชอบโครงการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศุทธิกานต์ มีจัน

นางสาวเกษราภรณ์ คลังแสง

นางสาวธราภร อนุเวช

วันที่ 16 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2565

ณ วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

คำนำ

วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม กำหนดกลยุทธ์ด้านการจัดการเรียนการสอนที่ใช้พัฒนาการเรียนรู้ด้านทักษะทางปัญญา การส่งเสริมให้นิสิตเข้าร่วมรับฟัง และการอภิปรายเพื่อร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับคนอื่น ๆ และผู้เชี่ยวชาญ ด้วยเหตุนี้ การจัดการเรียนการสอนในรายวิชา 1301403 พรรคการเมืองและการเลือกตั้ง จึงได้จัดโครงการบรรยายพิเศษ “พรรคการเมืองและการเลือกตั้งของไทยภายใต้ประชาธิปไตยที่ไม่ตั้งมั่น” (ออนไลน์) เพื่อเป็นการสนับสนุนขนานรับนโยบาย และกลยุทธ์การสอนของวิทยาลัยการเมืองการปกครอง และเป็นการเตรียมความพร้อมให้นิสิตในการก้าวเข้าสู่การจัดการเรียนการสอน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านวิชาการในสังคมปัจจุบัน อันส่งผลประโยชน์ต่อนิสิต บัณฑิต การดำเนินการโครงการ ฯ ได้เสร็จสิ้นเป็นที่เรียบร้อย จึงขอส่งสรุปผลการดำเนินโครงการฯ เพื่อรายงานผลการดำเนินงานแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องต่อไป

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศุทธิกานต์ มีจั่น

นางสาวเกษราภรณ์ คลังแสง

นางสาวธรรภากร อนุเวช

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
คำนำ	
สารบัญ	
ส่วนที่ 1	
ส่วนนำ.....	1
หลักการและเหตุผล.....	1
วัตถุประสงค์ของโครงการ.....	1
ตัวชี้วัดความสำเร็จของโครงการ.....	2
ผลที่คาดว่าจะได้รับ.....	2
ส่วนที่ 2	
วิธีดำเนินการ.....	3
กลุ่มเป้าหมาย/ผู้เข้าร่วมโครงการ.....	3
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล/การประเมินผลโครงการ.....	3
วิธีการรวบรวมข้อมูล.....	3
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	3
เกณฑ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	3
ส่วนที่ 3	
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	5
สัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	5
ลำดับขั้นตอนในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	5
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	5
ส่วนที่ 4	
สรุปผลการดำเนินการ.....	19
สรุปผลการดำเนินการ.....	19
ปัญหาและอุปสรรค.....	20
ข้อเสนอแนะ.....	20
ส่วนที่ 5	
ภาคผนวก.....	21

ส่วนที่ 1 ส่วนนำ

หลักการและเหตุผล

ภายใต้การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในประเทศไทยที่มีผลอย่างมากต่อการปรับตัวของสถาบันการเมืองรวมถึงพฤติกรรมและวัฒนธรรมทางการเมืองของพลเมือง ตลอดจนองค์ความรู้ที่นำมาใช้อธิบายปรากฏการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้น การสร้างโอกาสในการเข้าถึงความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการและทฤษฎีที่สำคัญจากวิทยากรภายนอกจะเป็นเพิ่มความหลากหลายและส่งเสริมความสามารถให้ผู้เข้าร่วมโครงการสามารถติดตามความก้าวหน้าทางวิชาการของสาขาวิชารัฐศาสตร์ เพื่อให้เล็งเห็นการเปลี่ยนแปลงและเข้าใจผลกระทบต่อสังคมได้ต่อไป

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อให้บัณฑิตได้รับประโยชน์ทางด้านเนื้อหาทางวิชาการ
- 2) เพื่อให้เกิดเครือข่ายทางวิชาการด้านพรรคการเมืองและการเลือกตั้งและความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน

วัน เวลา และสถานที่จัดโครงการ: (ระบุนวันเริ่มต้น และวันสิ้นสุดโครงการ/กิจกรรม)

วันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2565 ระหว่างเวลา 08.00 น.-11.30 น.

สถานที่ วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม และช่องทาง Online

กลุ่มเป้าหมาย/ผู้เข้าร่วมโครงการ :

- 1) นิสิตที่ลงทะเบียนรายวิชา 1301403 พรรคการเมืองและการเลือกตั้ง จำนวน 69 คน
- 2) บุคคลากรและผู้สนใจทั่วไป จำนวน 5 คน

ผลผลิตโครงการ (Output) :

ผู้เข้าร่วมโครงการได้รับความรู้และเพิ่มศักยภาพในการทำความเข้าใจและติดตามความก้าวหน้าทางวิชาการของสาขาวิชารัฐศาสตร์ เพื่อให้เล็งเห็นการเปลี่ยนแปลง และเข้าใจผลกระทบต่อสังคม

ผลลัพธ์โครงการ (Outcome) :

ผู้เข้าร่วมโครงการมีความรู้และศักยภาพเพิ่มขึ้นในการทำความเข้าใจและติดตามความก้าวหน้าทางวิชาการของสาขาวิชารัฐศาสตร์ เพื่อให้เล็งเห็นการเปลี่ยนแปลง และเข้าใจผลกระทบต่อสังคม

ตัวชี้วัด		ค่าเป้าหมาย
เชิงปริมาณ	1) จำนวนผู้เข้าร่วมโครงการทั้งหมดไม่น้อยกว่าร้อยละ 80	ร้อยละ 80
	2) ผู้เข้าร่วมโครงการมีความพึงพอใจในการเข้าร่วมกิจกรรม ไม่น้อยกว่า 3.51	ค่าเฉลี่ย 3.51
เชิงคุณภาพ	1) ผู้เข้าร่วมโครงการมีความรู้ ความเข้าใจและทักษะในการประเมินผลโครงการ ไม่น้อยกว่าร้อยละ 75	ร้อยละ 75

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) นิสิตได้รับประโยชน์ทางด้านเนื้อหาทางวิชาการ
- 2) สร้างเครือข่ายทางวิชาการด้านพรรคการเมืองและการเลือกตั้งและความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน

ส่วนที่ 2 วิธีดำเนินการ

กลุ่มเป้าหมาย/ผู้เข้าร่วมโครงการ

ผู้เข้าร่วมโครงการ

- 1) นิสิตที่ลงทะเบียนรายวิชา 1301403 พรรคการเมืองและการเลือกตั้ง จำนวน 69 คน
- 2) บุคคลากรและผู้สนใจทั่วไป จำนวน 5 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล/การประเมินผลโครงการ

- 1) แบบสอบถามความพึงพอใจในการจัดโครงการ (ออนไลน์)
- 2) วิเคราะห์สรุปผลการดำเนินงาน เพื่อนำผลที่ได้มาปรับปรุงการจัดโครงการในครั้งต่อไป
- 3) จัดทำรูปเล่มสรุปผลการดำเนินโครงการ

วิธีรวบรวมข้อมูล

- 1) ดำเนินการจัดทำแบบสอบถามตามจำนวนกลุ่มเป้าหมาย
- 2) ดำเนินการแจกแบบสอบถามกับผู้เข้าร่วมโครงการ
- 3) รวบรวมแบบสอบถามและตรวจสอบความถูกต้องของแบบสอบถาม
- 4) นำแบบสอบถามมาวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การติดตามและประเมินผลโครงการ เช่น

- 1) แบบประเมินผลโครงการ
- 2) ภาพถ่ายและรายชื่อผู้เข้าร่วมโครงการ
- 3) รายงานผลการจัดโครงการ/กิจกรรมต่อคณบดีวิทยาลัยการเมืองการปกครอง

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

เกณฑ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนระดับระดับความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมโครงการฯ แปลงมาตราส่วนประเมินค่า เป็นน้ำหนักคะแนน ซึ่งกำหนดไว้ดังนี้

ตอบมากที่สุด	ให้คะแนน	5	คะแนน
ตอบมาก	ให้คะแนน	4	คะแนน
ตอบปานกลาง	ให้คะแนน	3	คะแนน
ตอบน้อย	ให้คะแนน	2	คะแนน
ตอบน้อยที่สุด	ให้คะแนน	1	คะแนน

แล้วนำมาหาค่าเฉลี่ย เพื่อจัดอันดับของระดับความคิดเห็น และได้แปลความหมายใน การประเมิน ค่าคะแนนเฉลี่ยของแต่ละข้อว่าอยู่ในระดับใด

ค่าเฉลี่ยระหว่าง	4.51 - 5.00	หมายถึง	พึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด
ค่าเฉลี่ยระหว่าง	3.51 - 4.50	หมายถึง	พึงพอใจอยู่ในระดับมาก
ค่าเฉลี่ยระหว่าง	2.51 - 3.50	หมายถึง	พึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ยระหว่าง	1.51 - 2.50	หมายถึง	พึงพอใจอยู่ในระดับน้อย
ค่าเฉลี่ยระหว่าง	1.00 - 1.50	หมายถึง	พึงพอใจอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ส่วนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อให้เกิดความเข้าใจในการแปลความหมายของข้อมูล ผู้รับผิดชอบโครงการจึงได้กำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

\bar{x} แทน ค่าเฉลี่ย (Mean)

S.D. แทน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ลำดับขั้นตอนในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้รับผิดชอบโครงการได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม/แบบประเมิน

ตอนที่ 2 ความพึงพอใจในของผู้เข้าร่วมโครงการ/กิจกรรม

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม/แบบประเมิน

ตาราง 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม/แบบประเมิน

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	29	50.00
หญิง	29	50.00
รวม	58	100.00
2. ประเภทผู้เข้าร่วม		
นิสิต	58	100.00
รวม	58	100.00
3. สังกัด		
วิทยาลัยการเมืองการปกครอง	58	100.00
รวม	58	100.00

ตาราง 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม/แบบประเมิน (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ
4. ชั้นปี		
ชั้นปีที่ 2	13	22.41
ชั้นปีที่ 3	36	62.07
ชั้นปีที่ 4	9	15.52
รวม	58	100.00
5. ทราบข้อมูลข่าวสารจาก		
อาจารย์	57	98.28
เพื่อน	1	1.72
รวม	58	100.00

จากตารางที่ 1 พบว่า กลุ่มตัวอย่างผู้เข้าร่วมโครงการบรรยายพิเศษ “พรรคการเมืองและการเลือกตั้งของไทยภายใต้ประชาธิปไตยที่ไม่ตั้งมั่น” (ออนไลน์) จำนวน 58 คน เป็นเพศชาย จำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 50.00 และเป็นเพศหญิง จำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 50.00

กลุ่มตัวอย่างผู้เข้าร่วมโครงการบรรยายพิเศษ “พรรคการเมืองและการเลือกตั้งของไทยภายใต้ประชาธิปไตยที่ไม่ตั้งมั่น” (ออนไลน์) เป็นนิสิต จำนวน 58 คน คิดเป็นร้อยละ 100.00

กลุ่มตัวอย่างผู้เข้าร่วมโครงการบรรยายพิเศษ “พรรคการเมืองและการเลือกตั้งของไทยภายใต้ประชาธิปไตยที่ไม่ตั้งมั่น” (ออนไลน์) สังกัดวิทยาลัยการเมืองการปกครอง จำนวน 58 คน คิดเป็นร้อยละ 100.00

กลุ่มตัวอย่างผู้เข้าร่วมโครงการบรรยายพิเศษ “พรรคการเมืองและการเลือกตั้งของไทยภายใต้ประชาธิปไตยที่ไม่ตั้งมั่น” (ออนไลน์) สามารถจัดลำดับชั้นปีที่เข้าร่วมโครงการฯ ได้ดังนี้ อันดับแรกเป็นนิสิตชั้นปีที่ 3 จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 62.07 รองลงมาเป็นนิสิตชั้นปีที่ 2 จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 22.41 และลำดับที่สามเป็นนิสิตชั้นปีที่ 4 จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 15.52 ตามลำดับ

กลุ่มตัวอย่างผู้เข้าร่วมโครงการบรรยายพิเศษ “พรรคการเมืองและการเลือกตั้งของไทยภายใต้ประชาธิปไตยที่ไม่ตั้งมั่น” (ออนไลน์) รับทราบข้อมูลข่าวสารจากอาจารย์ จำนวน 57 คน คิดเป็นร้อยละ 98.28 และทราบข้อมูลข่าวสารจากเพื่อน จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 1.72 ตามลำดับ

ตอนที่ 2 ผลที่ทำนาคาดหวังก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการ

ตารางที่ 2 ความคาดหวังก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการ

ความคาดหวังก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการ	\bar{x}	S.D.	ระดับความคาดหวัง
1. ก่อนเข้าร่วมโครงการ	3.07	0.81	ปานกลาง
2. หลังเข้าร่วมโครงการ	3.98	0.51	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ความคาดหวังก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการฯ ของกลุ่มตัวอย่างผู้เข้าร่วมโครงการบรรยายพิเศษ “พรรคการเมืองและการเลือกตั้งของไทยภายใต้ประชาธิปไตยที่ไม่ตั้งมั่น” (ออนไลน์) มีดังนี้ ก่อนเข้าร่วมโครงการ กลุ่มตัวอย่างมีระดับความคาดหวังอยู่ระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.07$, S.D = 0.81) และหลังเข้าร่วมโครงการ กลุ่มตัวอย่างมีระดับความคาดหวังอยู่ระดับมาก ($\bar{x} = 3.98$, S.D = 0.51)

ตารางที่ 3 ก่อนเริ่มโครงการท่านมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาอย่างน้อยเพียงใด

ความรู้ความเข้าใจในเนื้อหา ก่อนเข้าร่วมโครงการ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. น้อยที่สุด	1	1.72
2. น้อย	11	18.97
3. ปานกลาง	32	55.17
4. มาก	11	18.97
5. มากที่สุด	3	5.17
รวม	58	100.00

จากตารางที่ 3 พบว่า กลุ่มตัวอย่างผู้เข้าร่วมโครงการบรรยายพิเศษ “พรรคการเมืองและการเลือกตั้งของไทยภายใต้ประชาธิปไตยที่ไม่ตั้งมั่น” (ออนไลน์) มีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหา ก่อนเข้าร่วมโครงการโดยเรียงลำดับ ดังนี้ ลำดับแรก คือ มีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหา ระดับปานกลาง จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 55.17 รองลงมา คือ มีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหา ระดับน้อย จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 18.97 และมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหา ระดับมาก จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 18.97 ลำดับที่สี่ มีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหา ระดับมากที่สุด จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 5.17 ลำดับที่ห้า มีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหา ระดับน้อยที่สุด จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 1.72 ตามลำดับ

ตารางที่ 4 หลังจากเข้าร่วมโครงการแล้วท่านมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาอย่างน้อยเพียงใด

ความรู้ความเข้าใจในเนื้อหา ก่อนเข้าร่วมโครงการ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. น้อยที่สุด	0	0.00
2. น้อย	0	0.00
3. ปานกลาง	8	13.79
4. มาก	43	74.14
5. มากที่สุด	7	12.07
รวม	58	100.00

จากตารางที่ 4 พบว่า กลุ่มตัวอย่างผู้เข้าร่วมโครงการบรรยายพิเศษ “พรรคการเมืองและการเลือกตั้งของไทยภายใต้ประชาธิปไตยที่ไม่ตั้งมั่น” (ออนไลน์) มีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาหลังเข้าร่วมโครงการโดยเรียงลำดับ ดังนี้ ลำดับแรก คือ มีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาในระดับมาก จำนวน 43 คน คิดเป็นร้อยละ 74.14 รองลงมา คือ มีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาในระดับปานกลาง จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 13.79 และลำดับที่สาม คือ มีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาในระดับมากที่สุด จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 12.07 ตามลำดับ

หลังจากที่ท่านได้เข้าร่วมโครงการในครั้งนี้แล้วท่านคิดว่าได้รับความรู้และสิ่งที่เป็นประโยชน์ในครั้งนี้ตามที่ท่านได้คาดหวังไว้ หรือไม่ เพราะเหตุใด และท่านจะนำความรู้ที่ได้จากโครงการครั้งนี้ไปใช้ในประโยชน์ในด้านใดบ้าง

1. คาดหวังหวังไว้ เพราะจะนำประโยชน์ที่ได้มาใช้ในชีวิตประจำวัน
2. คาดหวังครบมีประโยชน์วิทยากรพูดไม่เร็วเกินไปมีปฏิสัมพันธ์กันกับผู้เข้าร่วมอบรมเนื้อหา มีประโยชน์สามารถนำไปใช้ในอนาคตได้ในต่อไป
3. ได้รับความรู้ตามที่คาดหวัง นำไปใช้ในการสอบ
4. ตามที่คาดหวังเพราะท่านวิทยากร อธิบายและพูดให้เข้าใจมากขึ้น เหมือนเห็นภาพค่ะ ความรู้ที่นำไปใช้ก็นำไปใช้ต่อยอดในเรื่องของการเรียน
5. ได้รับความรู้ที่ละเอียดและเข้าใจได้ง่ายจากคำอธิบายที่ดูเข้าถึงได้ง่ายสามารถปรับใช้เมื่อต้องการเข้าใจการเมืองไทยมากขึ้น
6. ได้รับตามที่คาดหวัง
7. ได้รับความรู้ตามที่คาดหวัง เพราะ อาจารย์ผู้บรรยายสามารถอธิบายให้เข้าใจในเรื่องที่สงสัยได้ และจะนำความรู้ไปปรับใช้ในรายวิชาอื่นๆต่อไป
8. นำไปใช้ในการที่จะเลือกตั้ง รู้ว่าการเลือกตั้งเป็นแบบไหน
9. เป็นประโยชน์ในการที่จะเอาไปใช้ในวิชาการเรียน

10. ได้รับความรู้และประโยชน์ตามที่คาดหวังไว้ เพราะ อาจารย์ผู้บรรยายได้อธิบายที่เข้าใจง่าย
เรียงลำดับเหตุให้เห็นภาพ
11. ได้นำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในด้านการเรียนวิชาทางการเมืองวิชาต่างๆ
12. คาดหวังที่จะได้รับข้อมูลไปใช้ในการศึกษา และต่อยอดในรายวิชาพรรคการเมืองและการเลือกตั้ง
13. เป็นไปตามที่คาดหวังเพราะได้รับความรู้เกี่ยวกับการเลือกตั้งในประเทศไทยและการปกครองของ
ประเทศไทย
14. สามารถนำความรู้มาใช้เป็นพื้นฐานในการศึกษาการเมืองในเรื่องต่างๆ
15. ความแตกต่างของพรรคการเมืองและได้รับมุมมองที่กว้างขึ้นและความรู้เกี่ยวกับพรรคการเมืองที่
มากขึ้นเพื่อไปปรับใช้กับรายวิชาที่เกี่ยวข้อง
16. ได้รับความรู้ตามที่คาดหวัง เพราะสามารถนำไปใช้สำหรับการสอบหรือประกอบการเรียนวิชาพรรค
การเมืองได้
17. ได้ตามคาดหวังและจะนำไปใช้ประโยชน์ในการเรียน และด้านต่างๆในอนาคต
18. ได้ เพราะ ได้เรียนรู้พรรคการเมืองและการเลือกตั้งของไทยภายใต้ประชาธิปไตยที่ไม่ตั้งมั่น และ
นำความรู้เรื่องดังกล่าวมาใช้ประโยชน์ด้านการติดตามข่าวท้าวการเมือง
19. ได้นำความรู้ได้ไปใช้ในการเรียนในวิชาเรียน
20. ได้รับความรู้และประโยชน์ที่คาดหวังไว้เป็นอย่างมาก
21. นำไปใช้ประโยชน์ในการเรียน
22. เป็นประโยชน์มาก จะนำความรู้ที่ได้ไปสอบ
23. นำไปใช้เป็นความรู้ในอนาคต
24. ด้านการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ด้านการทำความเข้าใจเกี่ยวกับพรรคการเมืองและการเลือกตั้งของไทย
ภายใต้ประชาธิปไตย
25. ด้านการเลือกตั้ง และความเห็นพ้องต้องกันในความคิดเห็นครับ
26. สามารถนำความรู้ไปใช้ได้ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการวิเคราะห์สถานการณ์พรรคการเมืองในปัจจุบัน
การมองภาพเกี่ยวกับกติกากเลือกตั้ง
27. ได้รับความรู้ได้ประโยชน์มากครับเพราะเนื้อหาที่อาจารย์บรรยายชัดเจนดี เข้าใจได้ง่าย และเป็น
กันเองครับและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตได้หลายด้านครับเช่น ด้านความคิด ด้านการมี
ส่วนร่วม ด้านการกล้าแสดงออกครับ

28. เป็นประโยชน์ และให้เข้าใจถึงการปกครองของโลกมากยิ่งขึ้น เนื่องจากประชาธิปไตยเป็นกระแสแห่งความชอบธรรมเป็นรูปแบบที่ได้รับความนิยมสากล และทำให้เห็นถึงสถานการณ์ทางการเมืองการปกครองของประเทศต่างๆที่มุ่งสู่การเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตย
29. สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้หลายด้านตามโอกาสที่เหมาะสม
30. คาดหวังเพราะจะได้นำไปใช้ในชีวิตประจำวัน
31. ได้รับความรู้และมีความเข้าใจในเนื้อหามากยิ่งขึ้น สามารถที่จะนำความรู้ที่ได้ไปปรับใช้ภายในอนาคตได้
32. ได้ตามที่คาดหวัง เพราะท่านอาจารย์บรรยายให้ความรู้ได้ละเอียดดีมาก พร้อมกับมีเอกสารประกอบการบรรยายให้ไปศึกษาเพิ่มเติมอีกด้วย และจะนำข้อมูลความรู้ที่ได้ไปใช้ประกอบการเรียนในรายวิชาการการเมืองและการเลือกตั้งให้มีความเข้าใจมากขึ้น
33. ได้เพราะการฟังในข้อแตกต่างที่ไทยยังต้องฟังหากการเปรียบเทียบ และจะนำความรู้มาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับการทำงานต่อไปในอนาคต
34. ได้รู้จักประชาธิปไตยมากขึ้นและรู้จักระบบเลือกตั้งที่มากขึ้น สามารถนำไปใช้ช่วงเวลาการเลือกตั้ง
35. ความรู้ ความคิดเห็น
36. คาดหวัง ได้รู้ถึงความเป็นมาและกฎกติกาความหมายของการเลือกตั้งแต่อดีตจนปัจจุบัน สามารถรู้กฎกติกาการเลือกตั้งที่ไม่ตั้งมั่นสามารถนำมาปรับใช้ในชีวิตเราได้เช่น ตอนเราไปเลือกตั้งเอง
37. ได้รับความรู้เพิ่มขึ้น สามารถนำความรู้ที่ได้วิเคราะห์เกี่ยวกับพรรคการเมืองในบ้านเรา ใช้ในการศึกษาต่อยอดได้ และใช้ในการพิจารณาเลือกพรรคการเมืองมาบริหารประเทศในอนาคต
38. ได้รับความรู้เพิ่มขึ้น สามารถนำความรู้ที่ได้วิเคราะห์เกี่ยวกับพรรคการเมืองในบ้านเรา ใช้ในการศึกษาทำความเข้าใจกับรายวิชานี้ได้มากขึ้น
39. การเลือกตั้งค่ะ รู้สึกว่าได้ความรู้จากอาจารย์ดีมากค่ะ
40. ได้รับความรู้ตามที่คาดไว้ เพื่อนำไปสรุปและไปศึกษาเพิ่มเติมเพื่อการทดสอบ และการเรียนในอนาคต
41. ได้รับความรู้ตามความคาดหวังและจะนำความรู้ที่ได้รับนำไปใช้ไปประโยชน์ต่อไป
42. ได้ตามที่คาดหวังไว้ ได้รับความรู้มากกว่าเดิม นำประโยชน์ไปใช้ในด้านความเกี่ยวกับพรรคการเมือง
43. ได้เพราะได้เรียนรู้เกี่ยวกับการเลือกตั้ง การเลือกตั้งที่ถูกวิธีและบอกต่อให้คนในครอบครัวรู้
44. ด้านการเรียน

45. ได้รับเรียนตามที่ได้คาดหวังไว้ เพราะ อาจารย์ผู้บรรยายมีการบรรยายได้ดี ทำให้เข้าใจในได้ง่าย แต่เสียที่ไม่สามารถเปิดสไลด์ในการสอนได้ และความรู้ที่ได้รับมานำไปใช้ในประโยชน์ในด้านการศึกษาค้นคว้าความรู้เพื่อนำไปพัฒนาต่อเป็นองค์ความรู้
46. ได้ เพราะ เป็นการบรรยายที่ให้ความรู้เพิ่มเติมจากที่เคยเรียนในห้องเรียน ได้ความรู้ใหม่ๆที่ไม่เคยรู้หรือศึกษามาก่อน และจะนำเอาความรู้ที่ได้ในครั้งนี้นำไปใช้ประโยชน์ในด้านการเรียน ด้านเทคนิค ด้านความคิด และนำไปใช้ในชีวิตรประจำวัน
47. ด้านการปรับใช้ในการศึกษาและเข้าใจบริบทการเมืองในไทย
48. เป็นไปตามที่คาดหวังไว้ เพราะสิ่งที่คาดหวังในครั้งนี้นำไปใช้ในการเลือกตั้งและพรรคการเมืองมากขึ้น จะนำความรู้ที่ได้รับไปปรับใช้ในชีวิตรประจำวัน
49. มีประโยชน์มากครับ ในเรื่องการเมืองว่ามีแง่อะไรบ้าง และแต่ละพรรคการเมืองต่างกันอย่างไรขององประกอบ
50. เป็นไปตามที่คาดหวัง เพราะได้รู้จักพรรคการเมืองมากขึ้น จะนำความรู้ที่ได้มาใช้ประโยชน์ในด้านเศรษฐกิจ ด้านสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง
51. ได้รับความรู้ตามที่คาดหวังไว้ เพราะ อาจารย์ได้ให้ความรู้เกี่ยวกับพรรคการเมืองและการเลือกตั้งตามหัวข้อที่เข้าอบรม จะนำความรู้ที่ได้จากโครงการนี้ไปใช้ในการสอบและเป็นความรู้ให้กับตนเองเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในอนาคตข้างหน้า
52. ได้รับความรู้ตามที่คาดหวังไว้ ความรู้จากการบรรยายในครั้งนี้นั้น สามารถนำเอาไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น ทำให้เราได้รู้สิทธิและหน้าที่ของตนเองที่จะได้รับและปฏิบัติ ขอขอบคุณอาจารย์จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่มาบรรยายและให้ความรู้ในครั้งนี้ครับ
53. ตามที่คาดหวังครับ
54. ได้ ใช้ในการศึกษาการเมืองไทยในแต่ละสมัย
55. มีความรู้มากครับ ที่ได้ฟัง
56. ได้รับความรู้มากครับ

ตอนที่ 3 ความพึงพอใจในของผู้เข้าร่วมโครงการ

ตารางที่ 5 แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{x}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ต่อระดับความพึงพอใจในการเข้าร่วมโครงการ/กิจกรรมรวมรายด้าน

ประเด็นความพึงพอใจ	\bar{x}	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
1. ด้านกระบวนการและขั้นตอนการจัดกิจกรรม/โครงการ	4.17	0.55	มาก
2. ด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับวิทยากร	4.30	0.59	มาก
3. ด้านความรู้ที่ได้รับ	4.15	0.58	มาก
4. ด้านการให้บริการ	4.11	0.61	มาก
5. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก	3.97	0.73	มาก
รวมรายด้าน	4.14	0.51	มาก

จากตารางที่ 5 ระดับความพึงพอใจของกลุ่มผู้เข้าร่วมโครงการบรรยายพิเศษ “พรรคการเมืองและการเลือกตั้งของไทยภายใต้ประชาธิปไตยที่ไม่ตั้งมั่น” (ออนไลน์) ภาพรวมรายด้านทั้ง 5 ด้าน พบว่า กลุ่มตัวอย่างผู้เข้าร่วมโครงการบรรยายพิเศษ “พรรคการเมืองและการเลือกตั้งของไทยภายใต้ประชาธิปไตยที่ไม่ตั้งมั่น” (ออนไลน์) มีความพึงพอใจในการเข้าร่วมโครงการภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.14$, S.D = 0.51) เมื่อพิจารณารายด้าน ลำดับแรก พบว่า กลุ่มตัวอย่างผู้เข้าร่วมโครงการบรรยายพิเศษ ฯ มีความพึงพอใจด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับวิทยากร อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.30$, S.D = 0.59) รองลงมา คือ ด้านกระบวนการและขั้นตอนการจัดกิจกรรม/โครงการ อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.17$, S.D = 0.55) ลำดับที่สาม คือ ด้านความรู้ที่ได้รับ อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.15$, S.D = 0.58) ลำดับที่สี่ คือ ด้านการให้บริการ อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.11$, S.D = 0.61) และลำดับที่ห้า คือ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.97$, S.D = 0.73) ตามลำดับ

ตารางที่ 6 แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{x}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ต่อระดับความพึงพอใจในการเข้าร่วมโครงการ/กิจกรรมรายด้าน

ประเด็นความพึงพอใจ	\bar{x}	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
1. ด้านกระบวนการและขั้นตอนการจัดกิจกรรม/โครงการ			
1.1 หัวข้อการจัดโครงการมีความน่าสนใจ เหมาะสม สอดคล้องกับเนื้อหาสาระและวัตถุประสงค์ของการจัดโครงการ/กิจกรรม	4.24	0.60	มาก
1.2 การประชาสัมพันธ์/การติดต่อประสานงานมีความเหมาะสม	4.19	0.69	มาก
1.3 ระยะเวลาที่ใช้ในการจัดโครงการ/กิจกรรมมีความเหมาะสม	4.05	0.74	มาก
1.4 การจัดโครงการ/กิจกรรมมีประโยชน์และตรงกับความต้องการ	4.34	0.69	มาก
1.5 บรรยากาศและการมีส่วนร่วมของผู้เข้าร่วมโครงการ	4.00	0.75	มาก
รวม	4.17	0.55	มาก
2. ด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับวิทยากร			
2.1 วิทยากรมีความรอบรู้ในเรื่องที่จัดอบรมเป็นอย่างดี	4.34	0.61	มาก
2.2 วิทยากรมีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ให้ผู้ฟังเข้าใจ	4.22	0.77	มาก
2.3 วิทยากรมีความสามารถในการตอบปัญหาได้อย่างชัดเจนและตรงประเด็น	4.29	0.62	มาก
2.4 วิทยากรเปิดโอกาสให้ผู้ฟังแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนมุมมอง	4.33	0.87	มาก
รวม	4.30	0.59	มาก

ตารางที่ 6 แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{x}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ต่อระดับความพึงพอใจในการเข้าร่วมโครงการ/กิจกรรมรายด้าน (ต่อ)

ประเด็นความพึงพอใจ	\bar{x}	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
3. ด้านความรู้ที่ได้รับ			
3.1 มีความรู้และมีความเข้าใจเกี่ยวกับพรรคการเมืองและการเลือกตั้งของไทยภายใต้ประชาธิปไตย	4.12	0.62	มาก
3.2 สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในการเรียน และในชีวิตประจำวันได้	4.17	0.65	มาก
รวม	4.15	0.58	มาก
4. ด้านการให้บริการ			
4.1 เจ้าหน้าที่มีมนุษยสัมพันธ์	4.14	0.66	มาก
4.2 เจ้าหน้าที่อำนวยความสะดวกให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรม/โครงการ	4.09	0.66	มาก
รวม	4.11	0.61	มาก
5. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก			
5.1 สภาพแวดล้อมในการจัดโครงการ/กิจกรรมมีความเหมาะสม	3.95	0.76	มาก
5.2 ระบบโสตทัศนูปกรณ์มีความพร้อม	4.00	0.79	มาก
รวม	3.97	0.73	มาก
รวมรายด้าน	4.14	0.51	มาก

จากตารางที่ 6 ประเมินระดับความพึงพอใจในการเข้าร่วมโครงการบรรยายพิเศษ “พรรคการเมืองและการเลือกตั้งของไทยภายใต้ประชาธิปไตยที่ไม่ตั้งมั่น” (ออนไลน์) รายด้านในประเด็นต่าง ๆ ทั้ง 5 ด้านสามารถอธิบายได้ ดังนี้

1. ด้านกระบวนการและขั้นตอนการจัดกิจกรรม/โครงการ กลุ่มตัวอย่างผู้เข้าร่วมโครงการบรรยายพิเศษ “พรรคการเมืองและการเลือกตั้งของไทยภายใต้ประชาธิปไตยที่ไม่ตั้งมั่น” (ออนไลน์) มีความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.17$, S.D. = 0.55) และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ลำดับแรกผู้เข้าร่วมโครงการมีความพึงพอใจในการจัดโครงการ/กิจกรรมมีประโยชน์และตรงกับความต้องการ ($\bar{x} = 4.34$, S.D. =

0.69) รองลงมา คือ หัวข้อการจัดโครงการมีความน่าสนใจ เหมาะสม สอดคล้องกับเนื้อหาสาระและวัตถุประสงค์ของการจัดโครงการ/กิจกรรม ($\bar{x} = 4.24$, S.D. = 0.60) ลำดับที่สาม คือ การประชาสัมพันธ์/การติดต่อประสานงานมีความเหมาะสม ($\bar{x} = 4.19$, S.D. = 0.69) ลำดับที่สี่ คือ ระยะเวลาที่ใช้ในการจัดโครงการ/กิจกรรมมีความเหมาะสม ($\bar{x} = 4.05$, S.D. = 0.74) และลำดับที่ห้า คือ บรรยากาศและการมีส่วนร่วมของผู้เข้าร่วมโครงการ ($\bar{x} = 4.00$, S.D. = 0.75) ตามลำดับ

2. ด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับวิทยากร กลุ่มตัวอย่างผู้เข้าร่วมโครงการบรรยายพิเศษ “พรรคการเมืองและการเลือกตั้งของไทยภายใต้ประชาธิปไตยที่ไม่ตั้งมั่น” (ออนไลน์) มีความพึงพอใจ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.30$, S.D. = 0.59) และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ลำดับแรก คือ วิทยากรมีความรอบรู้ในเรื่องที่จัดอบรมเป็นอย่างดี ($\bar{x} = 4.34$, S.D. = 0.61) รองลงมา คือ วิทยากรเปิดโอกาสให้ผู้ฟังแสดงความคิดเห็นแลกเปลี่ยนมุมมอง ($\bar{x} = 4.33$, S.D. = 0.87) ลำดับที่สาม คือ วิทยากรมีความสามารถในการตอบปัญหาได้อย่างชัดเจนและตรงประเด็น ($\bar{x} = 4.29$, S.D. = 0.62) และลำดับที่สี่ คือ วิทยากรมีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ให้ผู้ฟังเข้าใจ ($\bar{x} = 4.22$, S.D. = 0.77) ตามลำดับ

3. ด้านความรู้ที่ได้รับ กลุ่มตัวอย่างผู้เข้าร่วมโครงการบรรยายพิเศษ “พรรคการเมืองและการเลือกตั้งของไทยภายใต้ประชาธิปไตยที่ไม่ตั้งมั่น” (ออนไลน์) มีความพึงพอใจ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.15$, S.D. = 0.58) และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ลำดับแรก คือ สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ในการเรียน และในชีวิตประจำวันได้ (4.17, S.D. = 0.65) รองลงมา คือ มีความรู้และมีความเข้าใจเกี่ยวกับพรรคการเมืองและการเลือกตั้งของไทยภายใต้ประชาธิปไตย ($\bar{x} = 4.12$, S.D. = 0.62) ตามลำดับ

4. ด้านการให้บริการ กลุ่มตัวอย่างผู้เข้าร่วมโครงการบรรยายพิเศษ “พรรคการเมืองและการเลือกตั้งของไทยภายใต้ประชาธิปไตยที่ไม่ตั้งมั่น” (ออนไลน์) มีความพึงพอใจ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.11$, S.D. = 0.61) และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ลำดับแรก คือ เจ้าหน้าที่มีมนุษยสัมพันธ์ ($\bar{x} = 4.14$, S.D. = 0.66) รองลงมา คือ เจ้าหน้าที่อำนวยความสะดวกให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรม/โครงการ ($\bar{x} = 4.09$, S.D. = 0.66) ตามลำดับ

5. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก กลุ่มตัวอย่างผู้เข้าร่วมโครงการบรรยายพิเศษ “พรรคการเมืองและการเลือกตั้งของไทยภายใต้ประชาธิปไตยที่ไม่ตั้งมั่น” (ออนไลน์) มีความพึงพอใจ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.97$, S.D. = 0.73) และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ลำดับแรก คือ ระบบโสตทัศนูปกรณ์มีความพร้อม ($\bar{x} = 4.00$, S.D. = 0.79) รองลงมา คือ สภาพแวดล้อมในการจัดโครงการ/กิจกรรมมีความเหมาะสม ($\bar{x} = 3.95$, S.D. = 0.76) ตามลำดับ

ตอนที่ 4 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

ท่านคิดว่าควรจะมีการจัดโครงการฯในลักษณะนี้อีกหรือไม่ ถ้าท่านคิดว่าควรมี ท่านต้องการให้ทางผู้รับผิดชอบโครงการฯ จัดโครงการในครั้งต่อไป ในหัวข้อใดมากที่สุด

ตารางที่ 7 ท่านคิดว่าควรจะมีการจัดโครงการฯในลักษณะนี้อีกหรือไม่

ท่านคิดว่าควรจะมีการจัดโครงการฯ ในลักษณะนี้อีกหรือไม่	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. ควรมี	58	100.00
2. ไม่ควรมี	0	0.00
รวม	58	100.00

จากตารางที่ 7 พบว่า กลุ่มตัวอย่างผู้เข้าร่วมโครงการบรรยายพิเศษ “พรรคการเมืองและการเลือกตั้งของไทยภายใต้ประชาธิปไตยที่มั่นคง” (ออนไลน์) ควรมีการจัดโครงการในลักษณะนี้อีก จำนวน 58 คน คิดเป็นร้อยละ 100.00

ถ้าท่านคิดว่าควรมี ท่านต้องการให้ทางผู้รับผิดชอบโครงการฯ จัดโครงการในครั้งต่อไป ในหัวข้อใดมากที่สุด

1. หัวข้อระบบการเมือง
2. สถานการณ์ทางการเมืองการปกครองของประเทศต่างๆ
3. หัวข้อที่สอดคล้องกับวิชาพรรคการเมืองและการเลือกตั้ง
4. ความเท่าเทียมของกฎหมาย
5. แนวโน้มความเป็นไปของรัฐบาลในอนาคตหลังจากการเลือกตั้ง
6. สิทธิในการเลือกตั้ง และหน้าที่การเลือกตั้ง
7. เกี่ยวกับการเลือกตั้งในปัจจุบันและอนาคต
8. อยากให้จัดเกี่ยวกับความเกี่ยวข้องกันระหว่างการสร้างประชาธิปไตยโดยสื่อออนไลน์
9. เกี่ยวกับการบริหารงานของพรรคการเมืองในปัจจุบัน
10. "ประโยชน์ของ ส.ว. ในการเมืองไทย"
11. การเลือกตั้งในต่างประเทศ
12. ประชาธิปไตยที่มั่นคง
13. วิเคราะห์สถานการณ์การเมืองทั้งในและนอกประเทศให้สอดคล้องกับอาชีพในปัจจุบัน/อนาคต
14. การทุจริตในกลุ่มนักการเมือง

15. ประชาธิปไตยในไทย
16. ส.ว กับ ประชาธิปไตย
17. กลุ่มผลประโยชน์จากพรรคการเมือง
18. ประชาธิปไตยที่แท้จริง
19. การเลือกตั้งของแต่ละยุคสมัยครับ
20. อยากให้มันักการเมืองมาบรรยายในคลาส
21. การคอร์ปชั่นในหน่วยราชการครับ
22. ความเป็นสถาบันของพรรคการเมืองไทย
23. หัวข้อการทุจริตการเลือกตั้ง
24. การวิพากษ์วิจารณ์พรรคการเมืองไทยในปัจจุบัน
25. การเปลี่ยนแปลงของคนรุ่นใหม่กับสถาบันการเมือง
26. การเลือกตั้ง
27. การทุจริตการเลือกตั้งในท้องถิ่น
28. เกี่ยวกับ "รัฐสวัสดิการ"
29. รัฐสวัสดิการ
30. การเลือกตั้ง
31. หัวข้อเดิมเพราะสนุกสนานฟังแล้วไม่่วงนอน อาจารย์บรรยายดีมาก
32. การทุจริตการเลือกตั้ง
33. การทุจริตและการซื้อเสียงเลือกตั้งในประเทศไทย
34. การโกงการเลือกตั้ง
35. พรรคการเมือง
36. ควรมี อยากให้ครั้งต่อไปจัดโครงการเรื่องการเกิดขึ้นของพรรคการเมือง
37. ปัจจุบันการเลือกตั้งในประเทศไทยถือเป็นประชาธิปไตยหรือไม่
38. การพัฒนาการปกครองระดับท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด
39. เรื่องของแง่คิดของพรรคการเมืองครับ

ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

1. ถ้าได้ดู power point ประกอบไปด้วยจะดีมากคะ
2. ไม่มีครับ เข้าใจมากครับวันนี้
3. วันนี้ตรงกับติวสอบ exit exam ของทางคณะ คิดว่าควรจัดเวลาการบรรยายไม่ตรงกับกิจกรรมของทางคณะ บางคนไม่ได้มีเวลาว่างเสมอไป แต่โดยรวมแล้วดีมาก ๆ ค่ะ
4. แสดงสไลด์เพื่อที่จะได้รู้ว่าผู้บรรยายถึงหัวข้อไหนแล้วบ้าง

ส่วนที่ 4 สรุปผลการดำเนินการ

สรุปผลการดำเนินการ

ภายใต้การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในประเทศไทยที่มีผลอย่างมากต่อการปรับตัวของสถาบันการเมืองรวมถึงพฤติกรรมและวัฒนธรรมทางการเมืองของพลเมือง ตลอดจนองค์ความรู้ที่นำมาใช้อธิบายปรากฏการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้น การสร้างโอกาสในการเข้าถึงความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการและทฤษฎีที่สำคัญจากวิทยากรภายนอกจะเป็นเพิ่มความหลากหลายและส่งเสริมความสามารถให้ผู้เข้าร่วมโครงการสามารถติดตามความก้าวหน้าทางวิชาการของสาขาวิชารัฐศาสตร์ เพื่อให้เล็งเห็นการเปลี่ยนแปลงและเข้าใจผลกระทบต่องสังคมได้ต่อไป

ทั้งนี้ มีผู้เข้าร่วมโครงการ ฯ จำนวน 69 คน คิดเป็นร้อยละ 93.24 บรรลุตัวชี้วัดความสำเร็จของโครงการคือ ข้อที่ 1 จำนวนผู้เข้าร่วมโครงการทั้งหมดไม่น้อยกว่าร้อยละ 90 จากจำนวนกลุ่มเป้าหมาย 74 คน และกลุ่มผู้ตอบแบบประเมินความพึงพอใจ จำนวน 58 คน คิดเป็นร้อยละ 84.06 จากผู้เข้าร่วมโครงการฯ โดยกลุ่มผู้ตอบแบบประเมินโครงการ ฯ มีระดับความพึงพอใจในการเข้าร่วมโครงการบรรยายพิเศษ “พรรคการเมืองและการเลือกตั้งของไทยภายใต้ประชาธิปไตยที่ไม่ตั้งมั่น” (ออนไลน์) ภาพรวมรายด้านทั้ง 5 ด้านพบว่า กลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจในการเข้าร่วมโครงการฯ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.14$, S.D = 0.51) บรรลุตัวชี้วัดความสำเร็จข้อที่ 2 ผู้เข้าร่วมโครงการมีความพึงพอใจในการเข้าร่วมกิจกรรมไม่น้อยกว่า 3.51

ความคาดหวังก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการ ของกลุ่มตัวอย่างผู้เข้าร่วมโครงการบรรยายพิเศษและส่งเสริมเครือข่ายทางวิชาการทางด้านการพัฒนาที่ยั่งยืน (ออนไลน์) มีดังนี้ ก่อนเข้าร่วมโครงการ กลุ่มตัวอย่างมีระดับความคาดหวังอยู่ระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.07$, S.D = 0.81) และหลังเข้าร่วมโครงการ กลุ่มตัวอย่างมีระดับความคาดหวังอยู่ระดับมาก ($\bar{x} = 3.98$, S.D = 0.51)

กลุ่มตัวอย่างผู้เข้าร่วมโครงการบรรยายพิเศษ “พรรคการเมืองและการเลือกตั้งของไทยภายใต้ประชาธิปไตยที่ไม่ตั้งมั่น” (ออนไลน์) แจ้งความประสงค์ควรมีการจัดโครงการในลักษณะนี้อีก จำนวน 58 คน คิดเป็นร้อยละ 100.00

ด้านความรู้ความเข้าใจ

กลุ่มตัวอย่างผู้เข้าร่วมโครงการบรรยายพิเศษ “พรรคการเมืองและการเลือกตั้งของไทยภายใต้ประชาธิปไตยที่ไม่ตั้งมั่น” (ออนไลน์) มีความพึงพอใจทางด้านความรู้ความเข้าใจ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.15$, S.D. = 0.58) และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ลำดับแรก คือ สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ในการเรียน และในชีวิตประจำวันได้ (4.17, S.D. = 0.65) รองลงมา คือ มีความรู้และมีความเข้าใจเกี่ยวกับพรรคการเมืองและการเลือกตั้งของไทยภายใต้ประชาธิปไตย ($\bar{x} = 4.12$, S.D. = 0.62) ตามลำดับ

ด้านการนำไปใช้ประโยชน์

กลุ่มตัวอย่างผู้เข้าร่วมโครงการบรรยายพิเศษ “พรรคการเมืองและการเลือกตั้งของไทยภายใต้ประชาธิปไตยที่ไม่ตั้งมั่น” (ออนไลน์) สามารถนำเนื้อหาที่ได้ไปต่อยอดในการเรียนในรายวิชานี้และรายวิชาอื่นๆ ได้ นำความรู้ที่ได้ในการเข้าร่วมโครงการนำไปใช้ในวิชาการเรียนในวิชา และนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน เนื่องจากเรื่องการเมืองเป็นเรื่องที่ใกล้ตัว และมีผลต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน จะนำความรู้ที่ได้จากโครงการนี้ไปใช้ในการสอบและเป็นความรู้ให้กับตนเองเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในอนาคตข้างหน้า เป็นต้น

ด้านการบูรณาการกับด้านอื่น ๆ

กลุ่มตัวอย่างผู้เข้าร่วมโครงการบรรยายพิเศษ “พรรคการเมืองและการเลือกตั้งของไทยภายใต้ประชาธิปไตยที่ไม่ตั้งมั่น” (ออนไลน์) สามารถนำเอาไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น ทำให้เราได้รู้สิทธิและหน้าที่ของตนเองที่จะได้รับและปฏิบัติ ความรู้ที่นำไปใช้ก็นำไปใช้ต่อยอดในเรื่องของการเรียน การได้รับความรู้ที่ละเอียดและเข้าใจได้ง่ายจากคำอธิบายที่ดูเข้าถึงได้ง่ายสามารถปรับใช้เมื่อต้องการเข้าใจการเมืองไทยมากขึ้น เป็นต้น

ปัญหาและอุปสรรค

เนื่องจากการจัดโครงการเป็นแบบออนไลน์ อาจจะมีปัญหาสัญญาณอินเทอร์เน็ตที่ไม่เสถียร การเตรียมพร้อมของอุปกรณ์ สื่อประกอบการบรรยายอาจจะไม่มีความพร้อมเท่าที่ควร หากเป็นการจัดโครงการแบบ onsite จะดีกว่านี้ เนื่องจากนิสิตจะได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมได้ดียิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

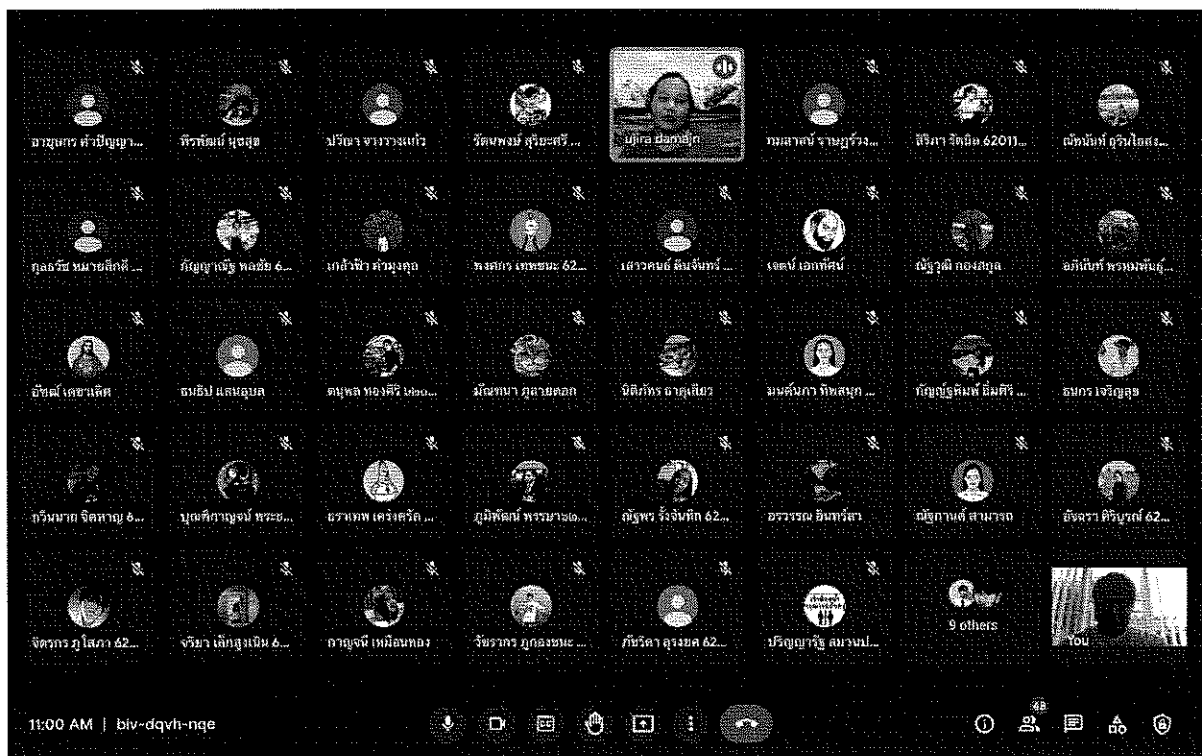
เพิ่มระยะเวลาในการจัดโครงการ และจัดโครงการบรรยายพิเศษแบบ Onsite เพื่อให้วิทยากรมีระยะเวลาในการถามตอบ หรือชี้แนะข้อสงสัย รวมถึงเป็นการเปิดโอกาสให้วิทยากรและนิสิตได้ร่วมแลกเปลี่ยน และซักถามในประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งต้องการให้มีเอกสาร หรือ Power Point ประกอบการบรรยายเพื่อนิสิตจะได้นำความรู้กลับมาทบทวนได้

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รูปการจัดกิจกรรม

ภาพกิจกรรม โครงการบรรยายพิเศษ

“พรรคการเมืองและการเลือกตั้งของไทยภายใต้ประชาธิปไตยที่ไม่ตั้งมั่น” (ออนไลน์)
วันพุธที่ 16 กุมภาพันธ์ 2565 เวลา 08.00 -11.00 น. ผ่านโปรแกรม Zoom meeting
วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ภาคผนวก ข
แบบอนุมัติการจัดโครงการ

บันทึกข้อความ

วิทยาลัยการเมืองการปกครอง
เลขที่ 4905
วันที่ 08 มี.ค. 2564
เวลา 11.26 น.

ส่วนราชการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม วิทยาลัยการเมืองการปกครอง ถนนวิเศษ โทร. 3740
 ที่ ฮว 0605.194- วันที่ 8 ธันวาคม 2564

เรื่อง ขอบขอมติลงประชามติโครงการบรรยายพิเศษ "พรรคการเมืองและการเลือกตั้งของไทยภายใต้ประชาธิปไตยที่ไม่ดีนัก" (ออนไลน์)

เรียน คณะบดีวิทยาลัยการเมืองการปกครอง

ด้วยข้าพเจ้า ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุทธิภานต์ มีจัน ประสงค์จัดโครงการบรรยายพิเศษ "พรรคการเมืองและการเลือกตั้งของไทยภายใต้ประชาธิปไตยที่ไม่ดีนัก" (ออนไลน์) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งกับกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนในวิชาศึกษา 1301403 พรรคการเมืองและการเลือกตั้ง ขึ้นในวันพุธที่ 16 กุมภาพันธ์ 2565 เวลา 08.00-11.00 น. ผ่านโปรแกรม Zoom Meeting โดยมีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อส่งเสริมการเรียนการสอนในรายวิชาที่เชื่อมโยงกับการเมืองไทย 2) เพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางการศึกษากับสถาบันอุดมศึกษาในประเภท เพื่อให้การสนับสนุนรายเป็นไปด้วยความเรียบร้อย จึงขอขอมติลงประชามติค่าใช้จ่ายในการดำเนินโครงการฯ เป็นจำนวนเงิน 1,800 บาท (- หักเงินแปดร้อยบาทถ้วน -)

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุมัติ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุทธิภานต์ มีจัน)
 อาจารย์ประจำสาขาการเมืองการปกครอง
 วิทยาลัยการเมืองการปกครอง

สอน สมนึก
 ผู้อำนวยการกองกลางและแผนก
 กองกลาง โทร. 3740.301
 โทรสาร 3740-301
 (ถนนวิเศษ-บางกอก บางโพธิ์ นนทบุรีนนทบุรี-)

(นายพิเชษฐคุณ เวียงสุวรรณ)
 นักวิชาการพิเศษอาวุโส
 9 มี.ค. 2564
 20796
 90664

(1)อนุมัติ (1)ไม่อนุมัติ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์กัญญา วิลาชัย)
 คณะบดีวิทยาลัยการเมืองการปกครอง

- 3 มี.ค. 2564

ภาคผนวก ค
หนังสือเชิญวิทยากร

ที่ ขว 0605.19/2142

วิทยาลัยการเมืองการปกครอง
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
อำเภอโกนทรีวิชัย
มหาสารคาม 44150

๒ ธันวาคม 2564

เรื่อง ขอยื่นหนังสือเป็นวิทยากรบรรยายพิเศษ

เรียน อาจารย์ ดร.จิรภรณ์ คำจันทร์

สิ่งที่ส่งมาด้วย	1. โครงการและกำหนดการ	จำนวน	1 ชุด
	2. แบบตอบรับการเป็นวิทยากร	จำนวน	1 ฉบับ

ด้วยวิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ได้ดำเนินโครงการบรรยายพิเศษ หัวข้อ "พรรคการเมืองและการเลือกตั้งของไทยภายใต้ประชาธิปไตยที่ไม่ลิ้มรับ" ในรูปแบบออนไลน์ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนในรายวิชา 1301403 พรรคการเมืองและการเลือกตั้ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้การสอนในรายวิชาที่เชื่อมโยงกับการเมืองไทย และเพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางการศึกษากับสถาบันผู้พบศิษย์ในประเทศไทย

ในกรณีนี้ วิทยาลัยการเมืองการปกครอง พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นนักวิชาการที่มีผลงานตีพิมพ์ด้านการเมืองการปกครองไทยร่วมสมัย มุ่งมองของท่านจะเป็นประโยชน์ต่อการขยายองค์ความรู้ของบุคลากร และนิสิตของวิทยาลัยการเมืองการปกครอง ซึ่งจะช่วยให้รับรู้จากความรู้จากคุณและประสบการณ์ของท่าน จึงขอยื่นหนังสือท่านเป็นวิทยากรบรรยายพิเศษ หัวข้อ "พรรคการเมืองและการเลือกตั้งของไทยภายใต้ประชาธิปไตยที่ไม่ลิ้มรับ" ในรูปแบบออนไลน์ ในวันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2565 ระหว่างเวลา 08.00 - 11.00 น. ณ วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม โดยเป็นการจัดบรรยายพิเศษผ่านโปรแกรมซูม

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์กัญญา วิจารณ์
คณบดีวิทยาลัยการเมืองการปกครอง

งานวิชาการ: นางสาวเกษราภรณ์ คลังแสง

อีเมล: Katesaraporn.k@msu.ac.th

โทรศัพท์: 043-754-322 ต่อ 3740 โทรสาร: 043-754-317

ภาคผนวก ง
หนังสือตอบรับเป็นวิทยากร

แบบตอบรับการเป็นวิทยากร

โครงการพัฒนาพลังชีวิต "การศรัทธาเมื่อผลของการดีคือสิ่งดี" ของวิทยากรจิตอาสาในชุมชนที่เปราะบาง

(รูปแบบออนไลน์)

ในวันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2565 เวลา 09.00 - 11.00 น.

ณ วิทยาลัยการน้อมเกล้าฯ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ชื่อ-นามสกุล **นางสาว ศุภจิราภรณ์ คำจันทร์**
ตำแหน่ง **อาสาสมัครจิตอาสาพัฒนา**
หน่วยงาน **ภาคใต้รัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สมุทรสาคร**
เบอร์โทรศัพท์ **021-532-4822**
อีเมล **51_jiraporn@mail.com**

(โปรดทำเครื่องหมาย ในช่อง ที่ต้องการ)

- ไม่สามารถเป็นวิทยากรเพราะ วัน เวลา และสถานที่ไม่สะดวก
- ไม่สามารถเป็นวิทยากรเพราะ วัน เวลา และสถานที่ไม่สะดวก

.....
นางสาว ศุภจิราภรณ์ คำจันทร์

ภาคผนวก จ

หนังสือขออนุมัติให้วิทยากรลงนามใบสำคัญรับเงินด้วยลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์

บันทึกข้อความ

วิชาศึกษาธิการเมืองการปกครอง
เลขที่ 580
11 กพ 65
07.45 น.

ส่วนราชการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม วิชาศึกษาธิการเมืองการปกครอง งานวิชาการ โทร. 3740

ที่ อว 0605.19/-

วันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2565

เรื่อง ~~ขออนุมัติให้วิทยากรลงนามใบสำคัญรับเงินค่าตอบแทนเมื่อขึ้นเวทีหรือขึ้นเวที~~

เรียน คณะบดีวิชาศึกษาธิการเมืองการปกครอง

ด้วย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศุภนิภาภรณ์ มีจัน ได้รับอนุมัติจัดโครงการบรรยายพิเศษ "พรรคการเมืองและการเลือกตั้งของไทยภายใต้ประชาธิปไตยที่ไม่เที่ยงมัน" (อนงโมณ) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนในรายวิชา 1301403 พรรคการเมืองและการเลือกตั้ง ขึ้นในวันพุธที่ 16 กุมภาพันธ์ 2565 เวลา 08.00 - 11.00 น. ผ่านโปรแกรม Zoom meeting โดยมีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อส่งเสริมการเรียนการสอนในรายวิชาที่เชื่อมโยงกับการเมืองไทย 2) เพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางการศึกษาอันสถาปนาอุดมศึกษาในประเทศไทย เพื่อให้การดำเนินโครงการบรรยายพิเศษ ดังเรื่องดังกล่าวไปด้วยดี ก่อประโยชน์แก่สถาบันพระมหากษัตริย์-19 ทำให้วิทยากรไม่สะดวกในการลงนามเมื่อขึ้นใบสำคัญรับเงิน และจัดส่งเอกสารทางไปรษณีย์

ทั้งนี้เพื่อให้การดำเนินการเบิกจ่ายค่าตอบแทนวิทยากรเป็นไปด้วยความเรียบร้อย จึงขออนุมัติให้เอกสารลงนามเมื่อขึ้นเวทีหรือขึ้นเวทีในใบสำคัญรับเงิน พร้อมจัดส่งเอกสารมาทางอีเมล

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุมัติ

๗
(นางสาวภาวราภรณ์ ศัลลแสง)
ผู้อำนวยการสาขาวิชาเมืองการปกครอง

- อนุมัติ
- เสนอต่อท่าน
- ส่งให้ผู้อำนวยการกองการศึกษา
- ส่งให้ผู้อำนวยการคณะบดีวิชาศึกษาธิการเมืองการปกครอง
- เป็นที่เรียบร้อยแล้ว *อนุชานันท์*

ใบเรียนขอพบในใบสำคัญรับเงิน
ได้รับลงนามเพื่อส่งเอกสาร

คำสั่ง

- ทราบ
- อนุมัติ บัญชี
- ดำเนินการ

อนุชานันท์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศุภนิภาภรณ์ วิชาศึกษาธิการเมืองการปกครอง)
11 ก.พ. 65

ภาคผนวก ฉ
รายชื่อผู้เข้าร่วมโครงการ

แบบลงทะเบียนโครงการบรรยายพิเศษ

“พรรคการเมืองและการเลือกตั้งของไทยภายใต้ประชาธิปไตยที่ไม่ตั้งมั่น” (ออนไลน์)

วันพุธที่ 16 กุมภาพันธ์ 2565 เวลา 08.00 -11.00 น. ผ่านโปรแกรม Zoom meeting

วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ที่	รหัสนิสิต	คำ นำหน้า	ชื่อ - สกุล	ชั้นปี	สาขาวิชา	หมายเลข โทรศัพท์	อีเมลล์
1	62011313152	นางสาว	กัญญาธ พลชัย	ชั้นปีที่ 3	รัฐประศาสน ศาสตร์	0807429138	62011313152@msu.ac.th
2	61011310235	นางสาว	กัญญ์รัฐพิมพ์ อิมศิริ	ชั้นปีที่ 4	การเมืองการ ปกครอง	0628203820	61011310235@msu.ac.th
3	63011310078	นาย	ธนธิป แสนอุบล	ชั้นปีที่ 2	การเมืองการ ปกครอง	0640450252	63011310078@msu.ac.th
4	62011310099	นางสาว	วิษุณัน นันทบุตร	ชั้นปีที่ 3	การเมืองการ ปกครอง	0936838387	62011310099@msu.ac.th
5	62011310288	นางสาว	บุณฑิภาญจน์ พระ ธานี	ชั้นปีที่ 3	การเมืองการ ปกครอง	0930522196	62011310288@msu.ac.th
6	61011310109	นาย	ตันติกร บุญเฮ้า	ชั้นปีที่ 4	การเมืองการ ปกครอง	0986431181	61011310109@msu.ac.th
7	62011310202	นางสาว	ภัชริดา ลุรงยศ	ชั้นปีที่ 3	การเมืองการ ปกครอง	0958470703	62011310202@msu.ac.th
8	63011310336	นางสาว	อรวรรณ อินทร์ลา	ชั้นปีที่ 2	การเมืองการ ปกครอง	0650239643	63011310336@msu.ac.th
9	63011310159	นางสาว	สิ ทธิ ณี จัน ทร เหลือง	ชั้นปีที่ 2	การเมืองการ ปกครอง	0960013945	63011310159@msu.ac.th
10	63011310126	นางสาว	มณฑนา ภูลายดอก	ชั้นปีที่ 2	การเมืองการ ปกครอง	0953598992	63011310126@msu.ac.th
11	62011313310	นางสาว	สุภาวิตา สิทธิหา โคตร	ชั้นปีที่ 3	รัฐประศาสน ศาสตร์	0930754927	62011313310@msu.ac.th
12	63011310438	นาย	พีรพัฒน์ นุชสุข	ชั้นปีที่ 2	การเมืองการ ปกครอง	0804497936	63011310438@msu.ac.th
13	62011310163	นาย	เถลิงศักดิ์ ผาด จันทร์	ชั้นปีที่ 3	การเมืองการ ปกครอง	0963451697	62011310163@msu.ac.th
14	62011310208	นาย	ภูวดล แซ่ฮึง	ชั้นปีที่ 3	การเมืองการ ปกครอง	0961146984	Phuwadolsaehung@gmail.com
15	62011313333	นาย	อายุษกร คำปัญญา	ชั้นปีที่ 3	รัฐประศาสน	0821319411	62011313333@msu.ac.th

ที่	รหัสนิสิต	คำ นำหน้า	ชื่อ - สกุล	ชั้นปี	สาขาวิชา	หมายเลข โทรศัพท์	อีเมลล์
				3	ศาสตร์		
16	63011310279	นางสาว	พานิชดา ลากจิตร	ชั้นปีที่ 2	การเมืองการ ปกครอง	0973026618	63011310279@msu.ac.th
17	61011310320	นาย	อภิวัฒน์ พรหม พันธุ์ห้าว	ชั้นปีที่ 4	การเมืองการ ปกครอง	0650587057	61011310320@msu.ac.th
18	62011316087	นาย	ธราเทพ เครื่องครัด	ชั้นปีที่ 3	ความสัมพันธ์ ระหว่าง ประเทศ	0834595153	62011316087@msu.ac.th
19	62011310248	นาย	สุธัญ อินทรสุข	ชั้นปีที่ 3	การเมืองการ ปกครอง	0826751249	62011310249@msu.ac.th
20	62011310121	นาย	ศิริพงษ์ ศิริวันนา	ชั้นปีที่ 3	การเมืองการ ปกครอง	0658359611	62011310121@msu.ac.th
21	62011310160	นาย	คณพล ทองศิริ	ชั้นปีที่ 3	การเมืองการ ปกครอง	0801586917	62011310160@msu.ac.th
22	63011310408	นาย	ธนกร เจริญสุข	ชั้นปีที่ 2	การเมืองการ ปกครอง	0902798732	63011310408@msu.ac.th
23	62011316023	นาย	เจตน์ เอกทัศน์	ชั้นปีที่ 3	ความสัมพันธ์ ระหว่าง ประเทศ	-	62011316023@msu.ac.th
24	62011310385	นางสาว	เสาวคนธ์ ดินจันทร์	ชั้นปีที่ 3	การเมืองการ ปกครอง	0835249275	62011310385@msu.ac.th
25	61011310235	นางสาว	กัญญ์ฐิพิมพ์ อิมศิริ	ชั้นปีที่ 4	การเมืองการ ปกครอง	0628203820	61011310235@msu.ac.th
26	63011310159	นางสาว	สิ ท ธิ ณี จั น ท์ เหลือียง	ชั้นปีที่ 2	การเมืองการ ปกครอง	0960013945	63011310159@msu.ac.th
27	61011310365	นาย	รัตนพงษ์ สุริยะศรี	ชั้นปีที่ 4	การเมืองการ ปกครอง	0632622756	61011310365@msu.ac.th
28	62011313312	นาย	สุรัช จารัตน์	ชั้นปีที่ 3	รัฐประศาสน ศาสตร์	0628561077	62011313312@msu.ac.th
29	62011316065	นาย	น า ท ธ วั ฒ น์ ติ ไตรวรรณ	ชั้นปีที่ 3	ความสัมพันธ์ ระหว่าง ประเทศ	0917577173	nattawat.5897@gmail.co m
30	62011313235	นาย	ปราโมทย์ ศิริสวัสดิ์	ชั้นปีที่ 3	รัฐประศาสน ศาสตร์	0895709360	pramoet637@gmail.com
31	62011310288	นางสาว	บุณฑิกาญจน์ พระ	ชั้นปีที่	การเมืองการ	0930522196	62011310288@msu.ac.th

ที่	รหัสนิสิต	คำ นำหน้า	ชื่อ - สกุล	ชั้นปี	สาขาวิชา	หมายเลข โทรศัพท์	อีเมลล์
			ธานี	3	ปกครอง		
32	63011310496	นาย	กมลลาสน์ ราชภูริ วงศ์ศรี	ชั้นปีที่ 2	การเมืองการ ปกครอง	0951875463	63011310496@msu.ac.th
33	61011310015	นาย	กุลธวัช หมายลิกดี	ชั้นปีที่ 4	การเมืองการ ปกครอง	0990693690	61011310015@msu.ac.th
34	63011313280	นางสาว	ปวีณา จางวางแก้ว	ชั้นปีที่ 2	รัฐประศาสน ศาสตร์	0942757601	63011313280@msu.ac.th
35	62011316020	นาย	จิตรกร ภูโสภา	ชั้นปีที่ 3	ความสัมพันธ์ ระหว่าง ประเทศ	0653938598	62011316020@msu.ac.th
36	62011310184	นาย	ปริญญารัฐ สมาน ประธาน	ชั้นปีที่ 3	การเมืองการ ปกครอง	0971569665	62011310184@msu.ac.th
37	62011313097	นางสาว	สิริภา รัตนิล	ชั้นปีที่ 3	รัฐประศาสน ศาสตร์	0612219620	62011313097@msu.ac.th
38	62011313310	นางสาว	สุภาวิดา สิทธิทา โคตร	ชั้นปีที่ 3	รัฐประศาสน ศาสตร์	0930754927	62011313310@msu.ac.th
39	62011310002	นางสาว	มนต์ภา ทิพสนุก	ชั้นปีที่ 3	การเมืองการ ปกครอง	0948643081	62011310002@msu.ac.th
40	62011310346	นางสาว	ณัฐพร รุ่งจันทิก	ชั้นปีที่ 3	การเมืองการ ปกครอง	0807272410	62011310346@MSU.ac.th
41	62011310096	นาย	พงศกร เทพชนะ	ชั้นปีที่ 3	การเมืองการ ปกครอง	0981895102	62011310096@msu.ac.th
42	62011310284	นาย	นิติภัทร ธาตุเสียว	ชั้นปีที่ 3	การเมืองการ ปกครอง	0804747070	62011310284@msu.ac.th
43	62011310068	นาย	วิชรากร ภูกอง ชนะ	ชั้นปีที่ 3	การเมืองการ ปกครอง	0935438222	62011310068@msu.ac.th
44	62011313141	นางสาว	อัจฉรา ศิริบูรณ์	ชั้นปีที่ 3	รัฐประศาสน ศาสตร์	0808207830	62011313141@msu.ac.th
45	62011310015	นางสาว	จริยา เล็กสูงเนิน	ชั้นปีที่ 3	การเมืองการ ปกครอง	0615158672	62011310015@msu.ac.th
46	63011313198	นางสาว	เกล้าฟ้า คำมุงกุล	ชั้นปีที่ 2	รัฐประศาสน ศาสตร์	0953732252	63011313198@msu.ac.th
47	63011313198	นางสาว	เกล้าฟ้า คำมุงกุล	ชั้นปีที่ 2	รัฐประศาสน ศาสตร์	0953732252	63011313198@msu.ac.th
48	62011310059	นางสาว	นางสาวมณฑิตา	ชั้นปีที่	การเมืองการ	0636302312	62011310059@msu.ac.th

ที่	รหัสนิสิต	คำ นำหน้า	ชื่อ - สกุล	ชั้นปี	สาขาวิชา	หมายเลข โทรศัพท์	อีเมลล์
			สุขแสง	3	ปกครอง		
49	62011313235	นาย	ปราโมทย์ ศิริสวัสดิ์	ชั้นปีที่ 3	รัฐประศาสน ศาสตร์	0895709360	62011313235@msu.ac.th
50	61011310136	นางสาว	นุชรินทร์ อินนอก	ชั้นปีที่ 4	การเมืองการ ปกครอง	0879445409	61011310136@msu.ac.th
51	62011310248	นาย	สุธัญ อินทรสุข	ชั้นปีที่ 3	การเมืองการ ปกครอง	0826751249	62011310248@msu.ca.th
52	62011310159	นางสาว	ณัทนันท์ ฐรินโ สงค์	ชั้นปีที่ 3	การเมืองการ ปกครอง	0659367968	62011310159@msu.ac.th
53	62011316087	นาย	ธราเทพ เกร่งครัด	ชั้นปีที่ 3	ความสัมพันธ์ ระหว่าง ประเทศ	0834595153	62011316087@mus.ac.th
54	62011310094	นางสาว	อิสริยา จันทะวงษ์	ชั้นปีที่ 3	การเมืองการ ปกครอง	0810694106	62011310094@msu.ac.th
55	62011310237	นางสาว	สโรชา สุวรรณวาปี	ชั้นปีที่ 3	การเมืองการ ปกครอง	0930704903	62011310237@msu.ac.th
56	62011310129	นางสาว	กวิณนาถ จิตหาญ	ชั้นปีที่ 3	การเมืองการ ปกครอง	0864402388	62011310129@msu.ac.th
57	62011316059	นางสาว	อารีรัตน์ พิมพ์มา	ชั้นปีที่ 3	ความสัมพันธ์ ระหว่าง ประเทศ	0630172086	62011316059@msu.ac.th
58	62011310115	นาย	ภูมิพัฒน์ พรรษา	ชั้นปีที่ 3	การเมืองการ ปกครอง	0945051323	62011310115@msu.ac.th
59	63011313227	นางสาว	ณัฐกานต์ สามารถ	ชั้นปีที่ 2	รัฐประศาสน ศาสตร์	0633572833	63011313227@msu.ac.th
60	62011310147	นางสาว	ชนิตา แก้วหานาม	ชั้นปีที่ 3	การเมืองการ ปกครอง	0636481593	62011310147@msu.ac.th
61	63011310498	นางสาว	กาญจณี เหมือน ทอง	ชั้นปีที่ 2	การเมืองการ ปกครอง	0932514625	63011310498@msu.ac.th
62	63011310521	นาย	เดชิต จันทวี	ชั้นปีที่ 2	การเมืองการ ปกครอง	0629961664	63011310521@msu.ac.th
63	62011310237	นางสาว	สโรชา สุวรรณวาปี	ชั้นปีที่ 3	การเมืองการ ปกครอง	0930704903	62011310237@msu.ac.th
64	62011316010	นาย	อัทม์ เดชาเลิศ	ชั้นปีที่ 3	ความสัมพันธ์ ระหว่าง	0834146514	62011316010@msu.ac.th

ที่	รหัสนิสิต	คำ นำหน้า	ชื่อ - สกุล	ชั้นปี	สาขาวิชา	หมายเลข โทรศัพท์	อีเมลล์
					ประเทศ		
65	61011310053	นางสาว	สุดารัตน์ ปะทุมตะ	ชั้นปีที่ 4	การเมืองการ ปกครอง	0855489309	61011310053@msu.ac.th
66	62011316076	นาย	นายสหัสวรรษ ไตรธิเลน	ชั้นปีที่ 3	ความสัมพันธ์ ระหว่าง ประเทศ	0941871544	62011316076@msu.ac.th
67	61011313110	นาย	ณัฐวุฒิ กองสกุล	ชั้นปีที่ 4	รัฐประศาสน ศาสตร์	0968292023	61011313110@msu.ac.th
68	62011310147	นางสาว	ชนิตา แก้วหานาม	ชั้นปีที่ 3	การเมืองการ ปกครอง	0636481593	62011310147@msu.ac.th
69	62011310018	นางสาว	จินตนา จันทะ โรจน์	ชั้นปีที่ 3	การเมืองการ ปกครอง	0986069802	62011310018@msu.ac.th

ภาคผนวก ช
เอกสารประกอบการบรรยาย

เอกสารประกอบการบรรยาย
รายวิชา 1301403 พรรคการเมืองและการเลือกตั้ง
วิทยาลัยการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

16 กุมภาพันธ์ 2565

เวลา 08.00-11.00 น.

(ออนไลน์)

จิราภรณ์ คำจันทร์

ภาควิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

“พรรคการเมืองและการเลือกตั้งของไทยภายใต้ประชาธิปไตยที่ไม่ดีนั้น”

บทนำ

โจทย์สำคัญของนักวิชาการทางรัฐศาสตร์มีขอบเขตที่กว้าง ยิ่งโลกเชื่อมโยงกันได้ก็รอบโลกก็
วัดกัน ปรากฏการณ์ทางการเมืองการปกครองก็ยิ่งซับซ้อน แต่ขณะเดียวกันก็ชี้ชวนให้ค้นหา ความ
น่าสนใจปรากฏการณ์ทางการเมืองการปกครองของโลกยุคปัจจุบันคงหนีไม่พ้นประเด็นประชาธิปไตย
แม้หลายท่านอาจจะตอบไปแล้วว่า โลกนี้ยังคงเป็นโลกแห่งเสรีประชาธิปไตยที่กลายเป็นกระแสแห่ง
ความชอบธรรมของรูปแบบการปกครองที่ได้รับการยอมรับกันทั่วไปว่าเป็นสากล กลายเป็นประวัติศาสตร์
เพียงชุดเดียว ดังเช่นความเห็นของ Fukuyama “The end of history”¹ เช่นเดียวกับข้อเสนอในงานของ
Huntington² ที่ทำให้เห็นแนวโน้มของสถานการณ์ทางการเมืองการปกครองของประเทศต่างๆ จำนวน
มากทั่วโลกที่มีความพยายามมุ่งสู่การเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตย โดยอธิบายเปรียบเทียบความพยายาม
ของกระแสคลื่นที่พัดเข้าหาฝั่งแห่งความเป็นประชาธิปไตยด้วยกัน 3 ระลอกคลื่น ในสถานการณ์ปัจจุบัน
ความเป็นสากลของเสรีประชาธิปไตยยังคงเป็นเช่นนั้น แม้จะถูกกระทบด้วยปัญหาการแพร่ระบาดของ
ไวรัสโคโรนา 2019 ที่ทำให้ภาพรวมการขยายตัวของรัฐอิสระเสรีภาพ แต่เชื่อว่าจะยังเป็นเพียง
สถานการณ์ชั่วคราว นอกจากนี้ หากพิจารณาเกี่ยวกับความสนใจของนักวิชาการในระบอบการปกครอง
แบบประชาธิปไตย จะพบความก้าวหน้าที่จากความสนใจเกี่ยวกับ “คุณภาพประชาธิปไตย” กรอบคิดนี้มี
ความสอดคล้องกับยุคสมัยและตอบประเด็นที่ท้าทายของโลกแห่งศตวรรษที่ 21 ซึ่งยืนยันยืนยันในหลักการเรื่อง
ความเป็นพลวัตของสังคม อย่างไรก็ตาม แม้โลกจะได้คำตอบเกี่ยวกับการคงอยู่อย่างยั่งยืนของเสรี

¹ Francis Fukuyama, “The End of History?” *The National Interest*, no. 16 (1989): 3-18. <http://www.jstor.org/stable/24027184>.

² Samuel P. Huntington, *The Third Wave: Democratization in the Late Twentieth Century* (Norman and London: University of Oklahoma Press, 1991).

ประชาธิปไตยจากความปรารถนาของคนส่วนใหญ่ที่ต้องการสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาคเท่าเทียม แต่
การเมืองไทยตลอดระยะเวลาหลายปีที่ผ่านมาถึงกับก้าวไม่พ้นปัญหาความล้มเหลวของการเปลี่ยนผ่านไปสู่
ประชาธิปไตย (democratic transition) ประเด็นปัญหาคือ แล้วเราควรจะมีหนทางอย่างไรที่จะก้าวข้าม
ข้อบกพร่องของการเปลี่ยนผ่านนี้ คำตอบในเคาณานี้อาจจะไม่ได้มีหนึ่งเดียวนอกขบวนการตอบคำถามในทาง
สังคมศาสตร์อื่นๆ แต่หากเราพิจารณาว่า เส้นตรงของกระบวนการเป็นประชาธิปไตย
(democratization) คือ การเปลี่ยนจากระบบที่ไม่เป็นประชาธิปไตย ไปสู่ระบบที่เป็นประชาธิปไตย
ในขณะเริ่มต้นของกระบวนการนี้คือการเป็นประชาธิปไตยในเกณฑ์ขั้นต้นในลักษณะที่เรียกว่า
“ประชาธิปไตยแบบเลือกตั้ง” ก่อนจะก้าวไปสู่ประชาธิปไตยเสรีหรือเสรีประชาธิปไตย และประชาธิปไตย
ก้าวหน้า³ ดังนั้นแล้ว สิ่งหนึ่งที่เป็นเป้าหมายในระยะสั้นคือ ประเด็นเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรค
การเมือง โดยมุ่งหวังว่า ความเข้มแข็งของสถาบันทางการเมือง 2 สถาบันนี้จะเป็นตัวขับเคลื่อนให้
ประชาธิปไตยในทิศทางแห่งเสรีประชาธิปไตยในที่สุดได้ โดยการบรรยายในครั้งนี้ จะได้เน้นอธิบาย
สาระสำคัญใน 4 ส่วนคือ 1) พรรคการเมือง 2) การเลือกตั้ง 3) ประชาธิปไตยและประชาธิปไตยในการ
เมืองไทย 4) พรรคการเมืองและการเลือกตั้งของไทยภายใต้ประชาธิปไตยที่ไม่ดีนั้น และสรุป ดังนี้

พรรคการเมือง (political party)

คำว่าพรรคการเมือง (political party)⁴ เริ่มมีการใช้แพร่หลายมากขึ้นในคริสต์ศตวรรษที่ 20 จาก
แบบแผนพฤติกรรมที่คนในสังคมได้แยกกันออกเป็นหลายส่วนหลายกลุ่ม และมีการรวมกันเป็นกลุ่มตาม
ประเด็นของปัญหาที่แต่ละคนแต่ละคนแต่ละกลุ่มมีส่วนได้ส่วนเสีย คนที่รวมกันเข้าเป็นพรรคการเมืองจะทำการจัด
องค์กรทางการเมือง (political organization) ขึ้นเพื่อดำเนินการในทางการเมือง และหวังจะชนะพรรค
การเมืองอื่น ด้วยการเสนอนโยบาย รวมทั้งจัดตั้งผู้สมัครเลือกตั้ง (candidate) เข้าแข่งขันในการเลือกตั้ง
(election) ตามระดับของการมีส่วนร่วมทางการเมือง (political participation) ที่ขยายออกไป บทบาทของ
พรรคการเมืองจึงมีความชอบธรรมมากขึ้น เมื่อมีการขยายสิทธิในการเลือกตั้งให้กับประชาชน (popular
suffrage) ที่เกิดความตื่นตัวกับการพัฒนาการปกครองในระบอบประชาธิปไตย (democracy)⁵

ในความเห็นของนักวิชาการ เช่น William Goodman พรรคการเมืองคือองค์การที่สมาชิกมี
ลักษณะคล้ายกันเพียงพอที่จะอยู่ร่วมกันได้โดยมีจุดมุ่งหมายที่เปิดเผย เพื่อชนะการเลือกตั้งที่ทำให้
สามารถเข้าไปใช้อำนาจรัฐ ซึ่งจะทำได้หากการเมืองมีอิทธิพลเพื่อให้ได้ผลประโยชน์จากการเข้าไปใช้อำนาจทาง

³ Andreas Schedler, “What is Democratic Consolidation,” *Journal of Democracy*, vol. 9 no. 2 (1998), pp.91-107.

⁴ คำนิยามจากศัพท์ภาษาสันสกฤต “Partie” แปลว่า “กรณพจน์ของเป็นส่วน” (Portion) หรือการแบ่งแยก (division)

⁵ เสถียร คำสุข, *ระบอบพรรคการเมืองสมัยใหม่* พ.ศ. 2512-2538 (วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาตรี วิทยาลัยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2538), หน้า 48-49.

การเมืองนั้น⁶ หรือพรรคที่ดี ผ่องแผ้ว ที่เสนอไว้ว่าพรรคการเมืองคือ "กลุ่มบุคคลซึ่งมีความคิดเห็นที่คล้ายคลึงกันในวิถีทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม และผลประชาธิปไตยอื่น ๆ และต้องการนำเอาความคิดเห็นเหล่านี้ไปเป็นหลักในการบริหารประเทศ ด้วยการส่งเสริมการเข้าถึงสิทธิเลือกตั้งโดยมุ่งหวังจะได้เป็นรัฐบาล หรือถ้าไม่เป็นรัฐบาลก็เพื่อที่จะได้มีส่วนร่วมในการควบคุมดูแลการปกครองของรัฐบาล โดยทำหน้าที่เป็นพรรคฝ่ายค้าน"⁷ จากความเห็นของนักวิชาการข้างต้นจะพบว่า การร่วมกลุ่มกันเป็นพรรคการเมืองนั้นจะต่างไปจากการรวมกลุ่มเป็นกลุ่มผลประโยชน์อื่นๆ เพราะการรวมกลุ่มเป็นพรรคการเมืองต้องการเข้าไปใช้อำนาจรัฐ ทั้งนี้ในปัจจุบัน การมีอยู่ของพรรคการเมืองเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทน ดังนั้น หากกล่าวถึงความหมายของพรรคการเมืองได้บริบทนี้ อาจจะนิยามได้ว่า พรรคการเมืองคือ "กลุ่มคนที่รวมตัวเข้าด้วยกันโดยมีความคิดเห็นทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมสอดคล้องกัน โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะนำความคิดเห็นนั้นเป็นนโยบายของรัฐบาล โดยวิถีทางประชาธิปไตย"⁸

จากการนิยามข้างต้น จะพบว่า พรรคการเมืองนั้นกลายเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการเมืองสมัยใหม่ ดังเช่นความเห็นของ อี. อี. เซทซ์ไนด์เลอร์ (E.E. Schattschneider) ที่ว่า "พรรคการเมืองสร้างประชาธิปไตย ประชาธิปไตยสมัยใหม่หรืออดพรรคการเมือง"⁹ หรือความเห็นของจิอวานนี ซาโตรี (Giovanni Sartori) ที่เสนอไว้ว่า "ในระบบประชาธิปไตยแบบตัวแทน พรรคการเมืองเป็นสิ่งที่ไม่หลีกเลี่ยงไม่ได้ (inevitable)"¹⁰ ดังนั้นแล้ว การมีอยู่ของพรรคการเมืองที่ทำหน้าที่อย่างเข้มแข็งจึงสำคัญต่อประชาธิปไตย ซึ่งหากจะกล่าวถึงหน้าที่ของพรรคการเมืองปัจจุบันจะพบว่า พรรคการเมืองมีหน้าที่สำคัญ 4 ประการคือ 1) การเป็นตัวเชื่อม (linkage) ระหว่างผู้ปกครองและผู้ถูกปกครอง โดยเป็นกลไกในการให้ข้อมูล ให้การศึกษาและสร้างอิทธิพลต่อความคิดเห็นของสาธารณะ 2) รวบรวมผลประโยชน์ที่ล้าสมัยเข้าไว้ด้วยกัน (interest aggregation) เพื่อกำหนดเป็นนโยบาย ซึ่งอาจจะทำงานร่วมกับกลุ่มผลประโยชน์ในการรับข้อเสนอเหล่านั้นมากำหนดเป็นนโยบายของพรรค 3) เลือกสรรผู้นำทางการเมือง (elite recruitment) ในระดับต่างๆ มาเป็นสมาชิกพรรค และเป็นผู้สมัครพรรค และ4) กำหนดทิศทางของ

⁶ William Goodham, *The Two-party System in the United States* (New York: D. Van Nostrand Company, 1957), p.6.
⁷ พรรคที่ดี ผ่องแผ้ว, *การเมืองไทยประชาธิปไตยสมัยใหม่หรืออดพรรคการเมือง* (กรุงเทพฯ: วิทยาลัยการปกครองบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง (กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2542), หน้า 45.
⁸ อี. อี. เซทซ์ไนด์เลอร์, *การเมืองไทยสมัยใหม่หรืออดพรรคการเมือง* (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติธรรม, 2542), หน้า 13.
⁹ E.E. Schattschneider, *Party Government* (New York: Holt, Rinehart, and Winston, 1942).
¹⁰ Giovanni Sartori, "Representational Systems," *International Encyclopedia of the Social Science* 13, 1968, pp. 470-475.

รัฐบาล ไม่ว่าจะในฐานะพรรครัฐบาล พรรคร่วมรัฐบาล หรือฝ่ายค้าน ซึ่งในระยะบอบเสรีประชาธิปไตย พรรคการเมืองเป็นสถาบันเดียวที่สามารถเลือกตั้งรัฐบาลได้อย่างชอบธรรม¹¹

สำหรับกรณีของพรรคการเมืองไทย อาจสรุปได้ว่า นับจากการประกาศใช้พระราชบัญญัติพรรคการเมืองฉบับแรกในปี 2498 เป็นต้นมา อาจจัดแบ่งบทบาทของพรรคการเมืองเป็น 4 ระยะ คือ

ระยะที่ 1: ระยะที่พรรคการเมืองทำหน้าที่เป็นนายรອງรับอำนาจของรัฐบาล (พ.ศ.2498 - พ.ศ. 2516) หลังการพระราชบัญญัติพรรคการเมืองขึ้นในปี พ.ศ.2498 รัฐบาลจอมพลป. พิบูลสงคราม ได้จัดพรรคเสรีนิยมนักศึกษาเพื่อรองรับการเลือกตั้งที่จะมีขึ้นในปี พ.ศ.2500 แต่เมื่อจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ยึดอำนาจการปกครองเมื่อปี พ.ศ.2500 ได้ตั้งพรรคชาติสังคมขึ้นเพื่อลดสมรรถนะของพรรคเสรีนิยมและพรรคประชาธิปัตย์ พรรคการเมืองไทย พ.ศ.2511 รัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร ได้ตั้งพรรคสหประชาไทยในฐานะพรรครัฐบาล แต่ก็มีมีการยุบเลิกพรรคการเมืองอีกครั้งหลังการยึดอำนาจการปกครองเมื่อ พ.ศ.2514 จนกระทั่งหลังการขึ้นเสด็จสวรรคตและการประกาศใช้รัฐธรรมนูญปี 2517 กิจกรรมพรรคการเมืองที่ขึ้นอีกครั้ง โดยมีการจัดตั้งพรรคการเมืองที่มีแนวทางสังคมนิยม¹² และเนื่องจากกระแสคตินิยมในระยะเวลานั้นทำให้เริ่มปรากฏพรรคการเมืองที่มีแนวทางสังคมนิยม¹³ แต่กลับสุดลงจากเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 จะเห็นได้ว่า พรรคการเมืองส่วนใหญ่ในระยะเริ่มต้นตั้งขึ้นเพื่อสนับสนุนผู้นำทางการเมืองให้ก้าวสู่อำนาจ

ระยะที่ 2: ระยะที่พรรคการเมืองต้องแบ่งอำนาจกับบุคคลนอกพรรคการเมืองในยุคประชาธิปไตยครึ่งใบ (พ.ศ.2521 -พ.ศ.2531) ช่วงเวลานี้ แม้จะมีการเลือกตั้งแต่ไม่มีพระราชบัญญัติพรรคการเมือง และบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญปี 2521 ก็ให้อำนาจแก่ผู้สังเกตเพียงเท่ากับสภาผู้แทนราษฎร ในการพิจารณาว่าพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการเงิน ร่างพระราชบัญญัติที่ประธานรัฐสภาเห็นชอบว่ามี ความสำคัญ และการเปิดอภิปรายทั่วไป เป็นเวลาถึง 4 ปี ลดความสำคัญของสภาผู้แทนราษฎร และส่งผลให้นายกรัฐมนตรี พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ซึ่งคุมเสียงสนับสนุนจากวุฒิสภาได้รับการสนับสนุนให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีโดยไม่มีเสียงส่วนใหญ่จากพรรคการเมือง เมื่อพลเอกเกรียงศักดิ์ ลาออกในเดือนมีนาคม 2523 พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ผู้บัญชาการทหารบก ดำรงตำแหน่ง นายกรัฐมนตรีแทน ช่วงเวลาดังกล่าวจะมีการเลือกตั้งทั่วไป 2 ครั้งในปี พ.ศ.2526 และ พ.ศ.2529

¹¹ Anthony King, "Political Parties in Western Democracies: Some Skeptical Reflections," *Polity*, 2 (2), 1969, pp. 111-141.
¹² สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน เล่มที่ 31, "การก่อตั้งและการพัฒนาของพรรคการเมืองใหม่," <http://saranukromthai.or.th/sub/book/book.php?book=31&chap=48&page=031-4-infodetail02.html>
¹³ David Morley and Chahnan Samudvenija, *Political Conflict in Thailand: Reform, Reaction, Revolution* (Cambridge, Massachusetts: Oelgeschlager, Gunn & Hain, 1981), p. 111.

พรรคการเมืองอีกยี่สิบคนสนับสนุนให้พลเอกเปรม ซึ่งไม่ได้สังกัดพรรคการเมืองดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี กระทั่งพลเอกประยุทธ์ได้รับตำแหน่งต่อหลังการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเมื่อปี พ.ศ.2531 พรรคการเมืองฝ่ายเสียงข้างมากจึงได้เสนอให้พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นนายกรัฐมนตรี จะเห็นได้ว่า บทบาทของพรรคการเมืองในช่วงเวลานี้มีการแบ่งเป็นอำนาจกับผู้นำกองทัพ ก่อนจะนำมาสู่การถ่ายโอนอำนาจไปสู่รัฐบาลพลเรือนในปี 2531

ระยะที่ 3: ระยะที่พรรคการเมืองมีบทบาททางการเมืองอย่างเต็มที่ และมีความพยายามในการพัฒนาพรรคการเมืองให้มีความเข้มแข็ง (พ.ศ.2531-พ.ศ.2549) หลังการจัดตั้งรัฐบาลที่มีพรรคชาติไทย เป็นแกนนำ รัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ บริหารราชการแผ่นดินได้เพียง 3 ปี ก็ถูกรัฐประหารโดย คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ พรรคการเมืองในช่วงนี้ยังคงค้ำให้มีภารกิจพื้นฐานประชาธิปไตย และต่อต้านการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของพลเอกสุจินดา คราประยูร ที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง¹⁴ สะท้อนบทบาทพรรคการเมืองที่เข้มแข็ง และปี 2538 นายบรรหาร ศิลปอาชา หัวหน้าพรรคชาติไทย ได้ผลักดันให้มีการร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ พ.ศ.2540 ซึ่งมีส่วนอย่างมากในการสนับสนุนให้พรรคการเมืองและผู้สมัครชาวไทยที่มี พ.ศ.ท.ทักษิณ ชินวัตร เป็นหัวหน้าสามารถจัดตั้งรัฐบาลที่มี สสียุโรปและบริหารราชการแผ่นดินจนครบวาระได้เป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์รัฐบาลพลเรือนของไทย และการเลือกตั้งปี พ.ศ.2548 พรรคไทยรักไทยสามารถจัดตั้งรัฐบาลพรรคเดียวได้สำเร็จเป็นครั้งแรก แต่ต้องยุบสภาในปี 2549 เพื่อให้มีการเลือกตั้งใหม่เนื่องจากมีผลของอายุประวัตรต่ออำนาจรัฐบาล อีกทั้ง ทั้งการคว่ำบาตรการเลือกตั้งจากพรรคฝ่ายค้าน และความรุนแรงจากการปะทะของฝ่ายรัฐบาลและกลุ่มผู้ชุมนุมนำมาสู่การรัฐประหาร 19 กันยายน 2549 อย่างไรก็ตาม ระยะเวลาถือได้ว่าเป็นก้าวสำคัญของความพยายามในการแสดงบทบาทอย่างเต็มที่และความพยายามในการพัฒนาความเข้มแข็งของพรรคการเมือง

ระยะที่ 4: ระยะที่พรรคการเมืองตกอยู่ในห้วงของการใช้ความรุนแรง ความขัดแย้งทางการเมือง (พ.ศ.2549 -ปัจจุบัน) การยึดอำนาจจากการปกครองจากรัฐบาล พ.ศ.ท.ทักษิณ ชินวัตร ก่อให้เกิดการรวมตัวของฝ่ายสนับสนุน พ.ศ.ท.ทักษิณ และผู้สนับสนุนพรรคพลังประชาชนและพรรคเพื่อไทย ซึ่งเป็นพรรคที่รวมสมาชิกส่วนใหญ่ของพรรคไทยรักไทยหลังคดียุบพรรค และในปี 2556 สมาชิกพรรคประชาธิปัตย์ จำนวนหนึ่งได้ลาออกจากพรรคเพื่อมาสมัครใหม่ต่อตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย หลังจากรัฐธรรมนูญฉบับปฏิรูปการปกครอง การประท้วงต่อต้านรัฐบาลจนนำไปสู่การยึดอำนาจจากปกครองอีกครั้งเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2557 ส่งผลให้พรรคการเมืองต้องยุติบทบาทอีกครั้ง แต่ครั้งนี้ไม่ได้ยุติ พรรคการเมือง กระทำเพียงให้ยุติความเคลื่อนไหวทางการเมือง และหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญปี

¹⁴ รุ่งผล มีผลโสภณ, *ประชาธิปไตยเมื่อใด หรือเมื่อไร* (กรุงเทพฯ: บ้านพระอาทิตย์, 2553), หน้า 244.

2560 พรรคการเมืองมีบทบาททางการเมืองอีกครั้ง โดยเฉพาะการเลือกตั้ง 24 มีนาคม 2562 และหลังการเลือกตั้งทั่วไป พรรคการเมืองก็ยังคงเป็นส่วนหนึ่งของความขัดแย้งและความแตกแยกในสังคมมากขึ้นที่เกิดขึ้นนับจากปี 2549

การเลือกตั้ง (election)
การเลือกตั้งเป็นวิธีการในการแสดงถึงภาระเจ้าของอำนาจอันโดยชอบของประชาชนในการเลือกตัวแทนเข้าไปทำหน้าที่แทนตนในสภา ในฐานะฝ่ายบริหาร และฝ่ายนิติบัญญัติ ทั้งนี้ สารานุกรมบริเตนิกา (Encyclopedia Britannica) ให้ความหมายการเลือกตั้งไว้ว่า การเลือกตั้งเป็นกระบวนการที่เป็นทางการในการคัดเลือกบุคคลเพื่อเข้าไปดำรงตำแหน่งสาธารณะ รวมถึงการยอมรับหรือปฏิเสธข้อเสนอทางการเมืองโดยการลงคะแนนเสียง¹⁵ ส่วนพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ให้ความหมายการเลือกตั้งไว้ว่า คือ การเลือกสรรบุคคลให้เป็นผู้แทนหรือให้ดำรงตำแหน่งด้วยการออกเสียงลงคะแนน เช่น เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เลือกตั้งกรรมการ¹⁶ สำหรับการปกครองแบบประชาธิปไตย การเลือกตั้งไม่เพียงแต่จะเป็นวิธีการที่สร้างความชอบธรรม (legitimization) ให้กับผู้อำนาจทางการเมือง แต่การเลือกตั้งยังเป็นก้าวที่ถูกต้องในเส้นทางแห่งการเป็นประชาธิปไตย นั่นหมายความว่า แม้การเป็นประชาธิปไตยจะไม่เท่ากับการเลือกตั้ง แต่การเป็นประชาธิปไตย (democratization) จำต้องมีการเลือกตั้ง (election) ในกระบวนการเป็นประชาธิปไตย (democratization) การเลือกตั้งจึงเป็นหนึ่งในกระบวนการสำคัญ ซึ่งการวัดผลสำเร็จของกระบวนการนี้ในระยะเริ่มต้นของกระบวนการเปลี่ยนผ่านจึงวัดประเมินจากลักษณะประชาธิปไตยแบบเลือกตั้งที่ถือเป็นประชาธิปไตยขั้นต่ำ โดยถือเอาการเลือกตั้งที่บริสุทธิ์ยุติธรรมเป็นเป้าหมายแรกในการวัดความสำเร็จไม่ระยะเริ่มต้นนี้

หากพิจารณาเกี่ยวกับเกณฑ์ที่ใช้ในการจัดรูปแบบการเลือกตั้งพบว่าเมื่ออยู่ภายใต้เกณฑ์ ที่ยอมรับทั่วไป เกณฑ์แรกคือความได้สัดส่วนของคะแนนเสียง เกณฑ์แรกก็นำมาสู่การจัดรูปแบบการเลือกตั้งเป็นการเลือกตั้งแบบสัดส่วน (proportional) และแบบไม่ใช้สัดส่วน (non-proportional) หรือแบบเสียงข้างมาก (majoritarian) หลักเกณฑ์ที่สองคือสูตรหรือรูปแบบการเลือกตั้ง (electoral formula) นำมาสู่การจัดรูปแบบเลือกตั้งที่สำคัญคือ 1) แบบพหุนิยม (plurality formulas) อาทิ แบบตัวแทนคนเดียวแบบกลุ่ม และแบบเลือกตัวแทนได้คนเดียวด้วยคะแนนไม่ได้ 2) แบบเสียงข้างมาก (majority formulas) อาทิ ออกเสียง 2 รอบ และแบบเรียงลำดับความชอบ และ 3) แบบสัดส่วน (proportional formulas) อาทิ แบบบัญชีรายชื่อ และแบบเรียงลำดับความชอบ ถ้าโยนคะแนนได้ และอาจมีรวม

¹⁵ Heinz Eulau, Paul, David Webb, and Roger Gibbins, "Election," Encyclopedia Britannica, <https://www.britannica.com/topic/election-political-science>

¹⁶ พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554, "การเลือกตั้ง," <http://www.royin.go.th/dictionary/>

ระบบเลือกตั้งแบบผสมเข้ามาด้วย (mixed formulas) ส่วนเกณฑ์ที่สามคือ จำนวนที่นั่งต่อเขตเลือกตั้ง (district magnitude) นำมาสู่การตีรูปแบบเลือกตั้งแบบเขตเลือกตั้งที่มีตัวแทนคนเดียว (single member district) และเขตเลือกตั้งที่มีตัวแทนได้หลายคน (multi-member district)¹⁷

ในการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างระบบเลือกตั้ง ระบบพรรคการเมือง รัฐบาล พรรคการเมือง และพฤติกรรมทางการเมือง ไม้ประเด็นที่ว่า ระบบการเลือกตั้งและระบบพรรคการเมือง คืออิทธิพลต่อระบบการเมือง รัฐบาล พรรคการเมือง และพฤติกรรมทางการเมืองของทั้งตัวแสดงทางการเมืองที่เป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งและผู้มีสิทธิเลือกตั้งจึงเห็นได้ชัดว่า อย่างไรก็ดี เป็นที่ควรระวังว่า รัฐศาสตร์ที่พยายามจะหาข้ออ้างที่ชัดเจนเกี่ยวกับประเด็นนี้ แม้จะยังคงศึกษาในประเด็นนี้ แต่โดยทั่วไปไม่อาจปฏิเสธได้ว่า ระบบเลือกตั้งมีผลเชิงกลไก (mechanical impact) ที่ส่งผลต่อผลลัพธ์ในการเลือกตั้ง (elections outcomes) เช่น ระบบเลือกตั้งแบบหนึ่งเขตหนึ่งคน เสียซึ่งทางอารมณ์ เป็นระบบที่เอื้อให้ฝ่ายบริหารมีอำนาจเหนือฝ่ายนิติบัญญัติ หากเปลี่ยนไปใช้ระบบเลือกตั้งแบบสัดส่วน การจัดตั้งรัฐบาลมีแนวโน้มที่จะกลายเป็นรัฐบาลผสม ดังนั้น พรรคการเมืองจึงมีแรงจูงใจที่จะประนีประนอมกับพรรคการเมืองอื่นเพื่อขอความร่วมมือให้เข้าร่วมจัดตั้งรัฐบาล และทำให้ฝ่ายบริหารอยู่ภายใต้แรงกดดันของพรรคการเมืองในคราวเดียวกัน การที่พรรคการเมืองยอมเสียซึ่งอำนาจในสภา กับการที่พรรคการเมืองในการจัดตั้งรัฐบาลประนีประนอมกับพรรคการเมืองอื่น ๆ ย่อมส่งผลต่อการตัดสินใจและการดำเนินงานนโยบายในรูปแบบที่ต่างกันไป¹⁸ เป็นต้น

สำหรับการเลือกตั้งแล้ว สิ่งหนึ่งที่ควรจะต้องนำมาพิจารณาคือ ประเด็นที่ว่า ประเภทการเลือกตั้งแต่ละแบบสะท้อนเป็นป็นระบอบการปกครองหรือไม่

1. การแปลงคะแนนเสียงให้ได้สัดส่วนกับจำนวนตัวแทนในรัฐสภา (proportionality) ให้มากที่สุด เช่น หากพรรคการเมืองได้รับเลือกตั้งร้อยละ 30 ก็ควรมีสัดส่วนที่นั่งในสภาร้อยละ 30 เช่นกัน
2. ความรับผิดชอบต่อผู้ลงคะแนนเสียง (accountability) เพราะการเลือกตั้งเป็นวิธีการที่ได้มาซึ่งตัวแทน จึงควรสร้างกลไกให้ตัวแทนมีความรับผิดชอบต่อผู้ลงคะแนนเสียงให้มากที่สุด
3. รัฐบาลที่มีเสถียรภาพ เพื่อสร้างความต่อเนื่องในการดำเนินนโยบาย
4. ชัยชนะของผู้สมัครที่ได้รับแรงสนับสนุนจากเสียงข้างมากอย่างแท้จริง (Condorcet winner)
5. ความสมานฉันท์และอยู่ร่วมกันได้ระหว่างขั้วพลังและศาสนาที่หลากหลาย

¹⁷ ไฮน์ริช ค็ูท และบี. เบ็องจ็านส์, การเมืองเปรียบเทียบ: ทฤษฎี แนวคิด และกรณีศึกษา (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2555), หน้า 269-272.
¹⁸ สตีฟพริน บลอสัน สจ๊วต, ระบบเลือกตั้งเปรียบเทียบ (กรุงเทพฯ: สยามอินเตอร์เน็ท, 2561), หน้า 149-181.
¹⁹ อ้างถึงแล้ว.

6. การเปิดกว้างให้คนส่วนน้อยมีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมในการปกครอง จากกรณีเหล่านี้ สะท้อนว่า ระบบการเลือกตั้งสามารถเปลี่ยนแปลงไปตามความต้องการของผู้ออกแบบ และระบบการเลือกตั้งสามารถเป็นได้ทั้งตัวแปรอิสระ (independent variable) และตัวแปรตาม (dependent variable) เช่น คำถามที่ว่า “ระบบเลือกตั้งส่งผลต่อพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง และระบบพรรคการเมืองอย่างไร” หรือ “ทำไมประเทศ A จึงใช้ระบบการเลือกตั้งแบบแบ่งเขต” เป็นต้น

กรณีประเทศไทย ได้ผ่านการเลือกตั้งทั่วไปมาแล้ว 24 ครั้ง โดยอาศัยกติกาเลือกตั้งแบบแบ่งเขต ทั้งเขตละคน และเขตละหลายคนเป็นส่วนใหญ่ แต่หลังรัฐธรรมนูญปี 2540 เป็นต้นมาได้นำหลักการเลือกตั้งแบบผสม ระหว่างแบบเขตและแบบสัดส่วนหรือบัญชีรายชื่อมาใช้ ดังรายละเอียดในตารางด้านล่างนี้

ประชาธิปไตยและประชาธิปไตยในเมืองไทย

ประชาธิปไตยมาจากภาษากรีกโบราณ 2 คำคือ Demos หมายถึงประชาชน และ Kratia หมายถึงอำนาจหรือการปกครอง รวมเป็น Demokratia คือ การปกครองโดยประชาชน²⁰ กรณีนับวันรื้อฟื้นองค์ประพันธ์ ได้บัญญัติศัพท์คำนี้ขึ้นคำไทย โดยมาจากคำว่า ประชาชน สนธิกับ อธิปไตย ที่หมายถึงการปกครองที่อำนาจสูงสุดเป็นของประชาชน²¹

ปัจจุบันประชาธิปไตยให้ความหมายไว้หลากหลายซึ่งก็ขึ้นอยู่กับตามพัฒนาการของสังคม เช่น ข้อเสนอของโรเบิร์ต ดาห์ล (Robert Dahl) ในงานเรื่อง "Polyarchy: Participation and Opposition" นำเสนอคุณลักษณะที่จำเป็น 8 ประการของระบอบประชาธิปไตย ได้แก่²²

1. สิทธิในการเลือกตั้ง (right to vote)
2. สิทธิที่จะมีการเลือกตั้งที่เสรีและเป็นธรรม (free and fair election)
3. สิทธิที่ขึ้นชื่อนำทางการเมืองจะแข่งขันเพื่อแสวงหาคะแนนเสียงสนับสนุน (right of political leaders to compete for support and votes)
4. สิทธิในความคิดที่จะแข่งขันเพื่อชิงตำแหน่งสาธารณะ (eligibility for public office)
5. เสรีภาพในการรวมกลุ่มและจัดตั้งองค์กร (freedom to form and join organizations)
6. เสรีภาพในการแสดงออก (freedom of expression)
7. สามารถเข้าถึงข้อมูลที่หลากหลาย ไม่มีการจำกัดหรือผูกขาดแหล่งข้อมูล (alternative sources of information)
8. มีสถาบันการเมืองที่กำกับนโยบายของรัฐบาลมาจากและสะท้อนความพึงพอใจของผู้ลงเสียงเลือกตั้ง (institutions for making government policies depend on vote and other expressions of preference)

และคำกล่าวของอับราฮัม ลินคอล์น อดีตประธานาธิบดีคนที่ 16 ของสหรัฐอเมริกา ซึ่งกล่าวถึงขบวนการเรียกร้องสิทธิพลเมืองในสงครามกลางเมืองโบสถ์ ณ สุสานเกดดีส์เบิร์ก เมื่อวันที่ 19 พฤศจิกายน ค.ศ.1863 (พ.ศ.2406) ว่า "พวกเราจะไม่ได้ขายเปล่า แต่การตายของพวกเราจะทำให้ประเทศสหรัฐอเมริกา มีเสรีภาพขึ้นใหม่ การปกครองของประชาชน โดยประชาชน จะไม่สูญสิ้นไปจากโลกนี้"

²⁰ Michael G. Roskin, Robert L. Cord, James A. Medeiros and Walter S. Jones, Political science: an introduction, 14th ed. (New York: Pearson Education, Inc., 2017).
²¹ วรณา เอี่ยมศรีพงษ์ ชูณ บุญศรี อ้นนะ, *ความรู้เบื้องต้นทางรัฐศาสตร์*, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554).
²² Robert Alan Dahl, *Polyarchy: Participation and Opposition* (London: Yale University Press, 1971).

รัฐธรรมนู	ปีที่มีการเลือกตั้ง	ระบบเลือกตั้งแบบเชื่อมโยงซึ่งกันมากรรมสภาและชนบทของเขตเลือกตั้ง	จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
1. 2475	1. 2476	หนึ่งเขตหลายคน/จังหวัด	78 คน
2. 2475	2. 2480	หนึ่งเขตหนึ่งคน	91 คน
2475	3. 2481	หนึ่งเขตหนึ่งคน	91 คน
3. 2489	4. 2489	หนึ่งเขตหนึ่งคน	96 คน
4. 2490	5. 2491	หนึ่งเขตหลายคน/จังหวัด	99 คน
5. 2492	6. 2495	หนึ่งเขตหลายคน/จังหวัด	123 คน
6. 2495	7. ก.พ. 8. 2500	หนึ่งเขตหลายคน/จังหวัด	160 คน
2495	8. ธ.ค.2500	หนึ่งเขตหลายคน/จังหวัด	160 คน
7. 2502	-	-	-
8. 2511	9. 2512	หนึ่งเขตหลายคน/จังหวัด	219 คน
9. 2515	-	-	-
10. 2517	10. 2518	เขตละ 1-3 คน	269 คน
	11. 2519	เขตละ 1-3 คน	279 คน
11. 2519	-	-	-
12. 2520	-	-	-
13. 2521	12. 2522	เขตละ 1-3 คน	301 คน
2521	13. 2526	เขตละ 1-3 คน	324 คน
2521	14. 2529	เขตละ 1-3 คน	347 คน
2521	15. 2531	เขตละ 1-3 คน	357 คน
14. 2534	-	-	-
15. 2534	16. มี.ค.2535	เขตละ 1-3 คน	360 คน
2534	17. ก.ธ.2535	เขตละ 1-3 คน	360 คน
2534	18. 2538	เขตละ 1-3 คน	391 คน
2534	19. 2539	เขตละ 1-3 คน	393 คน
16. 2540	20. 2544	หนึ่งเขตหนึ่งคน+สัดส่วน	500 (400+100) คน
2540	21. 2548	หนึ่งเขตหนึ่งคน+สัดส่วน	500 (400+100) คน
17. 2549	-	-	-
18. 2550	22. 2550	เขตละ 1-3 คน+สัดส่วน	480 (400+80) คน
2550 (แก้ไข 2554)	23. 2554	หนึ่งเขตหนึ่งคน+สัดส่วน	500 (375+125) คน
19. 2557	-	-	-
20. 2560	24. 2562	หนึ่งเขตหนึ่งคน+ สัดส่วน (ระบบจัดสรรปันส่วนเดิม)	500 (350+150) คน

ที่มา: สิริพรหม นกสวน คำลัดดี, *ระบบเลือกตั้งเปรียบเทียบ* (กรุงเทพฯ: สยามปริทัศน์, 2561).

หอนหนึ่งของการกล่าวที่ว่า “การปกครองของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน” กลายเป็นคำนิยามการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลาย²³ ซึ่งสะท้อนการนำหลักการและเป้าหมายของความเป็นประชาธิปไตยไปใช้อย่างครบถ้วน ดังนั้น การถอดความจากแนวคิดมาสู่การปฏิบัติในส่วนของความเป็นประชาธิปไตย หรือการทำให้เป็นประชาธิปไตย (democratization) จึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับทั้งกระบวนการและเป้าหมาย นั่นหมายความว่า การเป็นประชาธิปไตยนอกจากต้องนำเสนอกะบวนการในการให้ได้มาซึ่งประชาธิปไตยแล้ว ควบต้องจัดวางเป้าหมายเพื่อสร้างตัวชี้วัดที่จะอธิบายได้ว่า แท้จริงแล้ว การที่ก้าวสู่กระบวนการแห่งการเป็นประชาธิปไตย เมื่อขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงแล้ว อะไรจะบ่งชี้สถานะที่เป็นอยู่ของกระบวนการนี้ว่าบรรลุเป้าหมายแล้วหรือไม่ อย่างไร

ในที่นี้ขออธิบายการเป็นประชาธิปไตยโดยพิจารณาภายใต้กระบวนการ 2 ขั้นตอนสำคัญนั่นคือการเปลี่ยนผ่าน (democratic transition) และการตั้งมั่นของประชาธิปไตย (democratic consolidation) ในส่วนของการเปลี่ยนผ่าน (transition) นอกจากปัจจัยชี้วัดแสดงทั้งที่เป็นขั้นบันได ซึ่งอาจจะทำให้รูปแบบการเปลี่ยนผ่านแตกต่างกันไปหลายรูปแบบ เช่นข้อเสนอของ Huntington²⁴ ได้กล่าวถึงรูปแบบการเปลี่ยนผ่านโดยขั้นบันได 3 รูปแบบคือ 1) Transformation หรือการเปลี่ยนผ่านโดยขั้นบันไดกลุ่มเดิม ซึ่งเป็นกระบวนการเปลี่ยนโครงสร้างระบอบการปกครองที่กลุ่มชนชั้นนำที่อยู่ในอำนาจได้แสดงบทบาทนำในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตย อาจจะเป็นเพราะแรงกดดันจากภายใน (domestic) หรือแรงกดดันจากต่างประเทศที่ต้องการระบบที่เป็นเสรีเพื่อนำไปสู่ประชาธิปไตย ส่งผลให้ชนชั้นนำบางส่วนต้องทำสัญญาหรือความเข้าใจกับชนชั้นนำฝ่ายตรงข้ามเพื่อสร้างภาพการทำงานของระบอบประชาธิปไตยใหม่ (new democracy regime) ลักษณะเช่นนี้ส่งผลให้ประชาธิปไตยในช่วงครึ่งหลังของทศวรรษที่ 1970 และสภาพโศกเศร้าในช่วงครึ่งหลังของทศวรรษที่ 1980 2) Replacement หรือระบอบเดิมล้มตายหรือถูกโค่นล้ม เกิดขึ้นจากการที่ฝ่ายต่อต้านระบอบเก่ามีบทบาทนำในการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยและยกเลิกการปกครองแบบเก่า ส่งผลให้ชนชั้นนำที่อยู่ในอำนาจในระบอบเก่าหมดอำนาจลง เส้นทางของการเปลี่ยนผ่านในลักษณะนี้จะทำให้ระบอบประชาธิปไตยซึ่งเป็นระบบที่ถูกสถาปนาขึ้นใหม่เผชิญกับการแข่งขันทางอำนาจในหมู่ชนชั้นนำกลุ่มต่างๆ และสามารถจะสูญเสียจากทางการเมืองในขณะที่ประชาชนพยายามที่จะคืนระบอบสู่เพื่อให้อำนาจทางการเมืองอยู่กับ กลุ่มเดิม เส้นทางของการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยเช่นนี้จะทำให้ระบอบประชาธิปไตยอยู่ในสภาวะที่ไม่แน่นอน ไม่มีแดง ตัวอย่างเช่น

²³ นิคม รัฐอุดม, *การปกครองระบอบประชาธิปไตยในมาบประเทศ* (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2553), หน้า 7.
²⁴ Samuel P. Huntington, *The Third Wave: Democratization in the Late Twentieth Century* (Norman and London: University of Oklahoma Press, 1991), pp.121-163

ที่เกิดขึ้นในกรีซ และในอิตาลีปี 1970 และในอาร์เจนตินา และฟิลิปปินส์ ในกลางทศวรรษที่ 1980 3) Transplacement หรือการประนีประนอมของกลุ่มชนชั้นนำเก่าและใหม่ เป็นลักษณะที่กลุ่มชนชั้นนำในระบบการปกครองแบบเก่าและฝ่ายต่อต้านซึ่งเป็นกลุ่มชนชั้นนำกลุ่มใหม่ที่ได้เปิดขึ้นภายใต้ระบอบการปกครองแบบเก่าพร้อมกันเพื่อเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตย เส้นทางของการเปลี่ยนผ่านในลักษณะนี้จะทำให้ระบอบประชาธิปไตยซึ่งเป็นระบอบที่ถูกสถาปนาขึ้นใหม่เผชิญกับปัญหาหลายประการทางทหารเนื่องที่มีสาเหตุมาจากปัญหาการจัดตั้งอำนาจทางการเมืองของ 2 ฝ่ายคือ ฝ่ายต่อต้านระบอบประชาธิปไตยหรือระบอบใหม่ซึ่งเป็นกลุ่มที่อยู่ในกลุ่มชนชั้นนำในระบบเก่าและฝ่ายที่สนับสนุนซึ่งเป็นกลุ่มที่อยู่ในกลุ่มชนชั้นนำกลุ่มใหม่ เส้นทางเปลี่ยนผ่านในลักษณะนี้จะราวกับหรือไม่มีอยู่เลยโดยไม่มีอำนาจระหว่างฝ่ายต่างๆ ในสังคม แต่หากผู้นำของทั้งสองฝ่ายมีเจตจำนงที่จะเป็นประชาธิปไตยและมีความสามารถที่จะรับมือกับความเสียหายต่างๆ ได้ จะนำมาสู่ขั้นตอนของการเจรจา (negotiation) เพื่อความสำราญในการประนีประนอม (compromises) ที่จะนำไปสู่การเป็นประชาธิปไตย (democratization) เช่นที่เกิดขึ้นในชิลี โบลิเวีย และอัซกาเรย์ ปลายทศวรรษที่ 1980

แม้แนวคิดการเปลี่ยนผ่านจะให้พื้นที่ความสำคัญกับบทบาทชนชั้นนำ แต่ทว่าทฤษฎีการบางท่านได้กล่าวถึงรูปแบบการเปลี่ยนผ่านที่แสดงให้เห็นบทบาทประชาชนเช่นกัน ดังปรากฏในงานของ Terry Lynn Karl เรื่อง *Dilemmas of Democratization in Latin America* ซึ่งได้แบ่งรูปแบบการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยโดยอาศัยลักษณะของกลยุทธ์ 2 แบบคือ การประนีประนอม (compromise) และกำลัง (force) และแบ่งกลุ่มตัวแสดงที่ใช้นามอิทธิพลออกเป็น 2 กลุ่มคือ ชนชั้นนำ (elite) และมวลชน (mass) จากเงื่อนไขนี้ นำมาสู่การจัดแบ่งรูปแบบของการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยได้เป็น 4 รูปแบบ คือ การปฏิรูป (reform) การปฏิวัติ (revolution) การบีบบังคับ (imposition) และการทำข้อตกลง (pact) ซึ่งประเทศในละตินอเมริกาเคยผ่านประสบการณ์ในทั้ง 4 รูปแบบนี้ ทั้งนี้ รูปแบบการเปลี่ยนผ่านที่เกิดขึ้นจากอิทธิพลของชนชั้นนำประกอบไปด้วย รูปแบบการทำข้อตกลงซึ่งอาศัยกลยุทธ์แบบประนีประนอม และรูปแบบการบีบบังคับโดยกลยุทธ์แบบเอาตัวกันกำลัง ส่วนรูปแบบการเปลี่ยนผ่านที่เกิดขึ้นจากอิทธิพลของมวลชนประกอบไปด้วย รูปแบบการปฏิรูปซึ่งอาศัยกลยุทธ์แบบประนีประนอม และรูปแบบการปฏิวัติโดยใช้กลยุทธ์แบบเอาตัวกันกำลัง²⁵

อย่างไรก็ตาม สิ่งสำคัญที่ต้องตอบในที่นี้คือ แล้วจะทราบได้อย่างไรว่า เปลี่ยนผ่านสำเร็จหรือไม่ สำเร็จ ในประเด็นนี้ สำหรับ Carl Baker เสนอว่า การบรรลุความสำเร็จในกระบวนการนี้ ต้องอาศัยความเห็นพ้องต้องกันที่จะเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตย การเจรจาต่อรองสำหรับกระบวนการวางรากฐานให้กับ

²⁵ Terry Lynn Karl, "Dilemmas of Democratization in Latin America," *Comparative Politics* 23, no. 1 (October 1990), pp. 8-9.

รัฐธรรมนูญไทยและกระบวนการทางการเมือง การมีรัฐธรรมนูญใหม่เข้าแทนที่ และเจตนาจริง (willingness) ของตัวแสดงทางการเมืองที่จะปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่ถูกสร้างขึ้นใหม่ และการเริ่มต้นดำเนินการสร้างเมืองใหม่ จนนำไปสู่การเป็นระเบียบแบบแผนในชีวิตประจำวัน โดยกระบวนการมีจุดสิ้นสุดลงเมื่อมีการเลือกตั้งตามวิถีทางประชาธิปไตยและมีรัฐบาลที่มั่นคงและสามารถเลือกตั้งได้ Juan L. Linz และ Alfred Stepan ที่ว่า การเปลี่ยนผ่านที่สมบูรณ์จะประกอบไปด้วยการเห็นพ้องต้องกันที่จะไปสู่กระบวนการทางการเมืองที่สร้างรัฐบาลซึ่งมาจากการเลือกตั้งอย่างเสรี เมื่อรัฐบาลซึ่งเป็นผลโดยตรงจากการเลือกตั้งอย่างเสรีของประชาชนเข้าสู่อำนาจโดยพฤตินัยหรือชีวิตความเป็นอยู่จริง (de facto) แล้ว รัฐบาลมีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดและบริหารนโยบาย และโดยพฤตินัยหรือกฎหมาย (de jure) แล้ว อำนาจบริหาร นิติบัญญัติ และตุลาการที่มาโดยประชาชนโดยไม่มีข้อแบ่งเป็นอำนาจกับองค์กรอื่น²⁷ เป็นต้น

และในส่วนของการตั้งมั่นของประชาธิปไตย (democratic consolidation) ที่หมายถึง การที่ระบอบประชาธิปไตยกลายเป็นระบอบที่ชอบธรรมเพียงระบอบเดียวที่กลุ่มการเมืองต่างๆ ในสังคมต่างยอมรับร่วมกัน และไม่มีกลุ่มใดต้องการที่จะโค่นล้มหรือล้มล้างระบอบนี้ ดังที่ Linz และ Stepan เรียกว่า “the only game in town” งานที่ศึกษาในขั้นตอนนี้นับเป็นผลของกระบวนการเป็นประชาธิปไตยที่กลายเป็นเป้าหมายและกฎเกณฑ์ของสังคม ดังเช่นข้อเสนอของ Linz และ Stepan ข้างต้น โดยเมื่อได้ออกมาเป็นแบบเรียน สิ่งที่ยังมีลักษณะประชาธิปไตยที่ตั้งแต่บัดนั้นจะประกอบไปด้วย 1) เสนอข้อในทางพฤติกรรม: กลุ่มการเมืองที่สำคัญไม่พยายามที่จะบรรลุถึงวัตถุประสงค์ของตนเองโดยการปกครองที่ไม่เป็นประชาธิปไตย หรือส่งเสริมความรุนแรงทั้งภายในและภายนอกให้ออกจากรัฐ 2) เสนอข้อในทางความคิด: ประชาชนส่วนใหญ่มองว่าประชาธิปไตยจะแก้ไขปัญหาค่าได้ และ 3) เสนอข้อในทางกฎหมาย: ตัวแสดงทั้งหมดในการเมืองคุ้นเคยกับการแก้ไขความขัดแย้งภายในรัฐตามวิถีทางแห่งประชาธิปไตย และไม่ทำลายปทัสถานเหล่านี้ และด้วยความมั่นคงของประชาธิปไตย จะทำให้ประชาธิปไตยกลายเป็นสิ่งที่ขึ้นอยู่กับประจำ และหยั่งรากลึกลงในสังคม สถาบันและแม่ในในชีวิตจิตใจ²⁸ หรืองานของ Georg Sorensen ที่กล่าวถึงกระบวนการสร้างความแข็งแกร่งให้กับประชาธิปไตยว่าต้องอาศัยการปรับโครงสร้างทาง

²⁶ Carl Baker, "Korea: Challenges for Democratic Consolidation," *The Asia-Pacific: A Region in Transition*, Edited by Jim Rolfe (Honolulu: The Asia-Pacific Center for Security Studies, 2004).

²⁷ Juan Linz and Alfred Stepan, *Toward Consolidated Democracies*, ed. Larry Diamond and Marc F. Plattner, *The Global Divergence of Democracies* (Baltimore and London: The Johns Hopkins University Press, 2001).

²⁸ *Ibid.*, p. 94

เศรษฐกิจและสังคมในทิศทางที่จะสร้างความยั่งยืนและความชอบธรรมให้กับประชาธิปไตย และการที่วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยกลายเป็นที่ยอมรับทั้งในหมู่ชนชั้นนำและมวลชน²⁹ และเมื่อพิจารณาเกี่ยวกับแนวทางการศึกษาการศึกษาทำให้เป็นประชาธิปไตยหลายแนวทางทั้งการศึกษาตามแนวทางการทำให้เป็นสมัยใหม่ (modernization approach) ที่เน้นอธิบายการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมต่อการเป็นประชาธิปไตยและการคงอยู่ของเสรีประชาธิปไตย (liberal democracies) การศึกษาด้านแนวทางการศึกษาเชิงโครงสร้าง (structural approach) ที่เน้นอธิบายการเปลี่ยนแปลงอำนาจระหว่างชนชั้นเนื่องจากกฎการปฏิรูปทางสังคมและเศรษฐกิจต่อการเป็นประชาธิปไตย และการศึกษาด้านแนวทางการเปลี่ยนผ่าน (transition approach) ที่เน้นอธิบายการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและบทบาทชนชั้นในการตัดสินใจในการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตย จากทั้งสามแนวทางการศึกษา นี้ อาจสรุปปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการทำให้เป็นประชาธิปไตย 6 ปัจจัยดังนี้ 1) การพัฒนาทางเศรษฐกิจ (economic development) 2) การแบ่งแยกทางสังคม (social division) (หรือการมีอยู่ของความหลากหลายภายในสังคมในลักษณะที่เป็นพหุวัฒนธรรม)³⁰ 3) รัฐและสถาบันทางการเมือง (state and political institutions) 4) ประชาสังคม (civil society) 5) วัฒนธรรมและอุดมการณ์ทางการเมือง (political culture and ideas) และ 6) ข้อผูกพันระหว่างประเทศหรือข้อผูกพันข้ามชาติ รวมถึงสงคราม (transnational and international engagements including war)³¹ องค์ประกอบเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เอื้อหรือสนับสนุนกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตย แต่ไม่ได้เป็นหลักการที่ตายตัวหรือเป็นสูตรสำเร็จที่จะสามารถอธิบายการทำให้เป็นประชาธิปไตยและรวมถึงปัญหาการไม่เป็ประชาธิปไตยในแต่ละประเทศได้ทั้งหมด ดังเช่นที่ Huntington ได้เสนอไว้ว่า ปัจจัยที่นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงผ่านไปสู่ประชาธิปไตยในคลื่นประชาธิปไตยแต่ละลูกแตกต่างกัน โดยคลื่นลูกแรกของการ

²⁹ Georg Sorensen, *Democracy and Democratization*, 3 ed. (Boulder: Westview press, 2008), pp. 51-53.

³⁰ พหุวัฒนธรรมที่แตกต่างมีความแตกต่าง โดยมีในสาขาที่เป็นสาระสำคัญอยู่ที่การปฏิบัติต่อทุกกลุ่มอย่างเสมอภาค ด้วยมาตรฐานเดียวกัน บทพื้นฐานของการยอมรับซึ่งกันและกัน แนวคิดนี้จึงสนับสนุนหลักการเสียงข้างมาก (majority principle) ที่ยอมรับการตัดสินใจร่วมกันของเสียงข้างมากของระบบ การร่วมทำซึ่งกันและกันและการแบ่งเสียงและสิทธิของชนกลุ่มน้อย ไม่มีการใช้ขั้วมาก (majority rule) ที่ตัดสินเพียงคะแนนเสียงหรือจำนวนที่มากกว่าตามตัวเลข แนวความคิดนี้ถือว่าอำนาจทางการเมืองจะตกอยู่ในมือของผู้นำนานาชาติที่เสถียร แต่กระจัดกระจายอยู่ในกลุ่มและสถาบันต่างๆ ในสังคมด้วย สถาบันและกลุ่มเหล่านี้จึงควรจะมีส่วนในการกำหนดทิศทางของสังคม รวมทั้งระบอบของกฎหมายของรัฐ อูโน อูซอร์ อิมเมอี รัฐ ศัลย และกรับเรียนเบง: *การพิจารณาในเชิงอำนาจ มัชยาว และวิถีชีวิตของวัฒนธรรม*, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยฯ, 2558), หน้า 88-89 และ สิริพรรณ นกสวน, พหุวัฒนธรรม, นสพ. และเอก ดังที่ทวีตบน (บรรณานุกรม), *วัฒนธรรมและวิถีชีวิต* (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546), หน้า 237-248.

³¹ David Potter, *Explaining Democratization*, ed. David Potter, et al., Democratization (Cambridge: Polity Press, 1997), pp. 10-31.

ประชาธิปไตย (ค.ศ.1828-1926) เกิดจากการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม คลื่นลูกที่สอง (ค.ศ. 1943-1962) เกิดจากปัจจัยด้านการเมืองและการทหาร ส่วนคลื่นลูกที่สาม (เริ่มต้นใน ค.ศ.1974) มาจากปัจจัยที่แตกต่างกันและหลากหลาย หนึ่งในนั้นก็คือ ปัจจัยด้านความชอบธรรมของนักการเมืองอาชีพ และปัจจัยด้านเศรษฐกิจ³²

ประชาธิปไตยในการเมืองไทย

ความเข้าใจเกี่ยวกับคำว่า “ประชาธิปไตย” ในสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงไปตามมิติของเวลา และเปลี่ยนแปลงไปตามความคิดเห็นของกลุ่มต่างๆ ที่เข้ามามีบทบาทในทางการเมือง ส่งผลให้หลักการประชาธิปไตยถูกนำมาใช้โดยประยุกต์ให้เข้ากับเป้าหมายของกลุ่มการเมืองในแต่ละกลุ่ม มากกว่าจะยอมรับในหลักการประชาธิปไตยที่แท้จริง เช่นหลังเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองวันที่ 24 มิถุนายน 2475 ประชาธิปไตย หมายถึงสิ่งที่ตรงข้ามกับอำนาจนิยมของระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ดังนั้น กลุ่มชนชั้นนำในระบอบใหม่จึงถือว่าการเมืองที่หวัง 24 มิถุนายน 2475 เป็นประชาธิปไตยอยู่แล้วโดยตัวเอง³³

ต่อมาในระยะหลังรัฐประหารในปี พ.ศ. 2490 ประชาธิปไตยถูกให้ความหมายหลากหลายตามความคิดเห็นของกลุ่มการเมืองแต่ละกลุ่ม เช่น กลุ่มอนุรักษ์นิยมเห็นว่าประชาธิปไตยที่แท้จริงคือประชาธิปไตยที่พระราชทานโดยพระมหากษัตริย์ จึงต้องให้บทบาทแก่สถาบันพระมหากษัตริย์ ส่วนกลุ่มอำนาจนิยมมองฝ่ายทหาร ให้ความสำคัญแก่ประชาธิปไตยในแบบที่ต้องพัฒนาแบบมีขีดความสามารถในการดูแลของกองทัพ และสำหรับกลุ่มสังคมนิยม ประชาธิปไตยจะนำไปสู่ความเสมอภาคเท่าเทียมในด้านเศรษฐกิจของประชาชนที่ยากจนเป็นต้น³⁴

ความสับสนนี้มีจุดจบมาถึงปัจจุบันซึ่งโดยทั่วไปเข้าใจกันว่าภาคการเมืองมีรัฐธรรมนูญ มีการเลือกตั้ง นั่นแสดงว่าเราเป็นประชาธิปไตย ทั้งที่ในหลายๆ ครั้งปรากฏการจัดการในเชิงสถาบันทางการเมืองใน

³² Samuel P. Huntington, *The Third Wave: Democratization in the Late Twentieth Century* (Neman and London: University of Oklahoma Press, 1991), pp. 13-40.

³³ ในความที่ของปริทัศน์นงศ์ ประชาธิปไตยคือ “แนวทางการปกครองคือประชาธิปไตย” การที่ประชาธิปไตยเป็นสิ่งเป็นใหญ่ที่ถือว่าถูกต้องคือหมายถึงการที่ประชาชนเป็นผู้เลือกที่จะมีอยู่หรือไม่มีอยู่โดยปราศจากการแทรกแซงหรือการเลือกตั้งโดยชนชั้นปกครอง ซึ่งจะเป็นรัฐบาลที่กระทำหน้าที่ประโยชน์ของราษฎรทั้งหลายใช้ความถูกต้องสุจริตในการทรมอบ และโดยปราศจากการยึดมั่นยึดมั่นระหว่างกัน อีกทั้งเพื่อให้ราษฎรทั้งหลายประพฤติดีตามศีลธรรมอันดีของประชาชน อาทิเรื่องดำรงตนมีความเป็นกลางและซื่อสัตย์ในการทำหน้าที่ (ดูในปริทัศน์ นงศ์, *ประชาธิปไตย และรัฐธรรมนูญเบื้องต้น ก็กรว่ารัฐธรรมนูญ* (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มติชน, 2517), หน้า 6).

³⁴ สุชาติ สิมะเสนีย์, *สายการประชาธิปไตยไทย*, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: นพพร, 2551), หน้า 3-7.

รูปแบบประชาธิปไตยที่ไม่เป็นไปตามวิถีประชาธิปไตย เช่น การไม่ให้เสรีภาพในการจัดตั้งพรรคการเมือง มีฝ่ายนิติบัญญัติที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง หรือมีหัวหน้าฝ่ายบริหารที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง เป็นต้น³⁵ กรณีเหล่านี้สะท้อนปัญหาการขาดความชอบธรรมของระบอบประชาธิปไตย ซึ่งปรากฏทั้งในทัศนะของชนชั้นนำทางการเมือง พรรคการเมือง/กลุ่มการเมือง และมวลชนของภาคภูมิใจซึ่งเกี่ยวข้องและแข่งขันเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจทางการเมือง โดยขาดการยอมรับในหลักการปกครองโดยเสียงข้างมาก (majoritarianism) หรือหลักการปกครองโดยเสียงข้างมากที่มาจากการเลือกตั้ง (electoralism) และหลักการปกป้องสิทธิเสรีภาพของประชาชนและจำกัดอำนาจรัฐ (constitutionalism) ที่จะพัฒนาไปสู่การเป็นประชาธิปไตยสมัยใหม่หรือเสรีประชาธิปไตย (liberal democracy)³⁶

และหากจะพิจารณารูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตย ซึ่งโดยทั่วไปแบ่งออกเป็น 3 รูปแบบคือ ระบบประธานาธิบดี เช่นสหรัฐอเมริกา ระบบรัฐสภา เช่นสหราชอาณาจักร และระบบผสม กรณีของไทย รูปแบบรัฐสภาเป็นรูปแบบเดียวที่ไทยนำมาปรับใช้ตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองใน พ.ศ. 2475 ลักษณะสำคัญของรูปแบบประชาธิปไตยแบบรัฐสภาคือ การเชื่อมโยงฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติเข้าไว้ด้วยกัน กล่าวคือผู้สมัครที่ได้รับเลือกตั้งเข้าสู่ฝ่ายนิติบัญญัติจะเป็นผู้เลือกฝ่ายบริหารจากผู้ว่าราชการการเมืองที่ร่วมเลือกตั้งรัฐบาล โดยฝ่ายบริหารจะยังเป็นสมาชิกในฝ่ายนิติบัญญัติและต้องเข้ามาเสนอนโยบายต่อฝ่ายนิติบัญญัติ และอยู่ในอำนาจตราบทที่ได้รับการสนับสนุนจากฝ่ายนิติบัญญัติ³⁷ ข้อดีของการปกครองในรูปแบบนี้คือการยืนยันประสิทธิภาพและประสิทธิภาพของกระบวนการกำหนดนโยบายที่รัฐบาลมั่นใจได้ว่าจะได้รับเสียงสนับสนุนในสภาเพื่อผ่านกฎหมายที่จำเป็นสำหรับนโยบายโดยปราศจากการอภิปรายที่ยืดเยื้อ และตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในสภาเพื่อผ่านกฎหมายที่จำเป็นสำหรับนโยบายโดยปราศจากการตำหนิตำแหน่งไม่แน่นอน การอยู่ในตำแหน่งขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของรัฐสภาและสามารถถูกเปลี่ยนในเวลาได้ทันทีและคอยให้หมดวาระ ภายใต้ระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทน ระบอบรัฐสภาวางอยู่บนสมมติฐานที่ว่าในช่วงเวลาแห่งการเลือกตั้งผู้สมัครที่ถือกำเนิดสามารถตรวจสอบผู้สมัครรับเลือกตั้งว่าดีหรือไม่

³⁵ ลักษณะของการจัดการซึ่งสภาเป็นรูปแบบประชาธิปไตยจะพิจารณาได้จาก 4 ประเด็น คือ 1) กรณีที่มีการนำฝ่ายบริหารที่มาจากพรรคเลือกตั้ง 2) การไม่ยึดนิติบัญญัติที่มาจากพรรคเลือกตั้ง 3) กรณีพรรคการเมืองที่เข้าแข่งขันในการเลือกตั้งมากกว่า 1 พรรค ซึ่งควรระวังกรณีนี้ที่แสดงถึงความไม่เป็นประชาธิปไตยคือการไม่มีพรรคการเมือง หรือมีเพียงพรรคการเมืองเดียว หรือผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามกฎหมายและเขียนกฎหมายเพียง และ 4) นอกจากที่กล่าวมาแล้วข้างต้นแล้ว การสั่งเปลี่ยนอำนาจและการเลือกผู้ที่จะต้องอยู่ภายใต้กฎหมาย (ดูใน Jose Antonio Cheubub, *Presidentialism, Politicization, and Democracy* (New York: Cambridge University Press, 2007), pp. 27-28).

³⁶ สุชาติ สิมะเสนีย์, *การเมืองกับการพัฒนาประชาธิปไตยในสังคมไทย*, http://kpl.ac.th/media/pdf/M7_139.pdf.

³⁷ Leonard Freedman, “Parliamentary Democracy,” in *The encyclopedia of political science* Volume 4, ed. George Thomas Kurian (Washington, D.C.: OO Press, 2011), p. 1176.

และการควบคุมที่ดีที่สุดของพลเมืองคือช่วงเวลาเลือกตั้ง ทั้งนี้ ระบบนี้อาจจะเผชิญกับภาวะติดขัด (gridlock) ของสภาได้ซึ่งหากเสียงสนับสนุนของฝ่ายรัฐบาลบราซิล ซึ่งเกิดขึ้นได้กับการมีรัฐบาลผสมหลายพรรค³⁸

อดีต และปัจจุบันของประชาธิปไตยไทย

ประเทศไทยเข้าสู่กระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตยมาแล้วหลายครั้งตลอดช่วงระยะเวลาประมาณ 90 ปี (พ.ศ. 2475-2565) แต่กลับประสบกับความล้มเหลวซ้ำๆ นับตั้งแต่ความพยายามสถาปนาประชาธิปไตยครั้งแรกเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2475 ที่กลายเป็นจุดเริ่มต้นในการเข้าสู่กระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตย และความพยายามในครั้งหลังที่สำคัญๆ ทั้งหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 หลังเหตุการณ์ความรุนแรงในเดือนพฤษภาคม 2535 ที่นำมาสู่การประกาศใช้รัฐธรรมนูญเพื่อปฏิรูปการเมืองปี 2540 และหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญปี 2550 นอกจากนี้ ในปัจจุบัน หลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ 2560 และการเลือกตั้งทั่วไปครั้งล่าสุดในวันที่ 24 มีนาคม 2562 กระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตยยังอยู่ภายใต้สถานการณ์ความขัดแย้ง ส่งผลให้ประชาธิปไตยไทยยังไม่เกิดขึ้นอย่างแท้จริงทั้งที่เลขาธิการการเมืองว่าเป็นคลื่นลูกที่สามของการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตย³⁹ ใน ค.ศ. 1988 (พ.ศ. 2531)⁴⁰

ปรากฏการณ์ความล้มเหลวของความพยายามที่จะทำให้เป็นประชาธิปไตยในประเทศไทยมีข้อซึ่งหลายประการ ที่สำคัญคือปัญหาการรัฐประหารที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งในการเมืองไทย โดยหลังการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในปี 2475 เป็นต้นมา เกิดรัฐประหารที่นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองบ่อยครั้ง นอกจากการเกิดรัฐประหารบ่อยครั้งแล้ว การเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญในการเมืองไทยเกิดขึ้นบ่อยครั้งเอง เช่นเดียวกัน และดูเหมือนว่าจะเป็นการกระทำต่อเนื่องสัมพันธ์กับการรัฐประหาร โดยอาจจะกล่าวได้ว่า การรัฐประหารมีลักษณะนำมาสู่การเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญ การเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญบ่อยครั้งสะท้อนปัญหาพระบอบรัฐธรรมนูญของไทยที่ไม่อาจจะนำมาสู่การสร้างการยอมรับในหลักการแห่งรัฐธรรมนูญร่วมกันของคนในสังคมที่จะกำหนดความเป็นไปของสังคมได้ จึงไม่สามารถสร้างความรู้สึกร่วมกันที่จะหวง

³⁸ Warda J. Howard, *Comparative Politics: Critical Concepts in Political Science* (New York: Routledge, 2005), pp. 403-421.

³⁹ คล้ายคลึงกับแนวคิดในปี 2517 (ค.ศ. 1974) ดูเพิ่มเติมใน Samuel P. Huntington, *The Third Wave: Democratization in the Late Twentieth Century* (Norman and London: University of Oklahoma Press, 1991), pp. 12-26.

⁴⁰ Doh Chul Shin, "The Third Wave in East Asia: Comparative and Dynamic Perspectives," www.asianbarometer.org/newenglish/publications/conferencepapers/2008conference/sec1.1.pdf; Kent E. Calder, *East Asian Democratic Transitions*, ed. Theodore Rabb and Ezra Suleiman, *The Making and Unmaking of Democracy: Lessons from History and World Politics* (New York: Routledge, 2003), pp. 249-269.

แทนและปกป้อง นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญไทยมักถูกใช้เป็นเครื่องมือแห่งอำนาจของบุคคลหรือคณะบุคคลเป็นตราประทับประกันความชอบธรรมของกลุ่มผู้ปกครอง และถูกยกเลิกหรือเปลี่ยนแปลงตามผลประโยชน์ของกลุ่มผู้ปกครองที่เข้าสู่อำนาจ⁴¹ มากกว่าจะมุ่งเน้นการสร้างหลักนิติธรรม (rule of law) เพื่อสถาปนาและจรรโลงประชาธิปไตย หากนับจากปี 2475-ปัจจุบัน (2565) ไทยประกาศใช้รัฐธรรมนูญมาแล้ว 20 ฉบับ ฉบับปัจจุบันผ่านการลงประชามติรับร่างรัฐธรรมนูญในวันที่ 7 สิงหาคม 2559 โดยรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ซึ่งสภาทนายความได้ให้การลงประชามติ⁴² การฉ้อโกงเป็นครั้งที่สุดของผลปรากฏว่าร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ผ่านความเห็นชอบในการลงประชามติ⁴³ การฉ้อโกงเป็นครั้งที่สุดของการนำวิธีการออกเสียงลงประชามติมาใช้ในกระบวนการผ่านร่างรัฐธรรมนูญของไทย โดยครั้งแรกถูกใช้ในกระบวนการผ่านร่างรัฐธรรมนูญปี 2550 ที่ร่างขึ้นภายใต้อิทธิพลของคณะรัฐประหารในปี 2549 ร่างรัฐธรรมนูญปี 2559 ประกาศใช้เป็นการเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญฉบับนี้ตั้งแต่การพัฒนารัฐธรรมนูญเป็นสถาบันของสถาบันทางทางการเมืองในระบบของประชาธิปไตยของไทย และยังมีส่งผลต่อความเชื่อมั่นของประชาชนในสถาบันทางการเมืองเหล่านั้นอีกด้วย ซึ่งแน่นอนว่าย่อมส่งผลต่อการเป็นประชาธิปไตยด้วยเช่นกัน

สถานะประชาธิปไตยไทย เมื่อพิจารณาจากตัวชี้วัดประชาธิปไตย

การวัดของมิเตอร์ Economist intelligence unit (EIU) ซึ่งได้ดำเนินการวัดระดับความเป็นประชาธิปไตยโดยมาตั้งแต่ปี 2549 โดยใช้เกณฑ์ 5 ข้อ คือ 1) กระบวนการเลือกตั้งและพหุนิยม (Electoral process and pluralism) 2) หน้าที่ของรัฐสภา (Functioning of government) 3) การมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political participation) 4) วัฒนธรรมทางการเมือง (Political culture) 5) เสรีภาพพลเมือง (Civil liberties) คะแนนเต็มของแต่ละด้านและคะแนนรวมซึ่งเกิดจากการรวมแต่ละด้านและนำมาหารเฉลี่ย มีค่าคะแนนเต็ม 10 คะแนน และได้แบ่งประเทศต่างๆ ตามรูปแบบของระบอบการปกครอง 4 รูปแบบ คือ 1) ประชาธิปไตยเต็มใบ (Full democracies) 2) ประชาธิปไตยที่มีข้อบกพร่อง (Flawed democracies) 3) ระบอบลูกผสม (Hybrid regimes) และ 4) ระบอบอำนาจนิยม (Authoritarian regime) กรณีประเทศไทย ระดับความเป็นประชาธิปไตยปรากฏดังนี้

⁴¹ สนิทพร ลิ้มประเสริฐ, "หน่วยที่ 9 รัฐธรรมนูญและกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญกับการพัฒนาทางการเมืองไทย," *เอกสารประกอบการวิจัยปัญหาพัฒนาการเมืองไทย หมวดที่ 9-15*, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมศาสตร์, 2546), หน้า 9-13.

⁴² สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, "ประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง เรื่อง ผลการออกเสียง," https://www.nec-society.go.th/ewidadmin/ew/mso_web/article_attach/17586/19908.pdf.

ตารางแสดงระดับความเป็นประชาธิปไตยของไทปี 2549-2564

Year	Total Score	Category	Electoral process and pluralism	Functioning of government	Political participation	Political culture	Civil liberties
2549	5.67	Hybrid regime	4.83	6.43	5.00	5.63	6.47
2551	6.81	Flawed democracies	7.75	6.79	5.56	6.88	7.06
2553	6.55	Flawed democracies	7.83	6.07	5.56	6.25	7.06
2554	6.55	Flawed democracies	7.83	6.07	5.56	6.25	7.06
2555	6.55	Flawed democracies	7.83	6.07	5.56	6.25	7.06
2556	6.25	Flawed democracies	7.83	6.07	5.56	5.00	6.76
2557	5.59	Hybrid regime	5.33	4.29	5.56	5.00	6.76
2558	5.09	Hybrid regime	4.50	3.93	5.56	5.00	6.47
2559	4.92	Hybrid regime	4.50	3.93	5.00	5.00	6.18
2560	4.63	Hybrid regime	3.00	4.29	5.00	5.00	5.88
2561	4.63	Hybrid regime	3.00	4.29	5.00	5.00	5.88
2562	6.32	Flawed democracies	7.42	5.36	6.11	6.25	6.47
2563	6.04	Flawed democracies	7.00	5.00	6.67	6.25	5.29
2564	6.04	Flawed democracies	7.00	5.00	6.67	6.25	5.29

ที่มา: ข้อมูลจาก Economist intelligence unit

พรรคการเมืองและการเลือกตั้งของไทยภายใต้ประชาธิปไตยที่ไม่เต็ม

ประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงไปสู่ประชาธิปไตยด้วยอีก 5 ครั้ง ได้แก่ 1) เหตุการณ์ 24 มิถุนายน 2475-2490 2) 14 ตุลาคม 2516-6 ตุลาคม 2519 3) พฤษภาคม 2535-19 กันยายน 2549 4) หลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญปี 2550 และ 5) หลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ 2560 ภายใต้ข้อพิพาทที่บทบาทของพรรคการเมือง และการเลือกตั้งที่เกิดขึ้นมีความน่าสนใจ ดังนี้

1) เหตุการณ์ 24 มิถุนายน 2475

เหตุการณ์นี้เป็นความพยายามของคณะราษฎรเพื่อเปลี่ยนแปลงไปสู่ประชาธิปไตย โดยหลังเหตุการณ์ครั้งนี้ได้เห็นการประนีประนอมระหว่างกลุ่มชนชั้นนำเดิมกับกลุ่มใหม่ นำมาสู่การสถาปนาระบอบรัฐธรรมนูญ อย่างไร้เทียม สถานการณ์การเมืองไม่ได้รับรับ เพื่อระยะเวลา 1 ปีก็เกิดการรัฐประหารเพื่อจัดตั้งอำนาจใหม่อีกครั้ง แต่ก็สะท้อนปัญหาความขัดแย้งกับกลุ่มชนชั้นนำสองกลุ่มดังกล่าว อีกทั้งการโอนอำนาจมาสู่ประชาชนก็ไม่ราบรื่น และล่าช้า ในช่วงระยะเวลานี้ถือว่าเป็นรูปแบบที่ให้สิทธิแก่ข้าราชการในทางราชการเมืองอย่างชัดเจน หากพิจารณาในประเด็นสำคัญที่จกกล่าวถึงในที่นี่ คือ พรรคการเมืองและการเลือกตั้ง สองสิ่งนี้เกี่ยวพันถึงปัญหาความล่าช้าในการถ่ายโอนอำนาจมาสู่ประชาชน และส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาการเมืองไปสู่เป้าหมายการเป็นประชาธิปไตย หลายเงื่อนไขสะท้อนว่าชนชั้นนำยังคงเห็นว่าการเมืองไม่มีความพร้อมจะเข้าร่วมในระบบใหม่ ในฐานะเจ้าของอำนาจอธิปไตย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

(1) พรรคการเมือง การให้เสรีภาพในการจัดตั้งพรรคการเมืองปรากฏเป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญปี 2489 (มาตรา 14) พรรคการเมืองที่ประกาศตัวอย่างเป็นทางการพรรคแรกคือ “พรรคก้าวหน้า” มี ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นหัวหน้าพรรค วัตถุประสงค์สำคัญคือการรวบรวมบุคคลที่มีความคิดเห็นตรงข้ามกับคณะราษฎรเพื่อดำเนินบทบาททางการเมืองตามวิถีทางรัฐสภา พรรคต่อมาคือ “พรรคสหชีพ” โดยการริเริ่มของ ดร.เด็อน บุญนาค นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ นายสงวน ตุลารักษ์ นายจำลอง ดาวเรือง นายถวิล อุดล นายทองเปลว หลอมนิ นายเตียง ศิริขันธ์ และมีนายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ เป็นหัวหน้าพรรค พรรคนี้มีนโยบายในแนวทางการส่งเสริมความเจริญแก่โครงการเศรษฐกิจที่เสนอโดยนายปรีดี พนมยงค์ พรรคต่อมาคือ “พรรคแนวรัฐธรรมนูญ” เกิดจากกลุ่มผู้สนับสนุนนายปรีดี พนมยงค์ ที่ไม่เห็นด้วยกับแนวนโยบายของพรรคสหชีพ โดยเสนออุปถัมภ์ในแนวทางที่จะรักษาและปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญและยึดถือหลัก 6 ประการของคณะราษฎร และพรรคการเมืองอีกพรรคที่เกิดขึ้นในช่วงนี้คือ “พรรคประชาธิปไตย” ซึ่งเป็นการรวมตัวกันของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและกลุ่มที่ต่อต้านนายปรีดี พนมยงค์ โดยในการจัดตั้งพรรคนี้ขึ้นนั้นได้มีการพรรคก้าวหน้าและพรรคการเมืองอื่นเข้ามาด้วย และเสนอให้นายทอง อภัยวงศ์ เป็นหัวหน้าพรรค มี ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นรองหัวหน้าพรรค นอกจากนี้ ยังมีภารกิจ “พรรคอิสระ” ซึ่งสมาชิก

ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่แม้จะมีนโยบายอิสระแต่ก็เป็นพรรคที่สนับสนุนนายบรีดี ฟวมยงค์ ในส่วนของพรรคประชาธิปไตยนั้นก่อนมีความแตกแยกไปจากปัญหาการต่อสู้สมัครรับเลือกตั้งในนามของพรรคในการเลือกตั้งซ่อมแทนนายดิเรก ชัยนาม ที่จังหวัดสมุทรปราการ ส่งผลให้มีสมาชิกจำนวน 15-16 คนแยกตัวออกมาตั้ง “พรรคประชาชน” โดยการนำของนายเสียด ไซยกาส⁴⁵ ซึ่งจะพบว่าพรรคการเมืองนี้มีบทบาทสำคัญในช่วงที่มีรองกลุ่มคือ พรรคไม่ฝ่ายรัฐบาลที่สนับสนุนนายบรีดี ฟวมยงค์ ได้แก่ พรรคสหชีพ พรรคแนวรัฐธรรมนูญ และพรรคอิสระ ส่วนพรรคฝ่ายค้านคือพรรคประชาธิปไตย มีนายควง อภัยวงศ์ เป็นหัวหน้าพรรค ดังนั้น จะเห็นได้ว่า พรรคการเมืองในระยะเริ่มต้น จัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนบุคคลให้เข้าสู่อำนาจทางการเมืองหรือการเป็นพรรคการเมืองของตนเองขึ้นมา เป็นการรวมตัวของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในขณะนั้นและเป็นการก่อตั้งพรรคการเมืองโดยยังไม่มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติพรรคการเมือง

(2) การเลือกตั้ง รัฐธรรมนูญ 3 ฉบับที่ประกาศใช้ในช่วงระหว่างปี 2475-2490 แม้จะบัญญัติถึงการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไว้ แต่ก็กำหนดรูปแบบหรือวิธีการในการเลือกตั้งที่แตกต่างกัน พรรชราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พุทธศักราช 2475 กำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะต้องเป็นไปตามกาลสมัย โดยกำหนดสิทธิในการเลือกตั้งของประชาชนในสมัยที่ 2 เพื่อเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ 1 แต่เป็นเพียงการเลือกตั้งทางอ้อม โดยให้ราษฎรในหมู่บ้านเลือกตั้งผู้แทนเพื่อไปเลือกตั้งผู้แทนตำบล และให้ผู้แทนตำบลเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรโดยตรง โดยให้วิธีการเลือกตั้งแบบรวมเขตที่ให้แต่ละจังหวัดมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้เพิ่มขึ้นอีก 1 คน ในทุกๆ 1 แสนคน (มาตรา 10) ส่วนการเลือกตั้งในสมัยที่ 3 บัญญัติไว้ว่าจะมีกฎหมายบัญญัติภายหลังเพื่อให้ประชาชนได้เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรโดยตรง (มาตรา 12) ทั้งนี้ ภายใต้ระยะเวลาในการบังคับใช้พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พุทธศักราช 2475 มีเฉพาะบทบัญญัติที่กำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมาจากการแต่งตั้งเท่านั้นที่มีผลบังคับใช้จริงเนื่องจากกฎหมายฉบับนี้ได้ถูกยกเลิกไปและถูกแทนที่โดยรัฐธรรมนูญปี 2475 ที่เรียกกันว่า “รัฐธรรมนูญฉบับถาวร”

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2475 แม้จะกำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมาจากการเลือกตั้งจากประชาชน (มาตรา 16) แต่ไปบงกชเฉพาะกาลกำหนดให้เริ่มต้นจากการมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 2 ประเภทคือประเภทเลือกตั้งและแต่งตั้ง จนกว่าผู้มีสิทธิเลือกตั้งเกินกว่ากึ่งหนึ่งจะมีการศึกษาในระดับประถมศึกษา อย่างไรก็ตาม 10 ปี จึงจะให้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

⁴⁵ เสมีย คำสุข, *ระบอบพรรคการเมืองไทย* พ.ศ. 2512-2534 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิบูลย์กิจ, 2534), หน้า 198-205.

ประเภทเลือกตั้งเพียงประเภทเดียว (มาตรา 65) การบัญญัติเช่นนี้เป็นการแสดงถึงความต่อเนื่องของรัฐธรรมนูญฉบับนี้กับพระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พุทธศักราช 2475 ต่อมาได้มีการออกพระราชบัญญัติว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในระหว่างเวลาที่ใช้บทบัญญัติเฉพาะกาลในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2475 ซึ่งกำหนดถึงวิธีการเลือกตั้งทางอ้อม โดยให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งในด้านเลือกตั้งผู้แทนตำบล ละหนึ่งคน เพื่อให้ผู้แทนตำบลในแต่ละจังหวัดเลือกตั้งผู้แทนราษฎร โดยใช้วิธีการเลือกตั้งแบบรวมเขต อย่างไรก็ตาม การเลือกตั้งดังกล่าว มาภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2475 ได้แก่ การเลือกตั้งทั่วไปในปี 2480 ปี 2481 และปี 2489 ได้เปลี่ยนมาใช้วิธีการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตฯ คนโดยไม่ประชาชนสามารถเลือกสมาชิกสภาผู้แทนประเภทที่ 1 ซึ่งมาจากการเลือกตั้งโดยตรง⁴⁶

และเมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2489 แม้จะเปลี่ยนไปรูปแบบของรัฐธรรมนูญเป็นสภาผู้ แต่ยังคงกำหนดวิธีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรรูปแบบเดียวกับการเลือกตั้งทั่วไปที่ใช้บังคับตั้งแต่ปี 2480 ดังจะเห็นได้จากบทบัญญัติในพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนที่ใช้ไปหลายก่อน พ.ศ. 2490 ซึ่งออกตามความในมาตรา 29 ของรัฐธรรมนูญฉบับนี้ที่กำหนดให้วิธีการเลือกตั้งตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยพระราชบัญญัติฉบับนี้กำหนดให้วิธีการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตฯ ละคน โดยใช้เขตจังหวัดเป็นเขตเลือกตั้ง แต่หากจังหวัดใดมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้เกินกว่า 1 คน ก็ให้มีเขตเลือกตั้งเพิ่มขึ้นในสัดส่วนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง 1 แสนคนต่อจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 1 คน (มาตรา 6)⁴⁷

การเลือกตั้งทั่วไประหว่างปี 2475-2490 ถูกจัดขึ้น 4 ครั้ง โดยเปลี่ยนการเลือกตั้งจะถูกจัดให้ขึ้นทุก 3 ปี 8 เดือน ประกอบด้วยการเลือกตั้งแบบรวมเขต 1 ครั้ง คือ การเลือกตั้งทั่วไปในปี 2476 และการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตฯ ละ 1 คน รวมการใช้ 3 ครั้ง คือการเลือกตั้งทั่วไปปี 2480 ปี 2481 และปี 2489⁴⁸ อย่างไรก็ตาม แม้การเลือกตั้งจะถูกจัดขึ้นหลังการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองเพียง 1 ปี โดยการเลือกตั้งครั้งแรกจัดขึ้นในวันที่ 15 พฤศจิกายน 2476 ภายใต้รัฐธรรมนูญ ปี 2475 แต่เป็นเพียงการเลือกตั้งทางอ้อม และเป็นการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นเพียงครึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วยวิธีเลือกตั้งแบบรวมเขต โดยให้ประชาชนเลือกตั้งผู้แทนตำบลฯ ละ 1 คนเพื่อให้เป็นตัวแทนของแต่ละจังหวัด

⁴⁶ เขารามะ ไตรมาส, *ข้อมูลพื้นฐาน 75 ปี ประชาธิปไตยไทย 2475-2550*, พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพฯ: สถาบันการศึกษา, 2550), หน้า 138.

⁴⁷ ราชบัณฑิตยสถาน, *พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนให้ใช้ไปหลายก่อน* พ.ศ. 2490, (20 พฤษภาคม 2490).

⁴⁸ เขารามะ ไตรมาส, *ข้อมูลพื้นฐาน 75 ปี ประชาธิปไตยไทย 2475-2550*, พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพฯ: สถาบันการศึกษา, 2550), หน้า 137-138.

ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดละ 1 คน หากจังหวัดใดมีผลคะแนนเกินกว่าสองแสนคน และกำหนดให้เลือกตั้งเพิ่มไปอีก 1 คน ในทุก 1 แสนคน⁴⁷ มีผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งร้อยละ 41.45⁴⁸ ส่วนการเลือกตั้งครั้งที่ 2 วันที่ 7 พฤศจิกายน 2480 เนื่องจากสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้ร่างระเบียบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทเลือกตั้งและเป็นการเลือกตั้งโดยตรงครั้งแรกโดยวิธีแบ่งเขตฯ และคนมีผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งร้อยละ 40.22 และการเลือกตั้งอีก 2 ครั้งหลังซึ่งเป็นกรเลือกตั้งโดยตรง โดยวิธีแบ่งเขตฯ ละคนเช่นกัน คือการเลือกตั้งวันที่ 3 วันที่ 12 พฤศจิกายน 2481 โดยมีสาเหตุมาจากกรณีรัฐบาลแพ้คะแนนเสียงผู้ตั้งข้อแค้นใจข้อบังคับของสภาผู้แทนราษฎรเกี่ยวกับวิธีการเสนอร่างพระราชบัญญัติประมาณ มีผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งร้อยละ 35.03 และการเลือกตั้งวันที่ 4 วันที่ 6 มกราคม 2489 มีผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งร้อยละ 32.52 ในปีเดียวกันนี้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ เมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม 2489 รัฐธรรมนูญฉบับนี้จัดโครงสร้างรัฐสภาใหม่จากเดิมเป็นรูปแบบสภาเดียว คือ มีเฉพาะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากการแต่งตั้งและเลือกตั้งจำนวนเท่ากัน เปลี่ยนเป็นรูปแบบสองสภาคือ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชนและวุฒิสภาที่มาจากการเลือกตั้งทางอ้อม การเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาจัดขึ้นในวันที่ 24 พฤษภาคม 2489 โดยองค์การเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาเป็นผู้เลือกตั้งตามข้อก้ำกัหนดในบทเฉพาะกาล มาตรา 90 และการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพิ่มเติมจากบทบัญญัติเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ จัดขึ้นในวันที่ 5 สิงหาคม 2489 เป็นการเลือกตั้งทางตรง โดยวิธีแบ่งเขตฯ ละ 1 คน เพื่อเลือกตั้งเพิ่มเติมใน 47 จังหวัดจำนวน 82 เขต⁴⁹

2) 14 ตุลาคม 2516

เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 เป็นการเปลี่ยนผ่านจากระบอบเผด็จการทหารที่นำโดยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และได้รับการสืบทอดต่อมาโดยจอมพลถนอม กิตติขจร และจอมพลประภาส จารุเสถียร มาสู่การปกครองในรูปแบบประชาธิปไตย ความพยายามทำให้เป็นประชาธิปไตยครั้งนี้ถือเป็นการครั้งแรกที่มีพลังเคลื่อนไหวทางสังคมนอกกรอบราชการจำนวนมากเข้ามามีส่วนร่วมในการล้มเผด็จการ⁵⁰ ความเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่ประชาธิปไตยเริ่มต้นจากการเรียกร้องรัฐธรรมนูญของ “กลุ่มเรียกร้องรัฐธรรมนูญ” ที่ประกอบด้วยบุคคลหลากหลายอาชีพ เช่น นักการเมือง นักเขียน

⁴⁷ อิศวร ชูอ่อนคำ, *หน่วยที่ 8 กระบวนการเลือกตั้ง, เอกสารการเลือกตั้งของคณะกรรมาธิการการเลือกตั้ง* ครั้งที่ 1-8, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมศาสตร์, 2547), หน้า 568.
⁴⁸ สำนักพิมพ์ “มติชน”, *มติชน (ระบอบชน)*, *คู่มือสังคมนิยมการปกครองในระบอบประชาธิปไตย* (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ทัศนศึกษา, 2526), หน้า 15.
⁴⁹ อัจฉรินทร์, หน้า 31-16, 48-34
⁵⁰ อิศวร ชูอ่อนคำ, “คนนำ” ใน *ชาวนิวส์ ภายทศสิ และรุ่งรงค์ดี* (พระนครศรีอยุธยา: บริษัทพิมพ์ (กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2551), หน้า 88).

นักหนังสือพิมพ์ อาจารย์มหาวิทยาลัย และนิสิตนักศึกษา มีนายธีรยุทธ บุญมี เป็นแกนนำ⁵¹ การทำกิจกรรมแจกใบปลิวของกลุ่มนี้เข้ามาสู่การตอบโต้จากกองโม่ของรัฐโดยได้เข้าจับกลุ่มผู้แจกใบปลิว จนนำมาสู่การเคลื่อนไหวต่อต้านของนิสิตนักศึกษาและประชาชนจำนวนมากนำโดยศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย แม้เหตุการณ์จะได้รับการแก้ไขจากการทำข้อตกลงกับระหว่างรัฐบาลกับตัวแทนฝ่ายผู้ชุมนุม โดยรัฐบาลขอชดเชยเรียกร้องให้รัฐธรรมนูญภายใน 1 ปี แต่หลังการแยกย้ายทยอยกลับไปก็เกิดการปะทะและรัฐบาลตัดสินใจสั่งการให้ปราบปรามกลุ่มผู้ชุมนุม แต่เนื่องจากกองทัพไทย พล.อ.ถนอมฯ สิวะรา ผู้บัญชาการทหารบก และพล.ท.ประเสริฐ ธรรมศิริ แม่ทัพภาคที่ 1 ไม่ยอมรับคำสั่งของนายกรัฐมนตรีที่ให้ออกมาถึงทหารเข้ารักษาสถานการณ์นี้ และในเวลาต่อมาจอมพลถนอม กิตติขจร ได้ประกาศลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี⁵² ที่สะท้อนการสูญเสียอำนาจของผู้นำมากำ จนนำมาสู่การเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตย โดยการรวบรวมการเริ่มต้นคือพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งนายสัญญา ธรรมศักดิ์ เป็นนายกรัฐมนตรี ภารกิจสำคัญคือการร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่เพื่อยุติการเลือกตั้ง

(1) พรรคการเมือง หลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับปี 2517 ในวันที่ 7 ตุลาคม 2517 สหภาพในการจัดตั้งพรรคการเมืองได้กลับคืนมาอีกครั้ง นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ยังได้บัญญัติให้มีความหมายว่าด้วยพรรคการเมืองเพื่อรับรองการจัดตั้งและการดำเนินกิจการของพรรคการเมืองอย่างเป็นทางการ และเนื่องจากกำหนดของรัฐธรรมนูญให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องสังกัดพรรคการเมือง ทำให้เกิดการก่อตั้งพรรคการเมืองเพื่อส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นจำนวนมาก โดยพบว่ามีการเลือกตั้งผู้สมัครเข้าแข่งขันเลือกตั้งในการเลือกตั้งทั่วไป 2518 มากถึง 42 พรรค เช่น พรรคประชาธิปไตย มี ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช เป็นหัวหน้าพรรค พรรคแนวร่วมสังคมนิยม มีแคล้ว นรปดี เป็นหัวหน้าพรรค ส่วน นายพลกลุ่มรามราชชู 3 คน คือ พล.ต.ประมาท อติโรสสาร พล.ต.ชาติชาย ชุณหะวัณ และพล.ต. ศิริ ศิริ โยธิน ได้ก่อตั้งพรรคชาติไทย ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ร่วมด้วยบุญแห่ง ทองลี้ศักดิ์ ตั้งพรรคกิจสังคม นอกจากนี้ ยึดสมาชิกพรรคสหประชาไทย ได้ตั้งพรรคใหม่หลายพรรค กลุ่มที่ใหญ่ที่สุดคือ พรรคธรรม สังคม นำโดยนายทวิช กลิ่นประทุม พรรคสังคมนิยม นำโดยนายประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์ และพรรค เกษตรสังคม นำโดยนายเสวตร เปี่ยมพงศ์สานต์ เป็นต้น ส่วนพรรคที่ไม่มีไปทางฝ่ายซ้ายที่ตั้งขึ้นใหม่คือ พรรคสังคมนิยมแห่งประเทศไทย นำโดย พ.อ.สนคิด ศรีสังคม และพรรคพลังใหม่ นำโดยนายแพทย์

⁵¹ ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย, *ขบวนการประชาชนยุคแรก 2516* (กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานคร, 2517), หน้า 51-52.
⁵² อิศวร ชูอ่อนคำ, *หน่วยที่ 8 กระบวนการเลือกตั้ง* (กรุงเทพฯ: 2 (กรุงเทพฯ: พหุ.ศ., 2551), หน้า 127-129.

กระแส ชะงวรงค์ เป็นต้น⁵³ และอาจจะเชื่อได้ว่า การเลือกตั้งครั้งนี้เป็นครั้งแรกที่มีพรรคการเมืองเข้าแข่งขัน ในการเลือกตั้งที่เสรีและยุติธรรมอย่างแท้จริง

(2) การเลือกตั้ง รัฐธรรมนูญฉบับปี 2517 กำหนดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเท่านั้น การกำหนดจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในการเลือกตั้งนั้น ตามความตามเกณฑ์จำนวนราษฎรที่กำหนดยุติไปโดยปริยายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และ กำหนดให้ใช้วิธีการเลือกตั้งแบบสมรณะระหว่างกรมและแบ่งเขต หรือที่เรียกว่า “แบ่งเขตเรียงเบอร์” โดยกำหนดให้จังหวัดหนึ่งๆ มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอย่างน้อย 1 คน หากจังหวัดใดมีสมาชิกสภาผู้แทน ได้แก่ไม่เกิน 3 คน ให้เลือกตั้งจังหวัดเป็นเขตเลือกตั้ง แต่หากมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้เกิน 3 คน ให้แบ่ง เขตจังหวัดออกเป็นเขตเลือกตั้ง โดยจัดให้แต่ละเขตเลือกตั้งมีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแต่ละ 3 คน แต่หากจังหวัดใดมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพียงคนเดียว ให้แบ่งเขตเลือกตั้งออกเป็นเขตเลือกตั้งที่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแต่ละ 3 คนก่อน แต่ เขตที่เหลือต้องไม่น้อยกว่าเขตละ 2 คน และกรณีจังหวัดใดมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ 4 คน ให้แบ่ง เขตจังหวัดออกเป็น 2 เขตๆ ละ 2 คน (มาตรา 112) ส่วนวิธีการออกเสียงกำหนดให้ใช้วิธีการออกเสียง โดยตรงและลับ โดยให้ผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งมีสิทธิออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งได้เท่าจำนวนสมาชิกสภาผู้แทน ราษฎรที่มีได้ใบเขตเลือกตั้งนั้นๆ (มาตรา 114) การกำหนดเช่นนี้ทำให้สิทธิในการเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแต่ละคนมีเท่าเทียมกัน และเป็นครั้งแรกที่รัฐธรรมนูญบัญญัติให้สมัครรับ เลือกตั้งต้องสังกัดพรรคการเมือง แต่ไม่ได้กำหนดถึงเงื่อนไขระยะเวลาของการสังกัดพรรคได้ (มาตรา 117 (3))

การเลือกตั้งทั่วไปเพื่อเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรภายใต้รัฐธรรมนูญปี 2517 ถูกจัดขึ้น 2 ครั้ง ทั้งสองครั้งมีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่เท่ากัน เนื่องจากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญไม่ได้กำหนด จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไว้ตายตัว แต่บัญญัติให้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่น้อยกว่า 240 คน แต่ไม่เกิน 300 คน (มาตรา 111) การเลือกตั้งทั่วไปครั้งแรกจัดขึ้นในวันที่ 26 มกราคม 2518 เป็นการ เลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ 10 ในประวัติศาสตร์การเมืองไทย โดยใช้วิธีการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตและรวมเขต และใช้เกณฑ์ราษฎรหนึ่งหมื่นคนต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหนึ่งคน ในการเลือกตั้งครั้งนี้มี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งสิ้น 269 คน⁵⁴ มีพรรคการเมืองส่งผู้สมัครรับเลือกตั้ง 42 พรรค รวมผู้สมัคร

⁵³ สุชัย มีประเสริฐ, *สายธารประวัติศาสตร์ประชาธิปไตย*, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ:พรหม, 2551), หน้า 194-195.
⁵⁴ อธิสสร, *คู่มือคำ, หมวดที่ 8 กระบวนการทางการเมือง*, เอกสารการสอบข้อสอบวิชาสังคมกับนโยบายกรมการการเมือง หมวดที่ 1-8, พิมพ์ครั้งที่ 4 (นนทบุรี, สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมศาสตร์, 2547), หน้า 571.

ทั้งสิ้น 2,199 คน มีผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งร้อยละ 47.17⁵⁵ ผลการเลือกตั้ง มีพรรคการเมืองได้รับเลือก เลือกตั้งถึง 22 พรรค โดยพรรคประชาธิปัตย์ได้คะแนนเสียงมากที่สุดเป็นอันดับหนึ่ง⁵⁶ สมาชิกสภาผู้แทน ราษฎรทั้ง 269 คนนี้ มาจากกลุ่มสาขาอาชีพธุรกิจการค้ามากที่สุดถึง ร้อยละ 34.57 รองลงมาคือ ทยายความ ร้อยละ 17.47⁵⁷ ข้อมูลนี้แสดงให้เห็นถึงความเด่นชัดของกลุ่มอาชีพธุรกิจการค้าในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองและในการใช้อำนาจทางการเมืองในรัฐสภา จากที่เคยผูกขาดอยู่กับกลุ่มข้าราชการ โดยเฉพะทหาร ตำรวจ ซึ่งเคยมีอำนาจและอิทธิพลในรัฐสภาหลังการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองนับตั้งแต่ปี 2475 เป็นต้นมา และการเลือกตั้งในครั้งนี้ยังปรากฏการแยกตัวของพรรคการเมืองฝ่ายขวาโดยมีสาเหตุ สำคัญมาจากจุดประสงค์ของพรรคสหประชาไทยซึ่งเป็นพรรครัฐบาลที่นำโดยจอมพลถนอม กิตติขจร และจอม พลประภาส จารุเสถียร เมื่อผู้นำทั้งสองคนหันหน้าออก และโดยที่รัฐธรรมนูญปี 2517 กำหนดให้ผู้สมัคร รับเลือกตั้งต้องสังกัดพรรคการเมือง นำมาสู่การเกิดขึ้นของพรรคการเมืองฝ่ายขวาหลายพรรค ที่สำคัญคือ พรรคธรรมสังคมนำโดยนายทวีป กลิ่นประทุม พรรคเกษตรสังคมนำโดยนายเศวต เปี่ยมพงศ์ทาน พรรค สังคมนิยมชาตินิยม นำโดยนายประสิทธิ์ ภาณุเจษณะวัฒน์ และพรรคชาติไทย นำโดยพล.ต.ประมาม อติธกร สาร และอีกส่วนมาจากพรรคก้าวหน้าของพรรคประชาธิปัตย์ ได้แก่ พรรคประชาชาติปรีดีเสรี นำโดยนายดิถลัก อภัยวงศ์ พรรคอธิปัตย์ นำโดยคุณหญิงเลขา อภัยวงศ์ และนายใหญ่ศิวดีชาติ พรรคประชาธิปไตย นำโดย นายชุมพล มณีเมตร และพรรคกิจสังคม นำโดย ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ส่วนพรรคประชาธิปไตยซึ่งเป็น พรรคเดิมนั้นนำโดยม.ร.ว.เสริญ ปราโมช นอกจากนี้ยังมีปรากฏกลุ่มการเมืองใหม่ๆ เช่น พรรคพลังใหม่ นำ โดยนายแพทย์กระแชะ ทนวงษ์ พรรคไท นำโดยนายพงศ์เทวี ศกุนตภัย และนายสมบัติ อารัญญิกานต์ และการเกิดพรรคฝ่ายซ้าย เช่น พรรคสังคมนิยม นำโดย พ.อ.สมคิด ศรีสังคม พรรคนี้เกิดจากการรวมตัว

⁵⁵ สภาพัฒนาเศรษฐกิจ, “สถิติการเลือกตั้ง ส.ส.” https://www.doe.go.th/ewadamin/ew/parliament_parcy/ew/vot_v3c/ew/vt_dl_link.php?id=6463
⁵⁶ ผลการเลือกตั้งในวันที่ 26 มกราคม 2518 พรรคประชาธิปัตย์ได้ 72 ที่นั่ง ธรรมสังคมนำ 45 ที่นั่ง ชาติไทย 28 ที่นั่ง เกษตรสังคมนำ 19 ที่นั่ง กิจสังคม 18 ที่นั่ง สังคมนิยม 16 ที่นั่ง สังคมนิยมแห่งประเทศไทย 15 ที่นั่ง พลังใจใหม่ 12 ที่นั่ง แนวร่วมสังคมนิยม 10 ที่นั่ง สหิทธิชน 8 ที่นั่ง ประชาธรรม 6 ที่นั่ง ไท 4 ที่นั่ง ฟื้นฟูชาติไทย 3 ที่นั่ง อธิปัตย์ หลังประชาชน และเดิไทย ประชาธิปไตย เกษตรกร พรรคละ 2 ที่นั่ง และ เสรีชน ทั้งหมดจังหวัด เศรษฐกร และแรงงาน ได้รับเลือกตั้งพรรคละ 1 ที่นั่ง อุบลี, สำนักพิมพ์ “มติชน”, *คนใช้ประชาธิปไตย: ผู้สมัครสมาชิก พรรคการเมืองประชาธิปไตย* (กรุงเทพฯ: ไรท์พิกซ์แอนด์, 2526), หน้า 96.
⁵⁷ ผลการนับและสาขาอาชีพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากการเลือกตั้งทั่วไปวันที่ 26 มกราคม 2518 จำนวน 269 คน พบว่า มาจาก กลุ่มสาขาอาชีพธุรกิจการค้า 93 คน (ร้อยละ 34.57) ข้าราชการบำนาญ 22 คน (ร้อยละ 8.18) ครูอาจารย์ 20 คน (ร้อยละ 7.43) ทนายความ 47 คน (ร้อยละ 17.47) ข้าราชการประจำ 11 คน (ร้อยละ 4.09) เกษตรกร 23 คน (ร้อยละ 8.55) แพทย์และเภสัชกร 6 คน (ร้อยละ 2.23) หนังสือพิมพ์ 10 คน (ร้อยละ 3.72) และที่ไม่มีระบุอาชีพและอาชีพอื่นๆ อีก 37 คน (ร้อยละ 13.36) อุบลี, ศศิวิทย์, *ระบบ พรรคการเมืองไทย พ.ศ. 2512-2534* (วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาตรีบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538), หน้า 342.

กันของพรรคสังคมนิยมและพรรคสังคมนิยมประชาธิปไตย และพรรคเดโมแครตสังคมนิยม นำโดยนายเดวิด นราบดี เป็นต้น⁵⁸ การแตกตัวของพรรคฝ่ายขวาและรวมถึงการเกิดขึ้นของพรรคการเมืองอีกหลายพรรคที่ต่างข้างอุดมการณ์สะท้อนการแก่งแย่งชิงทางการเมืองระหว่างพรรคการเมืองซึ่งจัดตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการ และถือเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นครั้งแรกในระยะเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยของไทย แต่อีกด้านหนึ่งก็แสดงให้เห็นถึงความขัดแย้งภายในหมู่ชนชั้นนำทางการเมืองการปกครองการเมือง ในช่วงระยะเวลานี้ยังขาดฐานสนับสนุนจากมวลชน และมักเป็นพรรคการเมืองของชนชั้นนำที่จัดตั้งขึ้นเพื่อสนับสนุนผู้นำเข้าสู่อำนาจทางการเมือง แม้จะเห็นความแตกต่างของอุดมการณ์ต่างข้างระหว่างพรรคการเมืองในระยะเวลานี้ก็ตาม

การเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่สองจัดขึ้นในวันที่ 4 เมษายน 2519 เพื่อเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จำนวน 279 คน⁵⁹ มีพรรคการเมืองส่งผู้สมัครรับเลือกตั้ง 37 พรรค มีผู้สมัครรับเลือกตั้งทั้งสิ้น 2,329 คน⁶⁰ โดยมีผู้นำใกล้ชิดเลือกตั้งร้อยละ 43.99 ผลการเลือกตั้ง มีพรรคการเมืองที่ได้รับการเลือกตั้งถึง พรรค 19 โดยพรรคประชาธิปัตย์เลือกตั้งร้อยละ 279 คนนี้ประกอบไปด้วยกลุ่มสมาชิกสภาอาชีพธุรกิจการค้ามากถึงร้อยละ 29.39 รองลงมาคือข้าราชการบ้านคู ร้อยละ 16.12⁶¹

⁵⁸ อูโน สุจิตต์ (บรรณาธิการ), *การเมืองการปกครองไทย: รวมบทความของนักวิชาการชาวต่างประเทศ ภาคที่ 2* “ผู้ขัดขวางเมืองไทย” *มติชน* (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน, 2529), หน้า 20-22.

⁵⁹ อีแซบ ชูแจ้ง, *หน่วยที่ 8 การรวมพรรคการเมืองเลือกตั้ง, เอกสารทางรอยอดีตของพรรคการเมือง* *หน่วยที่ 1-8*, พิมพ์ครั้งที่ 4 (นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์, 2547), หน้า 572.

⁶⁰ พรรคที่ส่งผู้สมัครได้มากกว่า 200 คน มี 5 พรรค คือ ประชาธิปไตย ธรรมสังคม ขาติไทย 56 ที่นั่ง, กิ่งสังคม และพลังใหม่ พรรคที่ส่งผู้สมัครตั้งแต่ 100 คน แต่ไม่เกิน 200 คน มี 3 พรรค คือ สังคมนิยม สังคมนิยมแห่งประเทศไทย และธรรมชาธิปไตย มี 25 พรรคที่ส่งผู้สมัครได้ไม่ถึง 100 คน และมีอีก 4 พรรค ที่ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งเพียงคนเดียว อูโน สุจิตต์, *มติชนประชาธิปไตยในการเลือกตั้งทั่วไป 3 กรกฎาคม 2554: มติการเมืองกับขบวนการจัดตั้งพรรคการเมือง 41 พรรค* (นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์, 2556), หน้า 145-153.

⁶¹ ผลการเลือกตั้งทั่วไปวันที่ 4 เมษายน 2519 ประชาธิปัตย์ได้ 114 ที่นั่ง, ขาติไทย 56 ที่นั่ง, กิ่งสังคม 45 ที่นั่ง, ธรรมสังคม 28 ที่นั่ง, เกษตรสังคมนิยม 8 ที่นั่ง, พลังใหม่ และพลังประชาชน พรรคละ 3 ที่นั่ง, พัฒนารังสรรค์และสังคมนิยมแห่งประเทศไทย พรรคละ 2 ที่นั่ง ส่วนที่เหลือได้แก่ ประชาธิปไตย พลังไทย แนวร่วมสังคมนิยม ไทสังคม ธรรมชาธิปไตย สังคมนิยมก้าวหน้า แนวร่วมประชาธิปไตย และชนานิคม ได้รับการเลือกตั้งพรรคละ 1 ที่นั่ง อูโน สุจิตต์, *มติชนประชาธิปไตย: คนใช้ประชาธิปไตย* (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มติชน, 2563), หน้า 104-105.

⁶² ผลการจับสลากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากกาเลือกตั้งทั่วไปวันที่ 4 เมษายน 2519 ประกอบไปด้วยกลุ่มสาขาอาชีพ ข้าราชการมากถึง 82 คน (ร้อยละ 29.39) ข้าราชการบ้านคู 55 คน (ร้อยละ 16.12) นักการเมือง 21 คน (ร้อยละ 7.53) ครูอาจารย์ 24 คน (ร้อยละ 8.64) นายควมา 33 คน (ร้อยละ 11.82) ข้าราชการประจำ 17 คน (ร้อยละ 6.09) เกษตรกร 16 คน (ร้อยละ 5.73) แพทย์และเภสัชกร 10 คน (ร้อยละ 3.59) ทนัถือพิมพ์ 6 คน (ร้อยละ 2.16) รัฐวิสาหกิจ 2 คน (ร้อยละ 0.27) และยังมีไม่ระบุอาชีพและอาชีพอื่นๆ

3) พฤษภาคม 2535

การรัฐประหารวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2534 โดยคณะรัฐประหารที่เรียกว่า “คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ” (รสช.) นำโดยพล.อ.สุจินดา ครงประยูร โดยอ้าง 5 สาเหตุคือ พฤติการณ์ของราษฎรซึ่งหลงเชื่อของรัฐบาล ข้าราชการการเมืองใช้อำนาจกดขี่ข่มเหงข้าราชการประจำผู้ถือสัตย์สุจริต รัฐบาลเป็นเหตุจูงใจทางรัฐสภา รัฐบาลต้องการทำลายสถาบันทางทหาร และรัฐบาลพยายามบิดเบือนอดีตเล็งถึงสถาบันพระมหากษัตริย์⁶³ คณะรัฐประหารยกเลิกรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2521 และเขียนายอนันต์ ปันยารชุน มาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และแต่งตั้งสภานิติบัญญัติแทนรัฐสภาเพื่อรับภารกิจร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ โดยคณะกรรมาธิการร่างรัฐธรรมนูญที่สภานิติบัญญัติแต่งตั้งมีนายชัย ฤชุพันธุ์ เป็นประธาน⁶⁴ ร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ถูกนำเสนอเข้าสู่สภาในเดือนสิงหาคม 2534 ซึ่งได้ถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวางจากมองกันว่าเป็นการทุบตีให้คณะทหาร เพราะร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ไม่ได้บัญญัติให้นายกรัฐมนตรีและคณะรัฐมนตรีจะต้องลาออกจากกรเลือกตั้งหรือเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (มาตรา 161 และ 162) ดังนั้น ในเวลาต่อมารัฐธรรมนูญฉบับนี้จึงได้ฉายาว่า “รัฐธรรมนูญฉบับร่างทรง รสช.”⁶⁵ หลังการเลือกตั้งในเดือนมีนาคม 2535 พรรคร่วมฝ่ายรัฐบาลเชิญ พล.อ.สุจินดา คราประยูร มาเป็นนายกรัฐมนตรี จนนำมาสู่เสียงคัดค้านจากประชาชน ซึ่งที่ก่อนหน้านั้น พล.อ.สุจินดา ประกาศว่าจะไม่รับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี แต่มีข้อยอมรับตำแหน่งนี้ ก็ได้ให้เหตุผลว่า “เสียสัตย์เพื่อชาติ” การกระทำเช่นนี้มีลักษณะอย่างไร เป็นการแสดงเจตนาที่จะสืบต่ออำนาจของคณะ รสช.⁶⁶ การประท้วงเริ่มจากเรืออากาศตรีฉลาด วรฉัตร ออกตัวประท้วง ต่อมา พล.ต.จำลอง ศรีเมือง ประท้วงเข้าร่วมประท้วง กระทั่งมีผู้เข้าร่วมชุมนุมเพิ่มขึ้น ความรุนแรงในการปะทะของผู้ประท้วงกับฝ่ายรัฐบาลเข้ามาสู่ความสูญเสีย กระทั่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ พล.อ.สุจินดา คราประยูร และ พล.ต.

อิก 23 คน (ร้อยละ 8.19) อูโน สุจิตต์, *ระบบราชการการเมืองไทย พ.ศ. 2512-2534* (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน, 2534), หน้า 362.

⁶³ อูโน สุจิตต์, *จุดจบของประเทศไทย* (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน, 2538), หน้า 362.

⁶⁴ อูโน สุจิตต์, *มติชน* (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน, 2548), หน้า 171.

⁶⁵ อูโน สุจิตต์, *มติชน* (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน, 2548), หน้า 130.

⁶⁶ อูโน สุจิตต์, *มติชน* (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน, 2548), หน้า 130.

⁶⁷ อูโน สุจิตต์, *มติชน* (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน, 2548), หน้า 131.

จำลอง ศรีเมือง เข้าเฝ้าฯ ในเวลา 21.30 น. และโทรทัศน์รวมภาพเฉพาะกิจและสถานีวิทยุกระจายเสียง ทุกแห่งได้ถ่ายทอดการพระราชทานสัตยาภิเษกในเวลา 23.30 น. นำมาสู่การยุติปัญหาความรุนแรงในครั้งนี้⁶⁷ โดยมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้นายอภิรักษ์ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ได้รัฐสภาลง ได้ตัดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปในเดือนกุมภาพันธ์ ปีเดียวกันนั้นที่ ปีแยร์ซุน ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ได้เริ่มอีกครั้ง อย่างไรก็ตาม กระบวนการนี้ถืออยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญปี 2534 จนนำมาสู่การเสียดังกล่าวให้มีการปฏิรูปการเมืองและร่างรัฐธรรมนูญใหม่ ความพยายามนี้ใช้ระยะเวลายาวนานหลายปี กระทั่งนำมาสู่การแก้ไข รัฐธรรมนูญปี 2540 เพื่อแต่งตั้งคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ หลังรัฐสภาผ่านร่างรัฐธรรมนูญ ฉบับใหม่มาจากการระดมความคิดเห็นจากประชาชนอย่างกว้างขวาง ท่ามกลางวิกฤติเศรษฐกิจ ต้นย่ำกัก ก็นำมาสู่การประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ในวันที่ 11 ตุลาคม 2540 นั่นคือที่มาของ รัฐธรรมนูญปี 2540 หรือฉบับประชาชน การเมืองนับจากนี้เข้าลักษณะประชาธิปไตยแบบเลือกตั้ง โดยมี สาระสำคัญในส่วนของพรรคการเมืองและการเลือกตั้งดังนี้

(1) พรรคการเมือง รัฐธรรมนูญฉบับปี 2540 มีความพยายามที่จะส่งเสริมความเข้มแข็งของ พรรคการเมือง และเสถียรภาพของรัฐบาลผ่านการกำหนดเงื่อนไขเพื่อส่งเสริมให้เกิดระบบพรรคการเมือง ที่มีจำนวนพรรคการเมืองในสภาผู้แทนราษฎรน้อยพรรคกว่าที่เคยเกิดขึ้นในอดีต เช่น การนำวิถีการ เลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อมาใช้ และยังได้กำหนดเกณฑ์ขั้นต่ำร้อยละ 5 ของคะแนนเสียงจากการเลือกตั้ง ที่จะทำให้พรรคการเมืองได้รับการจัดสรรที่นั่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในระบอบบัญชีรายชื่อ การกำหนดให้ ผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องสังกัดพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งตั้งแต่ก่อนวันไม่น้อยกว่า 90 วัน (มาตรา 107 (4)) นอกจากนี้ยังได้กำหนดให้การเลือกตั้งเป็นหน้า (มาตรา 68) เพื่อชักจูงให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งไปใช้ สิทธิออกเสียงเลือกตั้งเพิ่มขึ้น อันจะนำมาซึ่งการสร้างความปลอดภัยให้ผู้สมัครและพรรคการเมืองที่ได้รับเลือกตั้ง ไม่รวมถึงมาตรการต่างๆ เช่น การจัดตั้งกองทุนพัฒนาพรรคการเมือง การสนับสนุนค่าใช้จ่ายใน ความเข้มแข็งของพรรคการเมือง เช่น การจัดตั้งกองทุนพัฒนาพรรคการเมือง การสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการ การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งให้แก่พรรคการเมืองและผู้สมัครรับเลือกตั้ง เป็นต้น จากมาตรการต่างๆ ดังนี้ ทำให้พรรคการเมืองเข้มแข็งมากขึ้น แต่ก็แลกมาด้วยความเป็นอิสระของนักการเมือง

(2) การเลือกตั้ง ในส่วนของการเลือกตั้งสภาผู้แทนราษฎรจำนวน 500 คน รัฐธรรมนูญปี 2540 กำหนดให้ใช้วิธีการเลือกตั้งแบบผสมระหว่างการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อเพื่อเลือกสมาชิกสภาผู้แทน ราษฎรจำนวน 100 คน (มาตรา 98) ถือเป็นครั้งแรกที่นำการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อมาใช้ โดยให้มี สิทธิเลือกตั้งออกเสียงลงคะแนนเลือกบัญชีรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งที่พรรคการเมืองจัดทำขึ้นบัญชี

⁶⁷ อ้างแล้ว, หน้า 134-136.

รายชื่อได้บัญชีรายชื่อหนึ่งเพียงบัญชีรายชื่อเดียว การเลือกตั้งในรูปแบบนี้ให้โอกาสประเทศเป็นเขต เลือกตั้ง ซึ่งรัฐธรรมนูญฉบับนี้กำหนดให้พรรคการเมืองจัดทำบัญชีรายชื่อผู้สมัครเลือกตั้งในระบอบบัญชี รายชื่อของพรรคจำนวนไม่เกิน 100 คน และใช้ยื่นต่อคณะกรรมการเลือกตั้งก่อนวันเปิดสมัครรับ เลือกตั้งสมาชิกซึ่งมาจากกาเลือกตั้งแบบแบ่งเขต (มาตรา 99) ในกาการคำนวณสัดส่วนผู้สมัครเลือกตั้ง แบบบัญชีรายชื่อที่พรรคการเมืองแต่ละพรรคจะได้รับ จะคำนวณให้เฉพาะพรรคการเมืองที่ได้คะแนน เสียงเลือกตั้งในระบอบบัญชีรายชื่อไม่น้อยกว่าร้อยละ 5 ของคะแนนเสียงรวมทั้งประเทศ โดยผู้สมัครที่จะ ได้รับเลือกในระบอบเลือกตั้งรูปแบบนี้ของแต่ละพรรคการเมืองให้เรียงรายชื่อตามลำดับที่ปรากฏในบัญชี รายชื่อของพรรคการเมืองนั้นๆ จากหมายเลขต้นบัญชีลงไปตามจำนวนสัดส่วนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ คำนวณได้ของแต่ละพรรคการเมือง (มาตรา 100)

และการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตๆ ละคน เพื่อเลือกสมาชิกสภาผู้แทน ราษฎรจำนวน 400 คน และให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งผู้สมัครรับเลือกตั้งได้เขตละ หนึ่งคน การจัดเขตเลือกตั้งให้คำนวณจากจำนวนราษฎรทั้งหมดตามหลักฐานทะเบียนราษฎรที่ ประกาศในที่สุดท้ายก่อนมีการเลือกตั้งเฉลี่ยด้วยจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 400 คน และให้นำ จำนวนราษฎรต่อสมาชิกหนึ่งคนที่ได้คำนวณได้ไปเฉลี่ยตามจำนวนราษฎรในแต่ละจังหวัดเพื่อหาจำนวน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในแต่ละจังหวัดจะมีได้ จังหวัดที่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ไม่เกินหนึ่งคน ให้ใช้เขตจังหวัดเป็นเขตเลือกตั้ง และจังหวัดใดที่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเกินกว่าหนึ่งคน ให้แบ่งเขต จังหวัดออกเป็นเขตเลือกตั้งมีจำนวนเท่ากับจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่จังหวัดนั้นมี (มาตรา 101 และ 102)

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรภายใต้บทบัญญัติรัฐธรรมนูญฉบับปี 2540 ถูกจัดขึ้น 3 ครั้ง แต่เป็นการเลือกตั้งที่สมบูรณ์เพียงสองครั้งแรกเท่านั้น คือการเลือกตั้งในปี 2544 และปี 2548 ส่วนการ เลือกตั้งครั้งที่สามในปี 2549 ถูกศาลรัฐธรรมนูญตัดสินให้เป็นโมฆะ และการเลือกตั้งทั่วไปที่จัดขึ้นในช่วง ระยะเวลาหนึ่งเป็นการจัดการเลือกตั้งที่อยู่ภายใต้การบริหารจัดการของคณะกรรมการการเลือกตั้ง การ เลือกตั้งครั้งแรกจัดขึ้นในวันที่ 6 มกราคม 2544 มีพรรคการเมืองส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งในระบอบบัญชี รายชื่อจำนวน 37 พรรค และในระบบแบ่งเขตจำนวน 39 พรรค⁶⁸ มีผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวน 42,759,001 คน มีผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อ 29,909,217 คน หรือร้อยละ 69.95 และแบบแบ่งเขต 29,904,940 คน หรือร้อยละ 69.94 ผลการเลือกตั้งในระบอบบัญชีรายชื่อ มีพรรคการเมืองได้รับเลือกตั้ง เพียง 5 พรรค โดยพรรคไทยรักไทยได้คะแนนเสียงในระบอบบัญชีรายชื่อสูงที่สุดถึง 11,634,495 คะแนน

⁶⁸ เสด็จฯ คำพูด, มติประชุมโดยในการเลือกตั้งทั่วไป 3 กรกฎาคม 2544, มิติการเมืองชนชั้นจากการเลือกตั้งของพรรคการเมือง 41 พรรค (บทสรุป), สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยบูรพา, 2558), หน้า 191-192.

คิดเป็นร้อยละ 40.64 ของคะแนนรวมจากทุกพรรคที่ได้คะแนนตั้งแต่ร้อยละ 5 ทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในระบบบัญชีรายชื่อ 48 คน ขณะที่พรรคประชาธิปัตย์ซึ่งเป็นพรรคคู่แข่งที่สำคัญได้ 7,610,789 คะแนน ได้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในระบบบัญชีรายชื่อ 31 คน และมีผู้สมัครของพรรคการเมือง 9 พรรคที่ได้รับการเลือกตั้งแบบแบ่งเขต โดยพรรคไทยรักไทยยังคงได้ชัยชนะในระบบการเลือกตั้งนี้ โดยได้รับเลือกตั้ง 200 คน รองลงมาคือพรรคประชาธิปัตย์ซึ่งได้รับเลือกตั้ง 97 คน⁶⁹ ผลการเลือกตั้งครั้งนี้ทำให้พรรคไทยรักไทยมีที่นั่งในสภาผู้แทนราษฎรรวมกันมากถึง 248 คน จากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมด 500 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 49.6

การเลือกตั้งครั้งที่ 2 ถูกจัดขึ้นในวันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2548 ภายใต้การปรากฏชื่อของกลุ่มต่อต้าน พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เช่น นายประชัย เลี่ยวไพรัตน์ นายเอกยุทธ อัญญาบุตร และน.ต.ประสงค์ สุ่นศิริ นอกจากนี้ยังมีกลุ่มนักวิชาการหลายส่วน เช่น มหาวิทยาลัยเที่ยงคืน นำโดยนายวิธิ เอียวศรีวงศ์ ซึ่งได้รณรงค์ให้ประชาชนงดออกเสียง ในขณะที่พรรคไทยรักไทยรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งด้วยคำขวัญ “สู้เพื่อลมสู่ปีศาจ”⁷⁰ มีพรรคการเมืองส่งผู้สมัครในระบบบัญชีรายชื่อจำนวน 20 พรรค รวมทั้งสิ้น 582 คน และในระบบแบ่งเขตจำนวน 24 พรรค รวมทั้งสิ้น 1,707 คน มีผู้สมัครเลือกตั้ง 44,572,101 คน ผู้มาใช้สิทธิแบบบัญชีรายชื่อ 32,341,330 คน คิดเป็นร้อยละ 72.56 ผู้มาใช้สิทธิแบบแบ่งเขต 32,337,611 คน คิดเป็นร้อยละ 72.55 ผลการเลือกตั้ง มีพรรคการเมืองที่ได้รับการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อเพียง 3 พรรคเท่านั้น คือ พรรคไทยรักไทย จำนวน 67 คน ประชาธิปัตย์ จำนวน 26 คน และชาติไทย จำนวน 7 คน และการเลือกตั้งแบบแบ่งเขต มีพรรคการเมืองเพียง 4 พรรคที่ได้รับการเลือกตั้ง คือ พรรคไทยรักไทย จำนวน 310 คน ประชาธิปัตย์ จำนวน 70 คน ชาติไทย จำนวน 18 คน และมหาชน จำนวน 2 คน⁷¹

จากสถิติการไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งทั่วไปปี 2544 และในปี 2548 ที่มีผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งทั้งสองระบบประมาณร้อยละ 70 ซึ่งถือเป็นจำนวนที่สูงมากเป็นประวัติการณ์⁷² นอกจากนี้การให้คะแนนให้คะแนนแก่พรรคการเมืองต่าง ๆ ของประชาชนแล้ว ยังแสดงให้เห็นถึงการให้คะแนนในการเลือกตั้งของ

⁶⁹ สำนักงานคณะกรรมการเลือกตั้ง, ข้อมูล สถิติและผลการเลือกตั้งสมาชิกผู้แทนราษฎร พ.ศ.2544 (กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการเลือกตั้ง, 2544).

⁷⁰ สุชาติ อภัยประเสริฐ, *สายธารประวัติศาสตร์ประเทศไทย*, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: ที.เพรส, 2551), หน้า 273.

⁷¹ สำนักงานคณะกรรมการเลือกตั้ง, ข้อมูล สถิติและผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2548 (กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการเลือกตั้ง, 2548).

⁷² สำนักงานคณะกรรมการเลือกตั้ง, ข้อมูล สถิติและผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2544 (กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการเลือกตั้ง, 2544); สำนักงานคณะกรรมการเลือกตั้ง, ข้อมูล สถิติและผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2548 (กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการเลือกตั้ง, 2548).

ประชาชนอย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนหน้านี้ ไม่ว่าจะเป็นการเลือกตั้งภายใต้รัฐธรรมนูญปี 2517 และการเลือกตั้งหลังเหตุการณ์เดือนพฤษภาคม ปี 2535 ก่อนการประกาศใช้รัฐธรรมนูญปี 2540

4) ผลการประกาศใช้รัฐธรรมนูญปี 2550

การเปลี่ยนแปลงในครั้งนี้อาจเกิดจากรัฐธรรมนูญปี 2550 ลักษณะของเส้นทางการเปลี่ยนผ่านในครั้งนี้จึงเกิดขึ้นจาก “ช่วงงน” อีกครั้ง แต่แตกต่างจากการเลือกตั้งการเมืองในปี 2475 ที่ครั้งนี้เป็นการขับเค้นกันโดยพลวัตกันขนิม และรัฐธรรมนูญฉบับนี้เป็นอีกฉบับที่วางขึ้นภายใต้อิทธิพลของพลวัตกันขนิม โดยร่างขึ้นหลังรัฐประหารในปี 2549 ตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2549 ของคณะกรรมาธิการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (คปค.) และเป็นครั้งแรกที่นำเอากฎการลงประชามติมาใช้ในกระบวนการผ่านร่างรัฐธรรมนูญ โดยคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติได้แต่งตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 100 คน เมื่อวันที่ 1 มกราคม 2550 ผลของรัฐธรรมนูญฉบับนี้คือพรรคการเมืองและการเลือกตั้งปรากฏดังนี้

(1) พรรคการเมือง รัฐธรรมนูญปี 2550 แม้จะให้เสรีภาพในการจัดตั้งพรรคการเมือง แต่ก็ได้วางมาตรการในการควบคุมพรรคการเมืองไว้ในหลายส่วน ทั้งจากคณะกรรมการการเลือกตั้งผ่านการจัดการเลือกตั้ง และการสนับสนุนกิจกรรมของพรรคการเมือง และยังได้ให้อำนาจศาลรัฐธรรมนูญยกเลิกมติหรือข้อบังคับของพรรคการเมืองที่ขัดหรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (มาตรา 65) (รัฐธรรมนูญปี 2540 บัญญัติไว้ในมาตรา 47) นอกจากนี้ยังได้เพิ่มมาตรการที่ห้ามรวมพรรคการเมืองภายหลังการเลือกตั้งทั่วไปและระหว่างที่อายุของสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากกาเลือกตั้งยังคงค้างอยู่ไม่สิ้นสุดลง ทั้งนี้เพื่อป้องกันการรวมเสียงในสภานานกว่าปกติอันอาจไม่ตรงกับเจตจำนงของประชาชนผู้ออกเสียงเลือกตั้ง (มาตรา 104) และยังได้บัญญัติสิทธิเลือกตั้งให้พรรคและกรรมการบริหารของพรรคการเมืองที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งยุบพรรค เป็นเวลา 5 ปี จากความผิดในการกระทำการล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข หรือเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศโดยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ (มาตรา 68) และที่สำคัญคือ ไม่ได้กำหนดให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องสำเร็จการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีหรือเทียบเท่า ดังที่เคยกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับปี 2540 มาตรา 107 (3) ส่วนอำนาจในการให้ใบแดงของคณะกรรมการการเลือกตั้งนั้น เดิมรัฐธรรมนูญปี 2540 คือเป็นอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งโดยตรง แต่ในรัฐธรรมนูญฉบับปี 2550 การให้ใบแดงคณะกรรมการการเลือกตั้งต้องเสนอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย⁷³

⁷³ หนุ่ย สุสุข, *มติประชามติโดยในการเลือกตั้งทั่วไป 3 กรกฎาคม 2554: มติการแก้ไขจากการจัดตั้งผู้สมัครพรรคการเมือง 41 พรรค* (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2558), หน้า 207.

(2) การเลือกตั้ง รัฐธรรมนูญปี 2550 บัญญัติให้ใช้วิธีการเลือกตั้งแบบผสมระหว่างกาเลือกตั้งในระบบแบ่งเขตโดยใช้วิธีการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตและรวมเขต และการเลือกตั้งแบบสัดส่วน กรณีการเลือกตั้งในระบบแบ่งเขต กำหนดให้จังหวัดที่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ไม่เกิน 3 คนให้ถือเขตจังหวัดเป็นเขตเลือกตั้ง ถ้าจังหวัดใดมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้เกิน 3 คนให้แบ่งเขตจังหวัดออกเป็นเขตเลือกตั้ง โดยจัดให้แต่ละเขตเลือกตั้งมีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 3 คน (มาตรา 94 (4)) กรณีที่จังหวัดใดมีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครบ 3 คนทุกเขตไม่ได้ ให้แบ่งเขตเลือกตั้งออกเป็นเขตเลือกตั้งที่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเขตละ 3 คนก่อน ที่เหลือให้แบ่งเขตละไม่น้อยกว่า 2 คน แต่หากจังหวัดใดมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ 4 คน ให้แบ่งออกเป็น 2 เขต ละ 2 คน (มาตรา 94 (5)) และการเลือกตั้งในระบบสัดส่วนซึ่งเป็นการลงคะแนนเลือกพรรคการเมืองที่จัดที่บัญชีรายชื่อผู้สมัครเลือกตั้งในแต่ละเขตเลือกตั้ง โดยเลือกจากบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งเพียงบัญชีรายชื่อเดียว⁷⁴ ซึ่งการจัดเขตเลือกตั้งแบบสัดส่วนนั้นได้จัดแบ่งพื้นที่ทั่วประเทศออกเป็น 8 กลุ่มจังหวัด โดยกำหนดให้แต่ละกลุ่มจังหวัดเป็นเขตเลือกตั้ง แต่ละเขตเลือกตั้งให้มีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ 10 คน (มาตรา 96) และได้ยกเลิกเกณฑ์ขั้นต่ำร้อยละ 5 ในการคำนวณจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองที่จะได้รับเลือกตั้งตามระบบนี้ และให้นำคะแนนที่แต่ละพรรคการเมืองได้รับในเขตเลือกตั้งมารวมกัน แล้วคำนวณเพื่อแบ่งจำนวนผู้ที่จะได้รับการเลือกตั้งของแต่ละพรรคการเมืองตามสัดส่วน (มาตรา 98) การยกเลิกเกณฑ์นี้และการคำนวณเช่นนี้จะมีผลต่อการมีระบบหลายพรรคการเมืองเพราะพรรคการเมืองขนาดเล็กมีโอกาสที่จะได้ที่นั่งในสภาผู้แทนราษฎรมากขึ้นกว่าเดิม และยังคงบัญญัติให้การเลือกตั้งเป็นพื้นที่ (มาตรา 72) (รัฐธรรมนูญปี 2540 บัญญัติไว้ในมาตรา 68)

ภายใต้รัฐธรรมนูญปี 2550 มีการจัดการเลือกตั้งทั่วไปขึ้น 3 ครั้ง แต่การจัดการเลือกตั้งที่สามในปี 2557 ถูกศาลรัฐธรรมนูญตัดสินให้ขึ้นใหม่และ การเลือกตั้งทั่วไปครั้งแรกภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับนี้ถูกจัดตั้งในวันที่ 23 ธันวาคม 2550 มีพรรคการเมืองส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งในระบบบัญชีรายชื่อจำนวน 31 พรรค จากจำนวนพรรคการเมืองที่จดทะเบียนไว้กับคณะกรรมการการเลือกตั้งทั้งสิ้น 63 พรรค ผู้สมัครบัญชีรายชื่อมีเพียง 1,260 คน และมีเพียง 10 พรรคที่ส่งผู้สมัครครบทั้ง 8 กลุ่มจังหวัดคือ พลังประชาชน ประชาธิปไตย ชาตินิยม เพื่อแผ่นดิน รวมไปถึงชาติพัฒนา มีขั้วพันธมิตรพัฒนา ความหวังใหม่ ประชาชนไทย เป็นไท และไทยร่ำรวย⁷⁵ ในระบบแบ่งเขตมีพรรคการเมืองส่งผู้สมัครรวม 39 พรรค มีเพียงพรรคพลัง

⁷⁴ มาตรา 6 (2) ใน พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2550, (7 ตุลาคม 2550).
⁷⁵ เสรีชัย คำสุข, มิติประชาธิปไตยในการเลือกตั้งทั่วไป 3 กรกฎาคม 2554: มิติการลงทะเบียนของพรรคการเมือง 41 พรรค (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วาทกิจศึกษา, 2558), หน้า 207.

ประชาชนและพรรคประชาธิปัตย์เท่านั้นที่ส่งผู้สมัครครบทั้ง 400 เขต แต่กรณีของพรรคประชาธิปัตย์ ผู้สมัครถูกตัดสินให้เลือกตั้ง 5 คน ทำให้เหลือผู้สมัครจริงอยู่เพียง 395 คน⁷⁶ และในภาพรวมมีผู้สมัครรับเลือกตั้งในระบบแบ่งเขต 3,894 คน⁷⁷ แต่การแข่งขันในการเลือกตั้งครั้งนี้มีความชัดเจนว่าเป็นการแข่งขันระหว่างสองพรรคการเมืองใหญ่คือ ประชาธิปัตย์และพลังประชาชนซึ่งมีนายสมัคร สุนทรเวช อดีตหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ เป็นหัวหน้าพรรค พรรคนี้ประกอบไปด้วยอดีตรัฐมนตรีหลายท่านของพรรคไทยรักไทยซึ่งถูกยุบพรรคไปวันที่ 30 พฤษภาคม 2550⁷⁸ จากคำกล่าวของนายสมัคร สุนทรเวช ในที่ประชุมใหญ่ของพรรคว่า “ผมจะเป็น นอมินี ให้นายกา ทักษิณ” ทำให้พรรคนี้ถูกโจมตีจากฝ่ายต่อต้าน พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ว่าเป็น “พรรคนอมินี”⁷⁹

ภายใต้บริบทการแข่งขันในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งที่มีการแบ่งขั้วทางการเมืองออกเป็นสองกลุ่มที่ชัดเจน ระหว่างพรรคพลังประชาชนซึ่งมีฐานคะแนนเสียงเป็นชนบทและแรงงานนอก ระบบ กับ พรรคประชาธิปัตย์ที่มีฐานคะแนนเสียงจากชนชั้นกลางในเมือง ทหาร และกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย กลับพบว่าพรรคการเมืองต่างๆ นำเสนอนโยบายหาเสียงที่ไม่แตกต่างกันมากนัก และมีแนวโน้มที่จะเป็นนโยบายนิยมซึ่งเป็นผลมาจากความล้มเหลวของการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของพรรคไทยรักไทย 2 ครั้งก่อนหน้านี้ ทั้งในการเลือกตั้งปี 2544 และ 2548 และพบว่าพรรคการเมืองส่วนใหญ่ยังคงอาศัยปัจจัยด้านการเงิน ระบบหักคะแนน และการนำภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้นำพรรค รวมทั้งกลยุทธ์ทางการตลาดเพื่อสร้างกระแสในคนผู้ไม่แนวนโยบาย และแนวทางการเมืองของแต่ละพรรค เช่น พรรคพลังประชาชน ยังคงอาศัยอิทธิพลและบารมีของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร พร้อมกับผลงานการบริหาร “นโยบายประชานิยม”⁸⁰; ขณะที่พรรคประชาธิปัตย์⁸¹ ขู 4 นโยบายหลัก คือ “การพัฒนาคน กอบกู้เศรษฐกิจ ใต้สันติ และฟื้นฟูประชาธิปไตย”⁸² เป็นต้น

การเลือกตั้งครั้งนี้มีผู้มีสิทธิใช้สิทธิในระบบสัดส่วน ร้อยละ 74.52 และในระบบแบ่งเขต ร้อยละ 74.49 มีพรรคการเมืองที่ได้รับการเลือกตั้งในระบบสัดส่วน 6 พรรค และในระบบแบ่งเขต 7 พรรค พรรค

⁷⁶ อัมพันธ์ แสง, หน้า 208
⁷⁷ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไป เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม 2550, https://www.ect.go.th/ect_th/download/article/article_20170509150020.pdf.
⁷⁸ ราเชศ จันทนุช, “ประกาศนายทะเบียนพรรคการเมือง เรื่อง การยุบพรรคไทยรักไทย”, (20 กรกฎาคม 2550).
⁷⁹ พิเศษพิบูลย์ 25 สิงหาคม 2550, “สมัครลงคะแนนรับนอมินีทักษิณ แต่ก็ชนะ 4 ต่อ, 4” หน้า 4.
⁸⁰ เสรีชัย คำสุข, มิติประชาธิปไตยในการเลือกตั้งทั่วไป 3 กรกฎาคม 2554: มิติการลงทะเบียนของพรรคการเมือง 41 พรรค (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วาทกิจศึกษา, 2558), หน้า 208-209.
⁸¹ ประชาชาติ, ผู้มีเลือกตั้ง รวมนโยบาย 12 พรรคการเมือง, <http://prachatai.com/journal/2007/11/10862>.

พลับประชาชนได้รับการเลือกตั้งทั้งในระบบสัดส่วนและแบ่งเขตมากที่สุด โดยได้รับการเลือกตั้งในระบบ สัดส่วน 34 คนและแบ่งเขต 199 คน รวมทั้งสิ้น 233 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 48.54 ส่วนพรรค ประชาธิปไตยได้รับเลือกตั้งในอันดับที่สอง โดยได้รับเลือกตั้งในระบบสัดส่วน 33 คน และแบ่งเขต 131 คน รวมทั้งสิ้น 164 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 34.17^{๒๒} ซึ่งจำนวนที่นั่งในสภาผู้แทนราษฎรของพรรคนี้ รวมกันมากถึง 397 ที่นั่งหรือคิดเป็นร้อยละ 82.71 จากจำนวนที่นั่งในสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมด 480 ที่นั่ง ตัวเลขนี้แสดงให้เห็นถึงการแบ่งแยกพรรคการเมืองออกเป็นสองขั้วการเมืองที่ชัดเจน โดยมีการหลัง ประชาชนเป็นพรรคคนเด่นพรรคเดียว ขณะที่พรรคประชาธิปัตย์ยังคงเป็นพรรคอันดับรองซึ่งที่เคยเกิดขึ้น ในการเลือกตั้งทั่วไปปี 2544 และ 2548

การเลือกตั้งครั้งที่ 2 ถูกจัดขึ้นในวันที่ 3 กรกฎาคม 2554 ภายใต้รัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับ ที่ 1) พ.ศ.2554 ซึ่งได้ปรับสัดส่วนของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้มีสมาชิกจำนวน 500 คน ประกอบด้วย สมาชิกที่ได้รับการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตจำนวน 375 คน และสมาชิกที่มาจากการเลือกตั้งแบบบัญชี รายชื่อจำนวน 125 คน อีกทั้งยังเป็นการเลือกตั้งที่อยู่ภายใต้บริบทความขัดแย้งแตกแยกทางสังคมที่ รุนแรงกว่าการเลือกตั้งในปี 2550 เนื่องจากเพิกฆาณพื้นเหตุการณ์ความรุนแรงในเดือนเมษายน 2553 ที่มี กลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.) ออกมาเคลื่อนไหวคัดค้านรัฐบาลนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ และผลจากการยุบพรรคการเมืองที่สำคัญ 3 พรรค ได้แก่ พรรคพลังประชาชนพรรคชาติไทย และพรรคกิจพัฒนาประชาธิปไตย ในวันที่ 2 ธันวาคม 2551 เนื่องจากกรรมการบริหารพรรคกระทำผิดตาม พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิก วุฒิสภา พ.ศ.2550

ผลจากการยุบพรรคการเมืองทั้งสามพรรคได้นำสู่การเกิดขึ้นของพรรคการเมืองอีกหลายพรรคซึ่ง ได้ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งในการเลือกตั้งครั้งนี้ด้วย โดยเฉพาะพรรคเพื่อไทยซึ่งสมาชิกส่วนใหญ่เป็นอดีต สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากพรรคพลังประชาชน ในการเลือกตั้งครั้งนี้พรรคเพื่อไทยภายใต้การบริหารของ นายอนุช เรติยศักดิ์ หัวหน้าพรรค ได้นำเสนอนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร น้องสาว พ.ศ.ท.ทักษิณ ชินวัตร ซึ่งไม่ได้เป็นทั้งหัวหน้าพรรคและกรรมการบริหารพรรค เพื่อแข่งขันชิงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี โดยเป็น ผู้สมัครในระบบบัญชีรายชื่อลำดับที่หนึ่ง และมีนางสาวงามของอดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคพลัง ประชาชนแยกตัวออกไปตั้งพรรคใหม่ ที่สำคัญคือ กลุ่มของนายเวิน จิตชอบ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งได้ตั้งนักธุรกิจคนสำคัญใน “กลุ่มชิน-ไทย” บริษัทรับเหมาก่อสร้างรายใหญ่ ระดับประเทศคือ นายสุวัจน์ ชาวยุวีร์กุล มาตั้งพรรคภูมิใจไทย ส่วนกลุ่มของนายบรรหาร ศิลปอาชา

^{๒๒} สำนักงานคณะกรรมการเลือกตั้ง, การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไป เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม 2550, https://www.ect.go.th/ect_upload/article/article_20170509150020.pdf.

พรรคชาติไทย ได้เข้าสังกัดพรรคชาติไทยพัฒนา ที่มีการจัดตั้งเครือข่ายไปเกือบทั้งหมด ขณะที่ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและแกนนำคนสำคัญในพรรคภูมิใจไทยครม.ใจไทยชาติพัฒนาและเพื่อแผ่นดิน ก็เริ่ม ปรับเปลี่ยนท่าทีทางการเมืองเพื่อเข้าร่วมรัฐบาลและเริ่มมีความคิดเห็นและความต้องการทางการเมือง แตกต่างกันไป^{๒๓}

ผลการเลือกตั้งนี้ไม่ได้มีผลให้ออกเสียงเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อ ร้อยละ 75.03 และแบบแบ่งเขต ร้อยละ 75.03 มีพรรคการเมืองส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อ 40 พรรคและมีจำนวนผู้สมัครรับ เลือกตั้ง 1,410 คน มีพรรคการเมืองส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขต 34 พรรคและมีจำนวนผู้สมัครรับ เลือกตั้ง 2,422 คน มีพรรคการเมืองได้รับกาเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อ 11 พรรค และแบบแบ่งเขต 7 พรรค พรรคเพื่อไทยได้รับเลือกตั้งมากที่สุดรวมทั้งสิ้น 265 คน หรือร้อยละ 53.0 พรรคประชาชนไทยได้รับ เลือกตั้งรองลงมา โดยได้รับเลือกตั้ง รวมทั้งสิ้น 159 คน หรือร้อยละ 31.8 ซึ่งที่นั่งรวมของทั้งสองพรรคนี้ รวมกันมากถึง 424 หรือร้อยละ 84.8 และมากกว่าผลรวมในปี 2550 (ร้อยละ 82.71) ที่เพียงเล็กน้อย^{๒๔}

5) หลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ 2560

การเปลี่ยนผ่านทางการเมืองในครั้งนี้เกิดจากการประกาศใช้รัฐธรรมนูญปี 2560 หลังรัฐประหาร ในปี 2557 ที่มาของรัฐธรรมนูญฉบับนี้ถูกเรียกว่า “แม่ไม้ 5 สาย” ท้ายที่สุดนี้เข้ามาเกี่ยวข้องโดยตรงกับ การร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ อันได้แก่ 1) สถาบันบัญญัติแห่งชาติ 2) คณะรัฐมนตรี 3) สภานิติบัญญัติแห่งชาติ 4) คณะกรรมการการร่างรัฐธรรมนูญ และ 5) คณะรักษาความสงบแห่งชาติ^{๒๕} รัฐธรรมนูญฉบับนี้ ประกาศใช้เมื่อวันที่ 6 เมษายน 2560 สำคัญเกี่ยวกับพรรคการเมืองและการเลือกตั้งภายหลังการ ประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับนี้เป็นดังนี้

(1) พรรคการเมือง หลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับนี้ภาคการเลือกตั้งระบบจัดสรรเป็น ส่วนผสมถูกนำมาใช้ และถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าไม่เอื้อประโยชน์ให้พรรคการเมืองใหญ่ที่เข้มแข็ง ซึ่งใน เวลานั้นคือพรรคเพื่อไทย ทำให้พรรคการเมืองใหญ่ต้องปรับตัว เช่นกรณีพรรคเพื่อไทยที่มีสมาชิกพรรค ส่วนหนึ่งไปจัดตั้งพรรคใหม่ ซึ่งนักกฎหมายใหญ่ต้องปรับตัวเพื่อให้สอดคล้องกับกติกาเลือกตั้งใหม่^{๒๖} และหลายฝ่ายคาดการณ์ว่า กติกาเลือกตั้งใหม่จะนำไปสู่รัฐบาลผสมซึ่งเคยมองว่าทำให้รัฐบาลไร้ เสถียรภาพมาโดยตลอดก่อนที่ผลจะมีความพยายามแก้ไขปัญหานี้ตั้งที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญปี 2540 และ

^{๒๓} เสนีย์ ศักดิ์, *มติประชาชน: มติในการเลือกตั้งทั่วไป 3 กรกฎาคม 2554: มติการลงมติเลือกผู้สมัครพรรคการเมือง 41 พรรค* (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิจัยสังคมไทยธรรมสาร, 2558), หน้า 211.
^{๒๔} สำนักงานคณะกรรมการเลือกตั้ง, *ข้อมูลมติในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2554* (กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการ การเลือกตั้ง, 2554), หน้า 1-2, 345 และ 354.
^{๒๕} ราชกิจจานุเบกษา, “รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557.” (22 กรกฎาคม 2557).

ด้วยกติกาใหม่ที่มีความสำคัญกับผลคะแนนเสียงในระบบเขตเนื่องจากจะเข้าไปคำนวณที่นั่งในระบอบสัดส่วนจากกติกาที่ผู้สิทธิเลือกตั้งพึงไปเคาะ ดังนั้นกติกาใหม่นี้อาจจะนำไปปัญหาการข้อสิทธิหลายข้อของฝ่ายที่ขึ้นอีกครั้ง เนื่องจากผลของคะแนนเพียง 1 คะแนนเสียง จะส่งผลต่อผลประโยชน์ของพรรคการเมืองถึง 3 บัญชี (ระบบเขต ระบบบัญชีรายชื่อ และบัญชีผู้ลงคะแนนซึ่งเป็นคนกรูมมตรี) และผู้สมัครรับเลือกตั้งที่มีชื่อเสียง มีฐานเสียงที่มั่นคงในเขตเลือกตั้ง จะกลายเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลต่อพรรคการเมือง และส่งผลให้เกิดการแข่งขันเลือกตั้งที่มันตัวบุคคลมากกว่านโยบายพรรคที่เพิ่มขึ้นอีก ครั้ง กรณีนี้อาจส่งผลต่อความอ่อนแอของพรรคการเมืองได้เป็นอย่างดี

(2) การเลือกตั้ง การเลือกตั้งภายใต้รัฐธรรมนูญปี 2560 เกิดขึ้นในวันที่ 24 มีนาคม 2562 กติกาการเลือกตั้งครั้งนี้เรียกว่า “ระบบจัดสรรปันส่วนผสม” (mixed member apportionment system) โดยรัฐธรรมนูญปี 2560 กำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งมาจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งใช้วิธีออกเสียงลงคะแนนโดยตรงและลับ ให้แต่ละเขตเลือกตั้งมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้เขตละหนึ่งคน และผู้สิทธิเลือกตั้งมีสิทธิออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งได้คนละหนึ่งคะแนน โดยจะลงคะแนนเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้ใด หรือจะลงคะแนนไม่เลือกผู้ใดเลยก็ได้ ซึ่งผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ได้รับคะแนนสูงสุดและมีคะแนนสูงกว่าคะแนนเสียงทั้งหมดของผู้ใดเลยก็ได้ ซึ่งผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ได้รับคะแนนสูงสุดและมีรายชื่อของพรรคการเมืองมาจากบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองที่ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง ซึ่งจะทำให้พรรคการเมืองต้องไม่เข้ากัน การเมืองจึงทำให้พรรคการเมืองนั้นๆ มีสิทธิส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคการเมืองต้องไม่เข้ากัน และไม่เข้ากันกับผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งของพรรคนั้นๆ ด้วย โดยส่งบัญชีรายชื่อดังกล่าวให้คณะกรรมการการเลือกตั้งก่อนปิดการรับสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง ทั้งนี้ การจัดทำบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองมีส่วนร่วมในการพิจารณา โดยต้องคำนึงถึงผู้สมัครรับเลือกตั้งจากภูมิภาคต่างๆ และความเท่าเทียมกันระหว่างชายและหญิง (มาตรา 90) นอกจากนี้คณะกรรมการเลือกตั้งในระบบแบ่งเขตและระบบบัญชีรายชื่อแล้ว ในการเลือกตั้งทั่วไป พรรคการเมืองที่ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งสามารถแจ้งรายชื่อบุคคลที่พรรคการเมืองมีมติว่าจะเสนอให้สภาผู้แทนราษฎรเพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีได้เกิน รายชื่อต่อคณะกรรมการ 3 การเลือกตั้งก่อนปิดการรับสมัครรับเลือกตั้ง และให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศรายชื่อบุคคลดังกล่าวให้ประชาชนรับทราบ โดยพรรคการเมืองจะไม่เสนอรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งได้ (88 มาตรา))

หลังการจัดการเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ 24 มีนาคม 2562 คณะกรรมการการเลือกตั้งได้ประกาศรับรองผลการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งเมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม 2562 จำนวน 349 เขตเลือกตั้ง จากทั้งสิ้น 350 เขต ผลการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตมีพรรคการเมืองเพียง 9 พรรคเท่านั้นที่ชนะการเลือกตั้งใน

ระบบที่มีร้อยละ 11.11 จากจำนวนพรรคการเมืองที่ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งในระบบแบ่งเขต 81 พรรค^๗ และการประกาศผลเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อเมื่อวันที่ 8 พฤษภาคม 2562 จำนวน 149 คน มีพรรคการเมือง 26 พรรคการเมือง หรือร้อยละ 35.14 จาก 74 พรรคการเมืองที่ได้รับการจัดสรรที่นั่งในระบบบัญชีรายชื่อโดยมีคะแนนรวมจากผลเลือกตั้งในระบบของทั้ง 74 พรรคการเมืองเมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม 2562 ซึ่งเป็นการประกาศผลเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อแก่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมด 498 ซึ่งเป็นจำนวนเท่าที่ไม่มีอยู่ของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมด จะได้ว่าเฉลี่ยเท่ากับ 71,168.5141 คะแนนต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 1 คน อย่างไรก็ตาม สูตรในการคำนวณของคณะกรรมการการเลือกตั้งได้ให้ออกสภานิติบัญญัติได้คะแนนต่ำกว่าค่าเฉลี่ยนี้ให้ได้รับการจัดสรรที่นั่งในระบบบัญชีรายชื่อ 1 รายชื่อด้วยการปิดเขตพหุนิยมซึ่งกำหนดไว้ให้ที่พหุนิยม 4 ตำแหน่งตั้งที่กล่าวข้างต้น ทำให้มีพรรคเล็กที่ได้คะแนนต่ำกว่าค่าเฉลี่ยนี้ได้รับการจัดสรรที่นั่ง 1 ที่นั่งจำนวนถึง 11 พรรคการเมือง เช่น กรณีพรรคประชาธิปัตย์ใหม่ที่มีคะแนนรวมทั้งประเทศ 39,260 คะแนน และพรรคพลังธรรมใหม่ที่มีคะแนนรวมทั้งประเทศ 34,224 คะแนน แต่สองพรรคนี้ได้รับการจัดสรรที่นั่งในระบบบัญชีรายชื่อพรรคละ 1 ที่นั่ง^๘

เหตุผลที่การคำนวณที่นั่งในรอบแรกมีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่ครบ 350 เขต เนื่องจากคณะกรรมการการเลือกตั้งได้มีมติให้นายสุรพล เกียรติไชยากร ผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดเชียงใหม่ เขตเลือกตั้งที่ 8 พรรคเพื่อไทย ซึ่งขณะการเลือกตั้งในเขตนี้ถูกตั้งข้อสงสัยถึงการเลือกตั้ง และส่งเรื่องสืบสิทธิสมัครเลือกตั้งเข้าเป็นการชั่วคราวเป็นระยะเวลาหนึ่งปี (ใบสมัคร) ลาเหตุมาจากการถูกร้องคัดค้านการเลือกตั้ง จากกรณีให้ทรัพย์สิน หรือผลประโยชน์อื่นใดไม่ว่าจะโดยตรงหรือโดยอ้อมแก่ชุมชน เพื่อจูงใจให้ผู้สิทธิเลือกตั้งลงคะแนนให้แก่ตนเอง^๙ การเลือกตั้งใหม่เขต 8 จึงหวัดเชิงใหม่เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม 2562 ผลการเลือกตั้งผู้สมัครจากพรรคการเมืองที่ได้รับเลือกตั้งในเขตนี้ ๙๐ ส่งผลให้มีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตครบทุกเขตทั่วประเทศ คือ 350 เขตเลือกตั้ง ทำให้ผลรวมคะแนนทั้งประเทศของ 74 พรรคการเมืองที่ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งในระบบบัญชีรายชื่อจำนวน

^๗ สำนักนายกรัฐมนตรีคณะกรรมการเลือกตั้ง, *ภาคประชาสังคมการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง*, https://www.ect.go.th/ect_th/download/article/article_20190507142930.pdf.
^๘ สำนักนายกรัฐมนตรีคณะกรรมการเลือกตั้ง, *กตท. ประกาศผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ*, https://www.ect.go.th/ect_th/download/article/article_20190508184334.pdf.
^๙ สำนักนายกรัฐมนตรีคณะกรรมการเลือกตั้ง, *กตท. มติตั้งให้ยกเลิกการเลือกตั้งและให้มีการเลือกตั้งใหม่รายรัฐ* จึงหัดตั้งใหม่ *เขตเลือกตั้งที่ 8 ใหม่*, https://www.ect.go.th/ect_th/news_page.php?id=537&&fileaname=; มติขอถอน, ความ ประเด็นใหม่
^{๑๐} สำนักนายกรัฐมนตรีคณะกรรมการเลือกตั้ง, *ภาคประชาสังคมการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง และระบบบัญชีรายชื่อ*, *อันมีผลจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งใหม่*, https://www.ect.go.th/ect_th/news_page.php?id=5495&fileaname=.

35,561,556 คะแนน การเลือกตั้งใหม่มีผู้นำสู่การคำนวณจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อใหม่ (การคำนวณครั้งที่ 2) โดยเมื่อคำนวณหาจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อโดยหารด้วย 500 ซึ่งเป็นจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งสภา จะได้ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 71,123.1120 คะแนนต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 1 คน โดยมีเพียง 16 พรรคการเมืองที่ได้รับคะแนนเสียงเลือกตั้งจำนวน 71,123 คะแนนขึ้นไป และผลจากการคำนวณพรรคเพื่อไทยจึงมีคะแนนรวมที่ประเทศจำนวน 7,881,006 คะแนน ส.ส. ที่มีจำนวน ส.ส. ที่พึงมีได้ 118,6854 แต่มีจำนวน ส.ส.เขต 136 คน เกินจำนวน ส.ส.ที่พึงมี ทำให้ไม่ได้รับการจัดสรรที่นั่งในระบบบัญชีรายชื่อ อย่างไรก็ตาม เมื่อคำนวณตามสูตรของคณะกรรมการการเลือกตั้งและได้จำนวน ส.ส.ที่พึงมีเบื้องต้นโดยใช้หลักศนิยม 4 ตำแหน่ง เมื่อมีการจัดสรรที่นั่งที่อาศัยวิธีการพิเศษที่ยกข้อยกเว้นให้พรรคเล็กที่ได้จำนวน ส.ส.ที่พึงมีเบื้องต้นไม่ถึง 1,000 ได้รับบัญชีรายชื่อทั้งหมดจำนวน 25 พรรค คิดเป็นร้อยละ 33.78 ของจำนวนพรรคการเมืองที่ได้รับการจัดสรรที่นั่งในระบบบัญชีรายชื่อทั้งหมดจำนวน 74 พรรค จากเดิมที่ผลการคำนวณรอบแรกมี 26 พรรคการเมืองที่ได้รับการจัดสรรที่นั่งในระบบบัญชีรายชื่อ โดยในจำนวน 25 พรรคที่ได้รับการจัดสรรที่นั่งในรอบสองนี้ พรรคการเมืองที่ได้รับการจัดสรรที่นั่งในระบบบัญชีรายชื่อ 1 ที่นั่ง จำนวน 13 พรรค อย่างไรก็ตาม เมื่อรวมที่นั่งในสภาผู้แทนราษฎรจากทั้งระบบบัญชีรายชื่อและระบบแบ่งเขตเลือกตั้ง พบว่ามีพรรคการเมือง 26 พรรคที่ได้รับเลือกตั้งในการเลือกตั้งทั่วไป 2562⁹

สรุป

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นว่า ตลอดระยะเวลาประมาณ 90 ปีมานี้ มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองหลายครั้งทั้งในมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญ การเกิดขึ้นของพรรคการเมือง และการเลือกตั้งจากกรณีเหล่านี้ หากมองในมิติของประชาธิปไตย แม้ส่วนสถาบันทางการเมืองนั้นจะไม่ใช้ตัวชี้วัดความเป็นประชาธิปไตย แต่ก็น่าจะเป็นจุดเริ่มต้นที่นำไปสู่การพัฒนาไปสู่การเป็นประชาธิปไตยได้ อย่างไรก็ตามช่วงเวลาเหล่านี้ก็เกิดปัญหาทางการเมืองที่ไม่สนับสนุนให้ประชาธิปไตยดังนั้นได้ ทั้งการเกิดขึ้นของรัฐธรรมนูญฉบับครั้งที่ 13 ครั้งในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา ความขัดแย้งที่นำไปสู่ความรุนแรงทางการเมืองที่นำมาสู่ความสูญเสียชีวิตของผู้คนที่เข้าสู่ความขัดแย้งนี้ และผู้ที่ไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของความขัดแย้ง พรรคการเมืองตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ทากันจนจุดเริ่มต้นของการพรรคการเมืองอย่างที่เป็นทางการหลังมีพระราชบัญญัติพรรคการเมืองในปี 2498 เป็นพรรคการเมืองที่ตั้งขึ้นเพื่อสนับสนุนตัวบุคคลให้เข้าสู่อำนาจมากกว่าจะเป็นพรรคการเมืองที่มีฐานและเป้าหมายมวลชน คำตอบของพรรคการเมือง

⁹ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, หลักเกณฑ์และวิธีการคำนวณ ส.ส. มงบัญชีรายชื่อ, https://www.ect.go.th/ect_files/download/article/article_201910528140635.pdf.

ในลักษณะนี้ส่งผลให้การเมืองอยู่พรรคการเมืองยังไม่สามารถบรรลุบทบาทและหน้าที่ได้อย่างที่ควรจะเป็นที่จะสนับสนุนให้ประชาธิปไตยเข้มแข็งได้ ขณะที่การเลือกตั้งและถูกอธิบายว่าเป็นการแสดงออกถึงการเลือกตัวแทนของประชาชนเจ้าของอำนาจอธิปไตยแท้จริงตามข้อบัญญัติของรัฐธรรมนูญ แต่สิ่งที่ปฏิเสธไม่ได้คือการเลือกตั้งสำหรับการเมืองไทยในหลายครั้งถูกใช้เพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับการเข้าสู่อำนาจทางการเมืองของชนชั้นนำ การเลือกตั้งที่ถูกกำหนดให้เป็นหน้าที่แทนสิทธิกลายเป็นส่วนหนึ่งของเกมแห่งความชอบธรรมมากกว่าการสะท้อนผลประโยชน์ของประชาชน ทำให้หลังการเลือกตั้งมักประสบกับปัญหาการแย่งชิงผลประโยชน์ในหมู่ชนชั้นนำที่ผ่านการเลือกตั้งซึ่งอ้างความตั้งใจปรารถนาที่จะเข้ามา “รับใช้” ประชาชน สิ่งเหล่านี้ ทำให้สถานเป็นเหตุของการเลือกตั้งซึ่งอ้างความตั้งใจปรารถนาที่จะเข้ามาจรรโลงประชาธิปไตยไว้ได้ และต้องล้มเหลวหลังเข้าสู่ระยะการเปลี่ยนผ่าน โดยยังไม่สามารถเข้าสู่กระบวนการแห่งการตั้งมั่นของประชาธิปไตยได้เลย โจทย์เดิมสำหรับสังคมไทยยังคงเป็นเรื่องการศึกษา การเมืองว่าจะกำหนดให้เป็นประชาธิปไตยได้อย่างไร ซึ่งก็น่ามาสู่การโต้แย้งไม่จบไม่เลิกทางการเมือง รัฐธรรมนูญ และสิ่งที่หายไปจากประเด็นนี้คือ เจตนารมณ์ที่จะเป็นประชาธิปไตยที่ยั่งยืนซึ่งไม่มีความชัดเจน และสร้างจันทรคติร่วมกันได้ทั้งในหมู่ชนชั้นนำ พรรคการเมือง/กลุ่มการเมือง และมวลชน ซึ่งทุกกลุ่มทุกฝ่ายเป็นส่วนที่สำคัญของการระบอบการเป็นประชาธิปไตยที่ไม่สามารถปฏิเสธหรือละเลยส่วนใดส่วนหนึ่งได้ ไม่เช่นนั้นความขัดแย้งก็จะนำพาให้กระบวนการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยโดยติดกับดักแห่งความเลื่อมเหลว ดังเช่นที่เกิดขึ้นมาตลอดระยะเวลา 90 ปีที่ผ่านมา

การบรรยาย หัวข้อ “พรรคการเมืองและการเลือกตั้งของไทยภายใต้ประชาธิปไตยที่ไม่ตั้งมั่น”
 รายวิชา 1301403 พรรคการเมืองและการเลือกตั้ง
 วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
 16 กุมภาพันธ์ 2565
 เวลา 08.00-11.00 น.
 (ออนไลน์)

จิราภรณ์ คำจันทร์
 ภาควิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ความสำคัญ

- ภายใต้อารบโลกาภิวัตน์ ปรากฏการณ์ทางการเมืองการปกครองยิ่งซับซ้อน + ชวนให้น่าค้นหา
- โลกยุคปัจจุบัน
 - democracy—democratization
 - democratic transition
 - democratic consolidation
- Francis Fukuyama (1989) “The end of history”
- Samuel P. Huntington (1991) “The Third Wave: Democratization in the Late Twentieth Century”
- ความเป็นสากลของเสรีประชาธิปไตย ถูกกระทบด้วยการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019
- “คุณภาพประชาธิปไตย”---พลวัตของสังคม

ปัญหา

การเมืองไทย--ความสัมพันธ์ของการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตย (democratic transition)
หากต้องแก้ไขสถานการณ์นี้ เราควรระงับความสนใจที่จุดใด?

อรรถนิเวศ

- ❖ เส้นตรงของกระบวนการเป็นประชาธิปไตย (democratization)
- ❖ การเปลี่ยนจากระบบที่ไม่เป็นประชาธิปไตย --> ไปสู่--ระบบที่เป็นประชาธิปไตย
- ❖ “ประชาธิปไตยแบบเลือกตั้ง” --ประชาธิปไตยเสรีหรือเสรีประชาธิปไตย--ประชาธิปไตยก้าวหน้า
- ❖ ปัญหาเฉพาะหน้า (ระยะสั้น) --ความสำคัญของการเลือกตั้งและพรรคการเมือง
- ❖ สถาบันทางการเมืองที่เข้มแข็ง--ขับเคลื่อนประชาธิปไตย

หัวข้อนำเสนอ

- I. พรรคการเมือง
- II. การเลือกตั้ง
- III. ประชาธิปไตยและประชาธิปไตยในการเมืองไทย
- IV. พรรคการเมืองและการเลือกตั้งของไทยภายใต้ประชาธิปไตยที่ไม่ตั้งมั่นสรุป

I. พรรคการเมือง (POLITICAL PARTY)

เริ่มใช้แพร่หลายในคริสต์ศตวรรษที่ 20 จากแบบแผนพฤติกรรมที่คนในสังคมได้แยกกันออกเป็นหลายส่วนหลายกลุ่ม

การรวมกลุ่มตามประเด็นของปัญหา--> POLITICAL ORGANIZATION--POLITICAL PARTY
 กิจกรรม--ดำเนินการในทางการเมือง และหวังจะชนะการเลือกตั้ง โดยเสนอนโยบายและส่งผู้สมัครรับเลือกตั้ง (CANDIDATE)

สิทธิการเลือกตั้ง (POPULAR SUFFRAGE) ได้รับการขยายมากขึ้น--บทบาทของพรรคการเมืองมีความชอบธรรมมากขึ้นตามพร้อมการพัฒนาการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

E.E. Schattschneider (1942)

“พรรคการเมืองสร้างประชาธิปไตย ประชาธิปไตยสมัยใหม่อยู่รอดเพราะพรรคการเมือง

Giovanni Sartori (1968)

“ในระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทน พรรคการเมืองเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้” (inevitable)

นิยาม

William Goodman (1957)

พรรคการเมืองคือองค์การที่สมาชิกมีลักษณะคล้ายกันเพียงพอที่จะอยู่ร่วมกันได้โดยมีจุดมุ่งหมายที่พิเศษ เพื่อชนะการเลือกตั้งที่สามารถเข้าไปใช้อำนาจรัฐ ซึ่งจะทำให้สามารถมีอิทธิพลเพื่อให้ได้ผลประโยชน์จากการเข้าไปมีอำนาจทางการเมืองนั้น

มานิตย์ จุ่มป่า (2542)

พรรคการเมืองคือ กลุ่มคนที่รวมตัวเข้าด้วยกันโดยมีความคิดเห็นทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมสอดคล้องกัน โดยมีความประสงค์ที่จะนำความคิดเห็นนั้นเป็นนโยบายของรัฐบาล โดยวิธีทางประชาธิปไตย

พรรคดี ผ่องแผ้ว (2542)

พรรคการเมืองคือ กลุ่มบุคคลซึ่งมีความคิดเห็นที่คล้ายคลึงกัน ในสิทธิการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม และผลประโยชน์อื่นๆ และต้องการนำเอาความคิดเห็นเหล่านั้นไปเป็นหลักในการบริหารประเทศ ด้วยการส่งสมาชิกเข้าสมัครรับเลือกตั้งโดยมุ่งหวังจะได้เป็นรัฐบาล หรือถ้าไม่ได้เป็นรัฐบาลก็เพื่อที่จะได้มีส่วนร่วมในการควบคุมสอดส่องการบริหารของรัฐบาลโดยทำหน้าที่เป็นพรรคฝ่ายค้าน

หน้าที่พรรคการเมือง (Anthony King, 1969)

- 1) การเป็นตัวเชื่อม (linkage) ระหว่างผู้ปกครองและผู้ถูกปกครอง
- 2) รวบรวมผลประโยชน์ที่หลากหลายเข้าไว้ด้วยกัน (interest aggregation)
- 3) เลือกรับผู้นำทางการเมือง (elite recruitment)
- 4) กำหนดทิศทางของรัฐบาล

บทบาทพรรคการเมืองไทย อาจแบ่งได้เป็น 4 ระยะ คือ

- ระยะที่ 1: ระยะที่พรรคการเมืองทำหน้าที่เป็นฐานรองรับอำนาจของรัฐบาล (พ.ศ.2498 - พ.ศ.2516)
- หลังการตราพระราชบัญญัติพรรคการเมืองขึ้นในปี พ.ศ.2498 รัฐบาลจอมพลป. พิบูลสงคราม จัดตั้งพรรคเสรีนิยมคิดลาเพื่อรองรับการเลือกตั้งที่จะมีขึ้นในปี พ.ศ.2500
 - เมื่อจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ยึดอำนาจการปกครองเมื่อปี พ.ศ.2500 ตั้งพรรคชาติสังคมขึ้นเพื่อลงสมัครรับเลือกตั้ง
 - หลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2511 รัฐบาลของจอมพลถนอม กิตติขจร ตั้งพรรคสหประชาไทยในฐานะพรรครัฐบาล

ระยะที่ 2: ระยะที่พรรคการเมืองต้องแบ่งอำนาจกับบุคคลนอกพรรคการเมืองในยุคประชาธิปไตยครึ่งใบ (พ.ศ.2521 -พ.ศ.2531)

- ปี 2521--ไม่มีพระราชบัญญัติพรรคการเมือง และบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญปี 2521 ทำให้อำนาจแก่วุฒิสภา เทียบเท่ากับสภาผู้แทนราษฎร--ส่งผลให้นายกรัฐมนตรี พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมนันท์ ซึ่งคุมเสียงสนับสนุนจากวุฒิสภาได้รับการสนับสนุนให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี โดยไม่ต้องอาศัยเสียงส่วนใหญ่จากพรรคการเมือง
- การลาออกของพลเอกเกรียงศักดิ์ เดือนมีนาคม 2523--พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ผู้บัญชาการทหารบก ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแทน
- ช่วงเวลาดังกล่าวมีการเลือกตั้งทั่วไป 2 ครั้งในปี พ.ศ.2526 และ พ.ศ.2529 พรรคการเมืองก็ยังสนับสนุนให้พลเอกเปรม ซึ่งไม่ได้สังกัดพรรคการเมืองดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี
- พลเอกเปรมประกาศไม่รับตำแหน่งต่อหลังการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเมื่อปี พ.ศ.2531 พรรคการเมืองฝ่ายเสียงข้างมากจึงได้เสนอให้พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นนายกรัฐมนตรี

ระยะที่ 3: ระยะที่พรรคการเมืองมีบทบาททางการเมืองอย่างเต็มที่ และมีความพยายามในการพัฒนาพรรคการเมืองที่มีความเข้มแข็ง (พ.ศ.2531-พ.ศ.2549)

- รัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ พรรคชาติไทย บริหารราชการแผ่นดินได้เพียง 3 ปี ก็ถูกรัฐประหารโดยคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ--พรรคการเมืองกดดันให้หรือที่ประชาชนไปโดยโดยเร็ว และต่อต้านการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของพลเอกสุจินดา คราประยูร ซึ่งไม่ได้ผ่านการเลือกตั้ง--สะท้อนบทบาทพรรคการเมืองที่เข้มแข็ง
- ปี 2538 นายบรรหาร ศิลปอาชา หัวหน้าพรรคชาติไทย ผลักดันให้มีการร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ พ.ศ.2540--มีส่วนอย่างมากในการสนับสนุนให้พรรคการเมืองเข้มแข็ง--ความเข้มแข็งของพรรคไทยรักไทย
- ไทยรักไทยของ พ.ศ.ท.ทักษิณ ชินวัตร ชนะการเลือกตั้งภายใต้รัฐธรรมนูญปี 2540 ทั้งสองครั้ง คือปี 2544 และ 2548--พรรคไทยรักไทยสามารถจัดตั้งรัฐบาลพรรคเดียวได้สำเร็จเป็นครั้งแรกปี 2548 แต่ต้องยุบสภาในปี 2549--จากความขัดแย้งสู่การรัฐประหาร 19 กันยายน 2549

ระยะที่ 4: ระยะที่พรรคการเมืองตกอยู่ในช่วงของการใช้ความรุนแรง ความขัดแย้งทางการเมือง (พ.ศ.2549 –ปัจจุบัน)
 ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาจาก 2549 ถึงปัจจุบัน พรรคการเมืองอยู่ภายใต้ความขัดแย้ง และเป็นส่วนหนึ่งในความขัดแย้งที่นำมาสู่การใช้ความรุนแรงต่อกัน

II. การเลือกตั้ง (election)

สารานุกรมบริเตนิกา (Encyclopedia Britannica)

การเลือกตั้งเป็นกระบวนการที่เป็นทางการในการคัดเลือกบุคคลเพื่อให้เข้าไปดำรงตำแหน่งสาธารณะ รวมถึงการยอมรับหรือปฏิเสธข้อเสนอทางการเมืองโดยการลงคะแนนเสียง

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554

การเลือกตั้งไว้ว่า คือ การเลือกสรรบุคคลให้เป็นผู้แทนหรือให้ดำรงตำแหน่งด้วยการออกเสียงลงคะแนน เช่น เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เลือกตั้งกรรมการ

***สำหรับการปกครองแบบประชาธิปไตย การเลือกตั้งไม่เพียงแต่จะเป็นวิธีการที่สร้างความชอบธรรม (legitimization) ให้กับผู้มีอำนาจทางการเมือง แต่การเลือกตั้งถือเป็นก้าวที่ถูกต้องในเส้นทางแห่งการเป็นประชาธิปไตย

เกณฑ์ที่ใช้ในการจัดรูปแบบการเลือกตั้งพบว่ามียุหลายเกณฑ์—ที่นิยม

เกณฑ์แรกคือความได้สัดส่วนของคะแนนเสียง—นำมาสู่การจัดรูปแบบการเลือกตั้งเป็น การเลือกตั้งแบบสัดส่วน (proportional) และแบบไม่ไว้สัดส่วน (non-proportional) หรือแบบเสียงข้างมาก (majoritarianism)

หลักเกณฑ์ที่สองคือสูตรหรือรูปแบบการเลือกตั้ง (electoral formula)—นำมาสู่การจัดรูปแบบเลือกตั้งที่สำคัญคือ

- 1) แบบพหุนิยม (plurality formulas) อาทิ แบบตัวแทนคนเดียว แบบกลุ่ม และแบบเลือกตัวแทนได้คนเดียวด้วย โอนคะแนนไม่ได้
- 2) แบบเสียงข้างมาก (majority formulas) อาทิ ออกเสียง 2 รอบ และแบบเสียงนำด้วยความชอบ
- 3) แบบสัดส่วน (proportional formulas) อาทิ แบบบัญชีรายชื่อ และแบบเสียงนำด้วยความชอบ ด้วยโอนคะแนนได้ และอาจนับรวมระบบเลือกตั้งแบบผสมเข้าด้วย (mixed formulas)

เกณฑ์ที่สามคือ จำนวนที่นั่งต่อเขตเลือกตั้ง (district magnitude)—นำมาสู่การจัดรูปแบบเลือกตั้งแบบเขตเลือกตั้งที่มีตัวแทนคนเดียว (single member district) และเขตเลือกตั้งที่มีตัวแทนได้หลายคน (multi-member district)

ความสัมพันธ์ระหว่างระบบเลือกตั้ง ระบบพรรคการเมือง รัฐชาติ พรรคการเมืองและพฤติกรรมทางการเมือง (ศิริพรธม นกสวน สวัสดิ์, 2561)

ระบบเลือกตั้งมีผลเชิงกลไก (mechanical impact) ที่ส่งผลกระทบต่อผลลัพธ์ในการเลือกตั้ง (elections outcomes)

ระบบเลือกตั้งแบบหนึ่งเขตหนึ่งคน เสียงข้างมากธรรมดา เป็นระบบที่เอื้อให้ฝ่ายบริหารมีอำนาจเหนือฝ่ายนิติบัญญัติ

ระบบเลือกตั้งแบบสัดส่วน การจัดตั้งรัฐบาลมีแนวโน้มที่จะกลายเป็นรัฐบาลผสม พรรคการเมืองจึงมีแรงจูงใจที่จะประนีประนอมกับพรรคการเมืองอื่นเพื่อขอความร่วมมือให้เข้าร่วมจัดตั้งรัฐบาล และทำให้ฝ่ายบริหารอยู่ภายใต้แรงกดดันของพรรคการเมืองในคราวเดียวกัน

สิ่งหนึ่งที่ควรจะต้องนำมาพิจารณาสำหรับการเลือกตั้งแล้ว คือ ประสิทธิภาพการเลือกตั้งแต่ละแบบสะท้อนเป้าประสงค์บางประการดังนี้ (ศิริพรธม นกสวน สวัสดิ์, 2561)

1. การแปลงคะแนนเสียงให้ได้สัดส่วนกับจำนวนตัวแทนในรัฐสภา (proportionality) ให้มากที่สุด เช่น หากพรรคการเมืองได้รับเลือกตั้งร้อยละ 30 ก็ควรมีสัดส่วนที่นั่งในสภาร้อยละ 30 เช่นกัน
2. ความรับผิดชอบต่อผู้ลงคะแนนเสียง (accountability) เพราะการเลือกตั้งเป็นวิธีการให้ได้ว่าซึ่งตัวแทน จึงควรสร้างกลไกให้ตัวแทนมีความรับผิดชอบต่อผู้ลงคะแนนเสียงให้มากที่สุด
3. รัฐบาลที่มีเสถียรภาพ เพื่อสร้างความต่อเนื่องในการดำเนินนโยบาย
4. ชัยชนะของผู้สมัครที่ได้รับแรงสนับสนุนจากเสียงข้างมากอย่างแท้จริง (Condorcet winner)
5. ความสมานฉันท์และอยู่ร่วมกันได้ระหว่างชาติพันธุ์และศาสนาที่หลากหลาย
6. การเปิดกว้างให้คนส่วนน้อยมีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมในการปกครอง

***ระบบการเลือกตั้งสามารถเปลี่ยนแปลงไปตามความต้องการของผู้ออกนับ และระบบการเลือกตั้งที่สามารถเป็นได้ทั้งตัวแปรอิสระ (independent variable) และตัวแปรตาม (dependent variable)

“ระบบเลือกตั้งส่งผลต่อพฤติกรรมลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง และระบบพรรคการเมืองอย่างไร”

“ทำไมประเทศ A จึงใช้ระบบการเลือกตั้งแบบแบ่งเขต”

ประเทศไทย ผ่านการเลือกตั้งทั่วไปมาแล้ว 24 ครั้ง

ปีงบประมาณ	ปีปฏิทิน (ปีค.ศ.)	จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร	จำนวนสมาชิกสภาผู้สมัครราษฎร
1. 2475	1. 2476	พรรคชาตินิยม-CCP	78 คน
2. 2475	2. 2480	พรรคอนุรักษนิยม	51 คน
3. 2475	3. 2481	พรรคสังคมนิยม	93 คน
4. 2475	4. 2480	พรรคชาตินิยม	96 คน
5. 2480	5. 2481	พรรคชาตินิยม-CCP	99 คน
6. 2480	6. 2485	พรรคอนุรักษนิยม-CCP	123 คน
7. 2480	7. 2485	พรรคอนุรักษนิยม-CCP	140 คน
8. 2480	8. 2485	พรรคอนุรักษนิยม-CCP	140 คน
9. 2480	9. 2485	พรรคอนุรักษนิยม-CCP	140 คน
10. 2480	10. 2485	พรรคอนุรักษนิยม-CCP	140 คน
11. 2480	11. 2485	พรรคอนุรักษนิยม-CCP	140 คน
12. 2480	12. 2485	พรรคอนุรักษนิยม-CCP	140 คน
13. 2480	13. 2485	พรรคอนุรักษนิยม-CCP	140 คน
14. 2480	14. 2485	พรรคอนุรักษนิยม-CCP	140 คน
15. 2480	15. 2485	พรรคอนุรักษนิยม-CCP	140 คน
16. 2480	16. 2485	พรรคอนุรักษนิยม-CCP	140 คน
17. 2480	17. 2485	พรรคอนุรักษนิยม-CCP	140 คน
18. 2480	18. 2485	พรรคอนุรักษนิยม-CCP	140 คน
19. 2480	19. 2485	พรรคอนุรักษนิยม-CCP	140 คน
20. 2480	20. 2485	พรรคอนุรักษนิยม-CCP	140 คน
21. 2480	21. 2485	พรรคอนุรักษนิยม-CCP	140 คน
22. 2480	22. 2485	พรรคอนุรักษนิยม-CCP	140 คน
23. 2480	23. 2485	พรรคอนุรักษนิยม-CCP	140 คน
24. 2480	24. 2485	พรรคอนุรักษนิยม-CCP	140 คน
25. 2480	25. 2485	พรรคอนุรักษนิยม-CCP	140 คน
26. 2480	26. 2485	พรรคอนุรักษนิยม-CCP	140 คน
27. 2480	27. 2485	พรรคอนุรักษนิยม-CCP	140 คน
28. 2480	28. 2485	พรรคอนุรักษนิยม-CCP	140 คน
29. 2480	29. 2485	พรรคอนุรักษนิยม-CCP	140 คน
30. 2480	30. 2485	พรรคอนุรักษนิยม-CCP	140 คน
31. 2480	31. 2485	พรรคอนุรักษนิยม-CCP	140 คน
32. 2480	32. 2485	พรรคอนุรักษนิยม-CCP	140 คน
33. 2480	33. 2485	พรรคอนุรักษนิยม-CCP	140 คน
34. 2480	34. 2485	พรรคอนุรักษนิยม-CCP	140 คน
35. 2480	35. 2485	พรรคอนุรักษนิยม-CCP	140 คน
36. 2480	36. 2485	พรรคอนุรักษนิยม-CCP	140 คน
37. 2480	37. 2485	พรรคอนุรักษนิยม-CCP	140 คน
38. 2480	38. 2485	พรรคอนุรักษนิยม-CCP	140 คน
39. 2480	39. 2485	พรรคอนุรักษนิยม-CCP	140 คน
40. 2480	40. 2485	พรรคอนุรักษนิยม-CCP	140 คน
41. 2480	41. 2485	พรรคอนุรักษนิยม-CCP	140 คน
42. 2480	42. 2485	พรรคอนุรักษนิยม-CCP	140 คน
43. 2480	43. 2485	พรรคอนุรักษนิยม-CCP	140 คน
44. 2480	44. 2485	พรรคอนุรักษนิยม-CCP	140 คน
45. 2480	45. 2485	พรรคอนุรักษนิยม-CCP	140 คน
46. 2480	46. 2485	พรรคอนุรักษนิยม-CCP	140 คน
47. 2480	47. 2485	พรรคอนุรักษนิยม-CCP	140 คน
48. 2480	48. 2485	พรรคอนุรักษนิยม-CCP	140 คน
49. 2480	49. 2485	พรรคอนุรักษนิยม-CCP	140 คน
50. 2480	50. 2485	พรรคอนุรักษนิยม-CCP	140 คน
51. 2480	51. 2485	พรรคอนุรักษนิยม-CCP	140 คน
52. 2480	52. 2485	พรรคอนุรักษนิยม-CCP	140 คน
53. 2480	53. 2485	พรรคอนุรักษนิยม-CCP	140 คน
54. 2480	54. 2485	พรรคอนุรักษนิยม-CCP	140 คน
55. 2480	55. 2485	พรรคอนุรักษนิยม-CCP	140 คน
56. 2480	56. 2485	พรรคอนุรักษนิยม-CCP	140 คน
57. 2480	57. 2485	พรรคอนุรักษนิยม-CCP	140 คน
58. 2480	58. 2485	พรรคอนุรักษนิยม-CCP	140 คน
59. 2480	59. 2485	พรรคอนุรักษนิยม-CCP	140 คน
60. 2480	60. 2485	พรรคอนุรักษนิยม-CCP	140 คน
61. 2480	61. 2485	พรรคอนุรักษนิยม-CCP	140 คน
62. 2480	62. 2485	พรรคอนุรักษนิยม-CCP	140 คน
63. 2480	63. 2485	พรรคอนุรักษนิยม-CCP	140 คน
64. 2480	64. 2485	พรรคอนุรักษนิยม-CCP	140 คน
65. 2480	65. 2485	พรรคอนุรักษนิยม-CCP	140 คน
66. 2480	66. 2485	พรรคอนุรักษนิยม-CCP	140 คน
67. 2480	67. 2485	พรรคอนุรักษนิยม-CCP	140 คน
68. 2480	68. 2485	พรรคอนุรักษนิยม-CCP	140 คน
69. 2480	69. 2485	พรรคอนุรักษนิยม-CCP	140 คน
70. 2480	70. 2485	พรรคอนุรักษนิยม-CCP	140 คน
71. 2480	71. 2485	พรรคอนุรักษนิยม-CCP	140 คน
72. 2480	72. 2485	พรรคอนุรักษนิยม-CCP	140 คน
73. 2480	73. 2485	พรรคอนุรักษนิยม-CCP	140 คน
74. 2480	74. 2485	พรรคอนุรักษนิยม-CCP	140 คน
75. 2480	75. 2485	พรรคอนุรักษนิยม-CCP	140 คน
76. 2480	76. 2485	พรรคอนุรักษนิยม-CCP	140 คน
77. 2480	77. 2485	พรรคอนุรักษนิยม-CCP	140 คน
78. 2480	78. 2485	พรรคอนุรักษนิยม-CCP	140 คน
79. 2480	79. 2485	พรรคอนุรักษนิยม-CCP	140 คน
80. 2480	80. 2485	พรรคอนุรักษนิยม-CCP	140 คน
81. 2480	81. 2485	พรรคอนุรักษนิยม-CCP	140 คน
82. 2480	82. 2485	พรรคอนุรักษนิยม-CCP	140 คน
83. 2480	83. 2485	พรรคอนุรักษนิยม-CCP	140 คน
84. 2480	84. 2485	พรรคอนุรักษนิยม-CCP	140 คน
85. 2480	85. 2485	พรรคอนุรักษนิยม-CCP	140 คน
86. 2480	86. 2485	พรรคอนุรักษนิยม-CCP	140 คน
87. 2480	87. 2485	พรรคอนุรักษนิยม-CCP	140 คน
88. 2480	88. 2485	พรรคอนุรักษนิยม-CCP	140 คน
89. 2480	89. 2485	พรรคอนุรักษนิยม-CCP	140 คน
90. 2480	90. 2485	พรรคอนุรักษนิยม-CCP	140 คน
91. 2480	91. 2485	พรรคอนุรักษนิยม-CCP	140 คน
92. 2480	92. 2485	พรรคอนุรักษนิยม-CCP	140 คน
93. 2480	93. 2485	พรรคอนุรักษนิยม-CCP	140 คน
94. 2480	94. 2485	พรรคอนุรักษนิยม-CCP	140 คน
95. 2480	95. 2485	พรรคอนุรักษนิยม-CCP	140 คน
96. 2480	96. 2485	พรรคอนุรักษนิยม-CCP	140 คน
97. 2480	97. 2485	พรรคอนุรักษนิยม-CCP	140 คน
98. 2480	98. 2485	พรรคอนุรักษนิยม-CCP	140 คน
99. 2480	99. 2485	พรรคอนุรักษนิยม-CCP	140 คน
100. 2480	100. 2485	พรรคอนุรักษนิยม-CCP	140 คน

III. ประชาธิปไตยและประชาธิปไตยในการเมืองไทย

ภาษากรีกโบราณ (Michael G. Roskin, et al., 2017)

Demos หมายถึงประชาชน และ Kratia หมายถึงอำนาจหรือการปกครอง รวมเป็น Demokratia คือ การปกครองโดยประชาชน

กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ บัญญัติศัพท์คำนี้เป็นคำไทย โดยมาจากคำว่า ประชาชน สนธิกับ อธิปไตย ที่หมายถึงการปกครองที่อำนาจสูงสุดเป็นของประชาชน (บุญศรี ยี่หิมะ, 2554)

- Robert Dahl (1971) ประชาธิปไตยประกอบด้วย
- สิทธิในการเลือกตั้ง (right to vote)
 - สิทธิที่จะมีการเลือกตั้งที่เสรีและเป็นธรรม (free and fair election)
 - สิทธิที่ชนชั้นนำทางการเมืองจะแข่งขันเพื่อแสวงหาคะแนนเสียงสนับสนุน (right of political leaders to compete for support and votes)
 - สิทธิตามกฎหมายที่จะแข่งขันเพื่อชิงตำแหน่งสาธารณะ (eligibility for public office)
 - เสรีภาพในการรวมกลุ่มและจัดตั้งองค์กร (freedom to form and join organizations)
 - เสรีภาพในการแสดงออก (freedom of expression)
 - สามารถเข้าถึงข้อมูลที่หลากหลาย ไม่มีการจำกัดหรือผูกขาดแหล่งข้อมูล (alternative sources of information)
 - มีสถาบันการเมืองที่กำกับนโยบายของรัฐบาลมาจากและสะท้อนความพึงพอใจของผู้ออกเสียงเลือกตั้ง (institutions for making government policies depend on vote and other expressions of preference)

อับราฮัม ลินคอล์น อดีตประธานาธิบดีคนที่ 16 ของสหรัฐอเมริกา ซึ่งกล่าวเชิดชูเกียรติ นายทหารที่พลีชีพในสงครามกลางเมืองในพิธี ณ สุสานเกตตี้สเบิร์ก เมื่อวันที่ 19 พฤศจิกายน ค.ศ.1863 (พ.ศ.2406) (นิคม รัฐอมฤต, 2553)

“พวกเขาจะไม่ตายเปล่า แต่การตายของพวกเขาจะทำให้ประเทศสหรัฐอเมริกาที่มีเสรีภาพ ชื่นใหม่ การปกครองของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน จะไม่สูญสิ้นไปจากโลกนี้”

ขั้นตอนการเป็นประชาธิปไตย (democratization)

- การเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตย (democratic transition)
- การตั้งมั่นของประชาธิปไตย (democratic consolidation)

การเปลี่ยนผ่าน (transition)---เน้นปัจจัยตัวแสดงทั้งที่เป็นชนชั้นนำ

การตั้งมั่น (consolidation)---เน้นความคิด พฤติกรรมในชีวิตประจำวัน

1. การเปลี่ยนผ่าน (democratic transition)

Samuel P. Huntington (1991)

- Transformation หรือการเปลี่ยนผ่านโดยชนชั้นนำกลุ่มเดิม ตัวอย่างเช่น บราซิล และสเปน ในช่วงครึ่งหลังของทศวรรษที่ 1970และสหภาพโซเวียตในช่วงครึ่งหลังของทศวรรษที่ 1980
- Replacement หรือระบอบเดิมล้มสลายหรือถูกโค่นล้ม เกิดขึ้นจากการที่ฝ่ายต่อต้านระบอบเก่ามีบทบาทในการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยและยกเลิกระบอบการปกครองแบบเก่า ส่งผลให้ชนชั้นนำที่อยู่ในอำนาจในระบอบเก่าหมดอำนาจลง ตัวอย่างเช่นที่เกิดในกรีซ และโปรตุเกส ในกลางทศวรรษที่ 1970และในอาร์เจนตินา และฟิลิปปินส์ ในกลางทศวรรษที่ 1980
- Transplacement หรือการประนีประนอมของกลุ่มชนชั้นนำเก่าและใหม่ เป็นลักษณะที่กลุ่มชนชั้นนำในระบอบการปกครองแบบเก่าและฝ่ายต่อต้านซึ่งเป็นกลุ่มชนชั้นนำกลุ่มใหม่ที่เติบโตขึ้นภายใต้ระบอบการปกครองแบบเก่าร่วมมือกันเพื่อเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตย ตัวอย่างเช่นที่เกิดขึ้นในชิลี โปแลนด์ และอิตาลี ปลายทศวรรษที่ 1980

Terry Lynn Karl เรื่อง Dilemmas of Democratization in Latin America (1990)

แบ่งรูปแบบการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยโดยอาศัยลักษณะของกลยุทธ์ 2 แบบคือ การประนีประนอม (compromise) และกำลัง (force)

และแบ่งกลุ่มตัวแสดงที่เข้ามามีอิทธิพลออกเป็น 2 กลุ่มคือ ชนชั้นนำ (elite) และมวลชน (mass)

กลุ่มที่มีบทบาทสำคัญ	กลยุทธ์	
	การประนีประนอม (compromise)	กำลัง (force)
Elite	การพัชข้อตกลง (pact)	การบีบบังคับ (imposition)
Mass	การปฏิรูป (reform)	การปฏิวัติ (revolution)

ทราบได้อย่างไรว่า เปลี่ยนผ่านสำเร็จหรือไม่สำเร็จ?

Carl Baker (2004)

การบรรลุความสำเร็จในกระบวนการนี้ ต้องอาศัยความเห็นพ้องต้องกันที่จะเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตย การเจรจาต่อรองสำหรับการวางรากฐานให้กับรัฐธรรมนูญใหม่และกระบวนการของการแข่งขันทางการเมือง การมีรัฐธรรมนูญใหม่เข้าแทนที่ และเจตนา (willingness) ของตัวแสดงทางการเมืองที่จะปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่ถูกสร้างขึ้นใหม่ และการเริ่มต้นดำเนินการของโครงสร้างทางการเมืองใหม่ จนนำไปสู่การเป็นระเบียบแบบแผนในชีวิตประจำวัน โดยกระบวนการนี้จะสิ้นสุดลงเมื่อมีการเลือกตั้งตามวิถีทางประชาธิปไตยและมีรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งดังกล่าว

Juan L. Linz และ Alfred Stepan (2001)

การเปลี่ยนผ่านที่สมบูรณ์จะประกอบไปด้วยการมีความเห็นพ้องต้องกันที่จะไปสู่กระบวนการทางการเมืองที่สร้างรัฐบาลซึ่งมาจากการเลือกตั้งอย่างเสรี เมื่อรัฐบาลซึ่งเป็นผลโดยตรงจากการเลือกตั้งอย่างเสรีของประชาชนเข้าสู่อำนาจ โดยพฤตินัยหรือชีวิตความเป็นอยู่จริง (de facto) แล้ว รัฐบาลนี้มีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดและบริหารนโยบาย และโดยนิตินัยหรือกฎระเบียบ (de jure) แล้ว อำนาจอภิบาล นิตินัยปฏิบัติ และตุลาการที่มาโดยประชาธิปไตยใหม่นี้ไม่จำเป็นต้องเป็นอำนาจกับองค์กรอื่น

2. การตั้งมั่นของประชาธิปไตย (democratic consolidation)

การที่ระบอบประชาธิปไตยกลายเป็นระบอบที่ชอบธรรมเพียงระบอบเดียวที่กลุ่มการเมืองต่างๆ ในสังคมต่างยอมรับร่วมกัน และไม่มีกลุ่มใดต้องการที่จะโค่นล้มหรือล้มล้างระบอบนี้ดังที่ Linz และ Stepan เรียกว่า "the only game in town"

Linz และ Stepan (2001)

สิ่งที่บ่งชี้ลักษณะประชาธิปไตยที่ตั้งมั่นจะประกอบไปด้วย

- 1) เจือปนในทางพฤตินัย: กลุ่มการเมืองที่สำคัญไม่พยายามที่จะบรรลุถึงวัตถุประสงค์ของตน โดยการสร้างระบบการปกครองที่ไม่เป็นประชาธิปไตย หรือส่งเสริมความรุนแรงทั้งภายในและภายนอกเพื่อแยกออกจากรัฐ
- 2) เจือปนในทางความคิด: ประชาชนส่วนใหญ่ แม้จะอยู่ในสภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจและการเมือง ยังคงเชื่อในกระบวนการทางประชาธิปไตยว่าจะแก้ไขปัญหาก็
- 3) เจือปนในทางกฎหมาย: ตัวแสดงทั้งหมดในการเมืองคุ้นเคยกับการแก้ไขความขัดแย้งภายในรัฐตามวิถีทางแห่งประชาธิปไตย และไม่ทำลายปัทมสถานเหล่านี้ และด้วยความมั่นคงของประชาธิปไตย จะทำให้ประชาธิปไตยกลายเป็นสิ่งที่เป็นอย่างประจำ และหยั่งรากลึกในสังคม สถาบันและแม้แต่ในชีวิตจิตใจ

Georg Sorensen (2008)

กระบวนการสร้างความแข็งแกร่งให้กับประชาธิปไตยว่าต้องอาศัยการปรับ โครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคม ในทิศทางที่จะสร้างความยั่งยืนและกรมชอบธรรมให้กับประชาธิปไตย และการที่วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยกลายเป็นที่ยอมรับทั้งในหมู่ชนชั้นนำและมวลชน

แนวทางการศึกษากำหนดให้เป็นประชาธิปไตย (David Potter, 1997)

- ❑ แนวทางการทำให้เป็นสมัยใหม่ (modernization approach) เน้นอธิบายการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมต่อการเป็นประชาธิปไตยและการคงอยู่ของเสรีประชาธิปไตย (liberal democracies)
- ❑ แนวทางการศึกษาเชิงโครงสร้าง (structural approach) เน้นอธิบายการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอำนาจระหว่างชนชั้นเนื่องจากการปฏิรูปทางสังคมและเศรษฐกิจต่อการเป็นประชาธิปไตย
- ❑ แนวทางการเปลี่ยนผ่าน (transition approach) เน้นอธิบายการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและบทบาทชนชั้นนำในการตัดสินใจนำการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตย

จากทั้งสามแนวทางการศึกษา อาจจะสรุปปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการทำให้เป็นประชาธิปไตย 6 ปัจจัยดังนี้

- 1) การพัฒนาทางเศรษฐกิจ (economic development)
- 2) การแบ่งแยกทางสังคม (social division) (หรือการมีอยู่ของความหลากหลายภายในสังคมในลักษณะที่เป็นพหุนิยม-ผู้เขียน)
- 3) รัฐและสถาบันทางการเมือง (state and political institutions)
- 4) ประชาสังคม (civil society)
- 5) วัฒนธรรมและอุดมการณ์ทางการเมือง (political culture and ideas)
- 6) ข้อผูกพันระหว่างประเทศหรือข้อผูกพันข้ามชาติ รวมถึงสงคราม (transnational and international engagements including war)

***ไม่ใช่สูตรสำเร็จที่จะสามารถอธิบายการทำให้เป็นประชาธิปไตยและรวมถึงปัญหาการไม่เป็นประชาธิปไตยของแต่ละประเทศได้ทั้งหมด

Samuel P. Huntington (1991)

ปัจจัยที่นำมาสู่การเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยในคลื่นประชาธิปไตยแต่ละลูกแตกต่างกัน
คลื่นลูกแรก (ค.ศ.1828-1926) เกิดจากการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม
คลื่นลูกที่สอง (ค.ศ. 1943-1962) เกิดจากปัจจัยด้านการเมืองและการทหาร
คลื่นลูกที่สาม (เริ่มต้นใน ค.ศ.1974) มาจากปัจจัยที่แตกต่างและหลากหลาย หนึ่งในนั้นก็คือ ปัจจัยด้านความชอบธรรมของเผด็จการอำนาจนิยม และปัจจัยด้านเศรษฐกิจ

III. ประชาธิปไตยในการเมืองไทย

ความเข้าใจเกี่ยวกับคำว่า “ประชาธิปไตย” ในสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงไปตามมิติของเวลาและเปลี่ยนแปลงไปตามความคิดเห็นของกลุ่มการเมืองกลุ่มต่างๆ

- ❑ หลัง 24 มิถุนายน 2475 ประชาธิปไตย หมายถึงสิ่งที่ตรงข้ามกับอำนาจนิยมของระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ดังนั้นกลุ่มชนชั้นนำในระบอบใหม่จึงถือวาระบอบการเมืองที่ใช้หลัง 24 มิถุนายน 2475 เป็นประชาธิปไตยอยู่แล้วโดยตัวเอง
- ❑ หลังรัฐประหารในปี พ.ศ. 2490 ประชาธิปไตยถูกให้ความหมายหลากหลายตามความคิดเห็นของกลุ่มการเมืองแต่ละกลุ่ม เช่น (สุตชาติ ชัยประเสริฐ, 2551)
 - กลุ่มอนุรักษนิยมเห็นว่าประชาธิปไตยที่แท้จริงคือประชาธิปไตยที่พระราชทานโดยพระมหากษัตริย์ จึงต้องให้บทบาทแก่สถาบันพระมหากษัตริย์
 - กลุ่มอำนาจนิยมของฝ่ายทหาร ให้ความสำคัญแก่ประชาธิปไตยในแบบที่ต้องพัฒนาแบบมีขั้นตอนภายใต้การดูแลของกองทัพ
 - กลุ่มสังคมนิยม ประชาธิปไตยจะนำไปสู่ความเสมอภาคเท่าเทียมในด้านเศรษฐกิจของประชาชนที่ยากจนเป็นต้น

กรณีเหล่านี้สะท้อนปัญหาการขาดความชอบธรรมของระบอบประชาธิปไตย ซึ่งปรากฏทั้งในทัศนะของชนชั้นนำทางการเมือง พรรคการเมือง/กลุ่มการเมือง และมวลชนบางกลุ่มที่ขัดแย้งและแข่งขันเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจทางการเมือง โดยขาดการยอมรับใน (อนุสรณ์ ลัมมณี, ออนไลน์)

- ❑ หลักการปกครองโดยเสียงข้างมาก (majoritarianism) หรือหลักการปกครองโดยเสียงข้างมากที่มาจากการเลือกตั้ง (electoralism)
- ❑ หลักการปกป้องสิทธิเสรีภาพของประชาชนและจำกัดอำนาจรัฐ (constitutionalism) ที่จะพัฒนาไปสู่การเป็นประชาธิปไตยสมัยใหม่หรือเสรีประชาธิปไตย (liberal democracy)

ลักษณะของการจัดการเชิงสถาบันในรูปแบบประชาธิปไตยอาจจะพิจารณาได้จาก 4 เหมือง (Jose Antonio Cheibub, 2007)

- 1) การมีหัวหน้าฝ่ายบริหารที่มาจากการเลือกตั้ง
- 2) การมีฝ่ายนิติบัญญัติที่มาจากการเลือกตั้ง
- 3) การมีพรรคการเมืองที่เข้าแข่งขันในการเลือกตั้งมากกว่า 1 พรรค ข้อควรระวังในกรณีนี้ที่แสดงถึงความไม่เป็นประชาธิปไตยคือการไม่มีพรรคการเมือง หรือมีเพียงพรรคการเมืองเดียว หรือผู้นำไม่ปฏิบัติตามกฎหมายและเขียนกฎหมายตามใจชอบ
- 4) นอกจากทั้งสามเงื่อนไขนี้แล้ว การสับเปลี่ยนอำนาจและการเปลี่ยนตัวผู้นำจะต้องอยู่ภายใต้กฎกติกา

รูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตย

- ระบบประธานาธิบดีเช่นสหรัฐอเมริกา
- ระบบรัฐสภาเช่นสหราชอาณาจักร
- ระบบผสม

รูปแบบรัฐสภาเป็นรูปแบบเดียวที่ไทยนำมาปรับใช้นับตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองใน พ.ศ.2475

ลักษณะสำคัญของรูปแบบประชาธิปไตยแบบรัฐสภาคือ (Leonard Freedman, 2011)

- การเชื่อมโยงฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติเข้าไว้ด้วยกัน
- ผู้สมัครที่ได้รับเลือกตั้งเข้าสู่ฝ่ายนิติบัญญัติจะเป็นผู้เลือกฝ่ายบริหารจากผู้นำพรรคการเมืองที่ร่วมจัดตั้งรัฐบาล
- ฝ่ายบริหารจะยังเป็นสมาชิกในฝ่ายนิติบัญญัติและต้องนำเสนอนโยบายต่อฝ่ายนิติบัญญัติ และอยู่ในอำนาจตราเท่าที่ได้รับ การสนับสนุนจากฝ่ายนิติบัญญัติ

ข้อดี (Warda J. Howard, 2005)

- การยืนยันประสิทธิภาพและประสิทธิผลของกระบวนการกำหนดนโยบายที่รัฐบาลมั่นใจได้ว่าจะได้รับเสียงสนับสนุนในสภาเพื่อผ่านกฎหมายที่จำเป็นสำหรับนโยบายโดยปราศจากการอภิปรายที่ยืดเยื้อ และตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในมติมหาชนได้มากกว่า เนื่องจากรัฐบาลมีวาระการดำรงตำแหน่งไม่แน่นอน การอยู่ในตำแหน่งขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของรัฐบาลและสามารถถูกเปลี่ยน ณ เวลาใดก็ได้แทนที่จะคอยให้หมดวาระ
- ภายใต้ระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทน ระบอบรัฐสภาวางอยู่บนสมมติฐานที่ว่าในช่วงเวลาแห่งการเลือกตั้งผู้มีสิทธิเลือกตั้งสามารถตรวจสอบผู้สมัครรับเลือกตั้งว่าดีหรือไม่ และการควบคุมที่ดีที่สุดของพลเมืองคือช่วงเวลาเลือกตั้ง

***ระบบนี้อาจจะเผชิญกับการติดขัด (gridlock) ของสภาได้ง่ายหากเสียงสนับสนุนของฝ่ายรัฐบาลประปราย ซึ่งเกิดขึ้นได้กับการมีรัฐบาลผสมหลายพรรค

อดีต และปัจจุบันของประชาธิปไตยไทย?

ประเทศไทยเข้าสู่กระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตยมาแล้วหลายครั้งตลอดช่วงระยะเวลาประมาณ 90 ปี (พ.ศ. 2475-2565) แต่กลับประสบกับความล้มเหลวซ้ำๆ ทั้งที่เคยถูกคาดการณ์ว่าจะเป็นคลื่นลูกที่สามของการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตย (Doh Chul Shin, online) ใน ค.ศ. 1988 (พ.ศ. 2531)

- ❖ รัฐประหาร 13
- ❖ รัฐธรรมนูญ 20 ฉบับ

สถานะประชาธิปไตยไทย เมื่อพิจารณาจากดัชนีวัดประชาธิปไตย

การวัดของนิตยสาร Economist intelligence unit (EIU) ซึ่งได้ดำเนินการวัดระดับความเป็นประชาธิปไตยมาตั้งแต่ปี 2549 โดยใช้เกณฑ์ 5 ข้อ คือ

- 1) กระบวนการเลือกตั้งและพหุนิยม (Electoral process and pluralism)
- 2) หน้าที่ของรัฐบาล (Functioning of government)
- 3) การมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political participation)
- 4) วัฒนธรรมทางการเมือง (Political culture)
- 5) เสรีภาพพลเมือง (Civil liberties)

คะแนนเต็มของแต่ละด้านและคะแนนรวมซึ่งเกิดจากการรวมแต่ละด้านและนำมาหารเฉลี่ย มีค่าคะแนนเต็ม 10 คะแนน และได้แบ่งประเภทต่างๆ ตามรูปแบบของระบอบการปกครอง 4 รูปแบบ คือ 1) ประชาธิปไตยเต็มใบ (Full democracies) 2) ประชาธิปไตยที่มีข้อบกพร่อง (flawed democracies) 3) ระบอบลูกผสม (Hybrid regimes) และ 4) ระบอบอำนาจนิยม (Authoritarian regime)

ตารางแสดงระดับความเป็นประชาธิปไตยของไทยปี 2549-2564

Year	Score	Total Points	Category	Freedom of the press and expression	Functioning of government	Political participation	Political culture	Civil liberties
2549	50	5.67	Hybrid regime	4.83	6.52	5.00	6.55	6.47
2551	54	6.03	Flawed democracies	7.73	6.79	5.56	6.88	7.19
2553	57	6.58	Flawed democracies	7.68	6.07	5.56	6.93	7.09
2554	58	6.59	Flawed democracies	7.68	6.07	5.56	6.95	7.19
2555	58	6.58	Flawed democracies	7.68	6.07	5.56	6.95	7.08
2556	72	4.35	Flawed democracies	7.83	6.07	5.56	6.00	2.78
2557	78	5.34	Hybrid regime	8.33	4.28	5.00	5.00	6.78
2558	96	3.09	Hybrid regime	4.32	3.95	5.56	5.00	6.47
2559	100	4.92	Hybrid regime	4.22	3.95	5.00	5.00	6.16
2560	107	4.25	Hybrid regime	3.02	4.29	5.00	5.00	6.49
2561	106	4.93	Hybrid regime	3.09	4.29	5.00	5.00	6.60
2562	68	4.32	Flawed democracies	7.43	5.59	6.13	6.93	6.47
21.65	75	4.54	Flawed democracies	7.00	6.70	6.67	6.25	5.20
2564	72	4.54	Flawed democracies	7.00	5.93	6.67	6.25	5.20

ที่มา: นิตยสาร Economist Intelligence Unit

ประเทศไทยมีการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยด้วยกัน 5 ครั้ง ได้แก่

- 1) เหตุการณ์ 24 มิถุนายน 2475-2490
- 2) 14 ตุลาคม 2516-6 ตุลาคม 2519
- 3) พฤษภาคม 2535-19 กันยายน 2549
- 4) หลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญปี 2550
- 5) หลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ 2560

IV. บทบาทของพรรคการเมือง และการเลือกตั้งภายใต้ประชาธิปไตยที่ไม่ตั้งมั่น

1. เหตุการณ์ 24 มิถุนายน 2475

(1) พรรคการเมือง

- การให้เสรีภาพในการจัดตั้งพรรคการเมืองปรากฏเป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญปี 2489 (มาตรา 14)
- พรรคการเมืองที่ประกาศชื่ออย่างเป็นทางการแรกคือ "พรรคก้าวหน้า" มี ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นหัวหน้าพรรค วัตถุประสงค์สำคัญคือการรวบรวมบุคคลที่มีความคิดเห็นตรงข้ามกับคณะราษฎรเพื่อดำเนินบทบาททางการเมืองตามวิถีทางรัฐสภา
- "พรรคสหชีพ" โดยการริเริ่มของ ธรรมเดือน บุนนาค นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ นายสงวน คุณารักษ์ นายจำลอง ดาวเรือง นายทวี ดุลล นายทองเปลว ชลภูมิ นายเตียง ศิริขันธ์ และมีนายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ เป็นหัวหน้าพรรค พรรคนี้มีนโยบายในแนวทางสังคมนิยมคนเล็ก โครงการเศรษฐกิจที่เสนอโดยนายปรีดี พนมยงค์

- "พรรคแนวรัฐธรรมนูญ" เกิดจากกลุ่มผู้สนับสนุนนายปรีดี พนมยงค์ ที่ไม่เห็นด้วยกับแนวนโยบายของพรรคสหชีพ โดยเสนอในนโยบายในแนวทางที่จะรักษาและปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญและยึดถือหลัก 6 ประการของคณะราษฎร
 - "พรรคประชาธิปไตย" ซึ่งเป็นความร่วมมือกันของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและกลุ่มที่ต่อต้านนายปรีดี พนมยงค์ โดยในการจัดตั้งพรรคนี้ขึ้นนั้นได้มีการอุทธรณ์พรรคก้าวหน้าและพรรคการเมืองอื่นเข้ามาด้วย และเสนอให้นางอภาง อภิวงศ์ เป็นหัวหน้าพรรค มี ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นรองหัวหน้าพรรค
 - "พรรคอิสระ" ซึ่งสมาชิกส่วนใหญ่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่แม้จะมีนโยบายอิสระแต่ก็เป็นพรรคที่สนับสนุนนายปรีดี พนมยงค์
- ***พรรคการเมืองในระยะเริ่มต้น จัดตั้งขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนบุคคลให้เข้าสู่อำนาจทางการเมืองหรือการเป็นพรรคการเมืองของชนชั้นนำ เป็นการรวมตัวของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในขณะนั้นและเป็นการก่อตั้งพรรคการเมือง โดยยังไม่มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติพรรคการเมือง

(2) การเลือกตั้ง

- รัฐธรรมนูญ 3 ฉบับที่ประกาศใช้ในช่วงระหว่างปี 2475-2490 แม้จะบัญญัติถึงการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไว้แต่ก็กำหนดรูปแบบหรือวิธีการในการเลือกตั้งที่แตกต่างกัน
- พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พุทธศักราช 2475 กำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะต้องเป็นไปตามกาลสมัย โดยกำหนดสิทธิในการเลือกตั้งของประชาชนในสมัยที่ 2 เพื่อเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเทศที่ 1 แต่เป็นเพียงการเลือกตั้งทางอ้อม โดยให้ราษฎรในหมู่บ้านเลือกตั้งผู้แทนเพื่อไปเลือกผู้แทนตำบล และให้ผู้แทนตำบลเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอีกต่อหนึ่ง
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2475 แม้จะกำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมาจากการเลือกตั้งจากประชาชน (มาตรา 16) แต่ในบทเฉพาะกาลกำหนดให้เริ่มต้นจากการมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 2 ประเภทคือ ประเภทเลือกตั้งและแต่งตั้ง จนกว่าผู้มีสิทธิเลือกตั้งเกินกว่ากึ่งหนึ่งจะมีการศึกษาในระดับประถมศึกษา อย่างช้าไม่เกิน 10 ปี จึงจะให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทเลือกตั้งเพียงประเภทเดียว (มาตรา 65)

- การเลือกตั้งครั้งต่อๆ มาภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2475 ได้แก่ การเลือกตั้งทั่วไปในปี 2480 ปี 2481 และปี 2489 ได้เปลี่ยนมาใช้วิธีการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตฯ คนโดยให้ประชาชนสามารถเลือกสมาชิกสภาผู้แทนประเภทที่ 1 ซึ่งมาจากการเลือกตั้งได้โดยตรง
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2489 แม้จะเปลี่ยนแปลงรูปแบบของรัฐสภามาเป็นสภาผู้ แต่ยังคงกำหนดวิธีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรรูปแบบเดียวกับการเลือกตั้งทั่วไปที่ใช้ นับตั้งแต่ปี 2480

การเลือกตั้งทั่วไประหว่างปี 2475-2490 ถูกจัดขึ้น 4 ครั้ง โดยเฉลี่ยการเลือกตั้งจะถูกจัดให้ขึ้นทุก 3 ปี 8 เดือน

- 1) การเลือกตั้งทั่วไปในปี 2476 มีผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งร้อยละ 41.45
- 2) การเลือกตั้งทั่วไปในปี 2480 มีผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งร้อยละ 40.22
- 3) การเลือกตั้งทั่วไปในปี 2481 มีผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งร้อยละ 35.03
- 4) การเลือกตั้งทั่วไปในปี 2489 มีผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งร้อยละ 32.52

2) เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516

(1) พรรคการเมือง

- รัฐธรรมนูญฉบับปี 2517 บัญญัติให้มีกฎหมายว่าด้วยพรรคการเมืองเพื่อรับรองการจัดตั้งและการดำเนินกิจการของพรรคการเมืองอย่างเป็นทางการ และรัฐธรรมนูญกำหนดให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องสังกัดพรรคการเมือง ทำให้เกิดการก่อตั้งพรรคการเมืองเพื่อส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นจำนวนมาก
- พรรคการเมืองส่งผู้สมัครเข้าแข่งขันเลือกตั้งในการเลือกตั้งทั่วไปปี 2518 มากถึง 42 พรรค เช่น
 - พรรคประชาธิปัตย์ มี ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช เป็นหัวหน้าพรรค
 - พรรคแนวร่วมสังคมนิยม มีแค้ว นรปดี เป็นหัวหน้าพรรค

- พรรคชาติไทยก่อตั้งมาจากนายพลกลุ่มราชครู 3 คน คือ พล.ต.ประมาท อติเรกสาร พล.ต.ชาติชาย ชุณหะวัณ และพล.ต. ศิริ ศิริโยธิน
- พรรคกิจสังคม ก่อตั้งมาจากม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ร่วมกับบุญเพ่ง ทองสวัสด์
- อดีตสมาชิกพรรคสหประชาไทย ตั้งพรรคใหม่หลายพรรค กลุ่มที่ใหญ่ที่สุดคือ พรรคธรรมสังคม นำโดยนายหวิช กลั่นประทุม พรรคสังคมนิยม นำโดยนายประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์ และพรรคเกษตรสังคม นำโดยนายเสวตร เปี่ยมพงศ์สานต์
- พรรคที่ไม่มีไปทางฝ่ายซ้ายที่ตั้งขึ้นใหม่ คือ พรรคสังคมนิยมแห่งประเทศไทย นำโดย พ.อ.สมคิด ศรีสังคม และพรรคพลังใหม่ นำโดยนายแพทย์กระเส ขนขวงค์

(2) การเลือกตั้ง

- รัฐธรรมนูญฉบับปี 2517 กำหนดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเท่านั้น
- กำหนดให้ใช้วิธีการเลือกตั้งแบบผสมระหว่างการรวมเขตและแบ่งเขต หรือที่เรียกว่า "แบ่งเขตเรียงเบอร์"
- การเลือกตั้งทั่วไปภายใต้รัฐธรรมนูญปี 2517 ถูกจัดขึ้น 2 ครั้ง
 - 1) การเลือกตั้งทั่วไปปี 2518 มีผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งร้อยละ 47.17
 - 2) การเลือกตั้งทั่วไปปี 2519 มีผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งร้อยละ 43.99

3) เหตุการณ์เดือนพฤษภาคม 2535

(1) พรรคการเมือง

- รัฐธรรมนูญฉบับปี 2540 มีความพยายามที่จะส่งเสริมความเข้มแข็งของพรรคการเมือง และเสถียรภาพของรัฐบาลผ่านการกำหนดเงื่อนไขเพื่อส่งเสริมให้เกิดระบบพรรคการเมืองที่มีจำนวนพรรคการเมืองในสภาผู้แทนราษฎรน้อยพรรคกว่าที่เคยเกิดขึ้นในอดีต เช่น
- นำวิธีการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อมาใช้ และยังได้กำหนดเกณฑ์ขั้นต่ำร้อยละ 5 ของคะแนนเสียงจากการเลือกตั้งที่จะทำให้พรรคการเมืองได้รับการจัดสรรที่นั่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในระบบบัญชีรายชื่อ
 - กำหนดให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องสังกัดพรรคการเมืองโดยพรรคการเมืองหนึ่งติดต่อกันไม่น้อยกว่า 90 วัน (มาตรา 107 (4))
 - กำหนดให้การเลือกตั้งเป็นหน้าที่ (มาตรา 68) เพื่อชักจูงให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งเพิ่มขึ้น
 - กำหนดให้เป็นหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งเพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของพรรคการเมือง เช่น การจัดตั้งกองทุนพัฒนาพรรคการเมือง การสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งให้แก่พรรคการเมืองและผู้สมัครรับเลือกตั้ง เป็นต้น
- ***มาตรการต่างๆ ทำให้พรรคการเมืองเข้มแข็งมากขึ้น แต่ก็แลกมาด้วยความไม่เป็นอิสระของนักการเมือง

(2) การเลือกตั้ง

- การเลือกตั้งทั่วไปภายใต้บทบัญญัติรัฐธรรมนูญฉบับปี 2540 จัดขึ้น 3 ครั้ง แต่เป็นการเลือกตั้งที่สมบูรณ์เพียงสองครั้งแรกเท่านั้น คือการเลือกตั้งในปี 2544 และปี 2548 ส่วนการเลือกตั้งครั้งที่สามในปี 2549 ศาลรัฐธรรมนูญตัดสินให้เป็นโมฆะ
- 1) การเลือกตั้งทั่วไปปี 2544 มีผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อร้อยละ 69.95 และแบบแบ่งเขตร้อยละ 69.94
 - 2) การเลือกตั้งทั่วไปปี 2548 มีผู้มาใช้สิทธิแบบบัญชีรายชื่อร้อยละ 72.56 มีผู้มาใช้สิทธิแบบแบ่งเขตร้อยละ 72.55 ผลการเลือกตั้ง
- ***จากสถิติการไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งทั่วไปปี 2544 และในปี 2548 ที่มีผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งทั้งสองระบอบประมาณร้อยละ 70 ซึ่งถือเป็นจำนวนที่สูงมากเป็นประวัติการณ์

4) หลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญปี 2550

(1) พรรคการเมือง

- รัฐธรรมนูญปี 2550 แม้จะให้เสรีภาพในการจัดตั้งพรรคการเมือง แต่ก็ได้วางมาตรการในการควบคุมพรรคการเมืองไว้ในหลายส่วน ทั้งจากคณะกรรมการการเลือกตั้งผ่านการจัดการเลือกตั้ง และการสนับสนุนกิจกรรมของพรรคการเมือง และยังได้ให้อำนาจศาลรัฐธรรมนูญเลิกล้มหรือขอยกข้อบังคับของพรรคการเมืองที่ขัดหรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (มาตรา 65) (รัฐธรรมนูญปี 2540 บัญญัติไว้ในมาตรา 47)
- เพิ่มมาตรการที่ห้ามรวมพรรคการเมืองภายหลังการเลือกตั้งทั่วไปและระหว่างที่อายุของสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากเลือกตั้งครั้งดังกล่าวยังไม่สิ้นสุดลง ทั้งนี้เพื่อป้องกันการรวมเสียงในสภามากกว่าปกติอันอาจไม่ตรงกับเจตจำนงของประชาชนผู้ออกเสียงเลือกตั้ง (มาตรา 104)
- บัญญัติถอนสิทธิเลือกตั้งหัวหน้าพรรคและกรรมการบริหารของพรรคการเมืองที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งยุบพรรค เป็นเวลา 5 ปี จากความผิดในการกระทำการล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข หรือเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศโดยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ (มาตรา 68) เป็นต้น

(2) การเลือกตั้ง

รัฐธรรมนูญปี 2550 บัญญัติให้ใช้วิธีการเลือกตั้งแบบผสมระหว่างการเลือกตั้งในระบบแบ่งเขต โดยใช้วิธีการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตและรวมเขต และการเลือกตั้งแบบสัดส่วน การจัดการเลือกตั้งแบบสัดส่วนนั้น ได้จัดแบ่งพื้นที่ประเทศออกเป็น 8 กลุ่มจังหวัด โดยกำหนดให้แต่ละกลุ่มจังหวัดเป็นเขตเลือกตั้ง แต่ละเขตเลือกตั้งให้มีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ 10 คน (มาตรา 96) และได้ยกเลิกเกณฑ์ขั้นต่ำร้อยละ 5 ในการคำนวณจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ

2) การเลือกตั้งทั่วไปปี 2554 ภายใต้รัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 1) พ.ศ.2554 ซึ่งได้ปรับสัดส่วนของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้มีสมาชิกจำนวน 500 คน ประกอบด้วยสมาชิกที่มาจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตจำนวน 375 คน และสมาชิกที่มาจากการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อจำนวน 125 คน มีผู้มาใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อ ร้อยละ 75.03 และแบบแบ่งเขต ร้อยละ 75.03 มีพรรคการเมืองได้รายการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อ 11 พรรค และแบบแบ่งเขต 7 พรรค พรรคเพื่อไทยได้รับเลือกตั้งมากที่สุดรวมทั้งสิ้น 265 คน หรือร้อยละ 53.0 พรรคประชาธิปัตย์ได้รับเลือกตั้งรองลงมา โดยได้รับเลือกตั้ง รวมทั้งสิ้น 159 คน หรือร้อยละ 31.8 ***ที่นั่งรวมของทั้งสองพรรคนี้รวมกันมากถึง 424 หรือร้อยละ 84.8 และมากกว่าผลรวมในปี 2550 (ร้อยละ 82.71) เพียงเล็กน้อย

- กติกาใหม่ให้ความสำคัญกับผลคะแนนเสียงในระบบเขตเนื่องจากจะไปคำนวณที่นั่งในระบบสัดส่วนจากกติกาที่มีสิทธิเลือกตั้งมีบัตรเลือกตั้งเพียงใบเดียว ดังนั้น กติกาใหม่นี้อาจจะนำปัญหาการซื้อสิทธิขายเสียงขยายตัวยิ่งขึ้นอีกครั้ง เนื่องจากผลของคะแนนเพียง 1 คะแนนเสียง จะส่งผลต่อผลประโยชน์ของพรรคการเมืองถึง 3 บัญชี (ระบบเขต ระบบบัญชีรายชื่อ และบัญชีผู้ถูกเสนอชื่อเป็นนายกรัฐมนตรี)
- และผู้สมัครรับเลือกตั้งที่มีชื่อเสียง มีฐานเสียงที่มั่นคงในเขตเลือกตั้ง จะกลายเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลต่อพรรคการเมือง และส่งผลให้เกิดการแข่งขันเลือกตั้งที่เน้นตัวบุคคลมากกว่านโยบายพรรคเข้มข้นขึ้นอีกครั้ง กรณีนี้อาจจะส่งผลต่อความอ่อนแอของพรรคการเมืองได้ในที่สุด

ภายใต้รัฐธรรมนูญปี 2550 มีการจัดการเลือกตั้งทั่วไปขึ้น 3 ครั้ง แต่การเลือกตั้งครั้งที่สามในปี 2557 ศาลรัฐธรรมนูญตัดสินให้เป็นโมฆะ

- 1) การเลือกตั้งทั่วไปปี 2550 มีผู้มาใช้สิทธิในระบบสัดส่วน ร้อยละ 74.52 และในระบบแบ่งเขต ร้อยละ 74.49 มีพรรคการเมืองที่ได้รับการเลือกตั้งในระบบสัดส่วน 6 พรรค และในระบบแบ่งเขต 7 พรรค พรรคพลังประชาชนได้รับการเลือกตั้งทั้งในระบบสัดส่วนและแบ่งเขตมากที่สุด โดยได้รับการเลือกตั้งในระบบสัดส่วน 34 คนและแบ่งเขต 199 คน รวมทั้งสิ้น 233 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 48.54 ส่วนพรรคประชาธิปัตย์ได้รับเลือกตั้งในอันดับที่สอง โดยได้รับเลือกตั้งในระบบสัดส่วน 33 คน และแบ่งเขต 131 คน รวมทั้งสิ้น 164 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 34.17 จำนวนที่นั่งในสภาผู้แทนราษฎรของสองพรรคนี้รวมกันมากถึง 397 ที่นั่งหรือคิดเป็นร้อยละ 82.71 จากจำนวนที่นั่งในสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมด 480 ที่นั่ง ตัวเลขนี้แสดงให้เห็นถึงการแบ่งแยกพรรคการเมืองออกเป็นสองขั้วการเมืองที่ชัดเจนขึ้น โดยมีพรรคพลังประชาชนเป็นพรรคคนพรรคเดียว ขณะที่พรรคประชาธิปัตย์ยังคงเป็นพรรคอันดับรองคนที่เกิดขึ้นในการเลือกตั้งทั่วไปปี 2544 และ 2548

5) หลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ 2560

(1) พรรคการเมือง

- หลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับนี้ กติกาการเลือกตั้งระบบจัดสรรปันส่วนผลถูกนำมาใช้ และถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าไม่เอื้อประโยชน์ให้พรรคการเมืองใหญ่ที่เข้มแข็ง ซึ่งในเวลานั้นคือพรรคเพื่อไทย ทำให้พรรคการเมืองใหญ่ต้องปรับตัว เช่นกรณีพรรคเพื่อไทยที่มีสมาชิกพรรคส่วนหนึ่งไปจัดตั้งพรรคใหม่ ซึ่งนี่ก็ถูกมองว่าเป็นกลยุทธ์ที่ปรับเพื่อให้สอดคล้องกับกติกาเลือกตั้งใหม่นี้
- และหลายฝ่ายคาดการณ์ว่า กติกาเลือกตั้งใหม่นี้จะนำไปสู่รัฐบาลผสมซึ่งเคยมองว่าทำให้รัฐบาลไร้เสถียรภาพมาโดยตลอดก่อนที่จะมีความพยายามแก้ไขปัญหานี้ดังที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญปี 2540

(2) การเลือกตั้ง

การเลือกตั้งภายใต้รัฐธรรมนูญปี 2560 เกิดขึ้นในวันที่ 24 มีนาคม 2562 กติกาการเลือกตั้งครั้งนี้เรียกว่า "ระบบจัดสรรปันส่วนผสม" (mixed member apportionment system) รัฐธรรมนูญปี 2560 กำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งมาจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งใช้วิธีออกเสียงลงคะแนนโดยตรงและลับ ให้แต่ละเขตเลือกตั้งมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้เขตละหนึ่งคน และผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มีสิทธิออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งได้คนละหนึ่งคะแนน ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ได้รับคะแนนสูงสุดและมีคะแนนสูงกว่าคะแนนเสียงที่ไม่เลือกผู้ใดจะเป็นผู้ที่ได้รับเลือกตั้ง (มาตรา 85)

- ส่วนบัญชีรายชื่อ--พรรคการเมืองที่ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง มีสิทธิส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อ โดยให้พรรคการเมืองจัดทำบัญชีรายชื่อพรรคละหนึ่งบัญชี
- พรรคการเมืองที่ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งสามารถแจ้งรายชื่อบุคคลที่พรรคการเมืองมีมติว่าจะเสนอให้สภาผู้แทนราษฎรเพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีไม่เกิน 3 รายชื่อ โดยพรรคการเมืองจะไม่เสนอรายชื่อบุคคลใดเลยก็ได้ (มาตรา 88)

- หลังการจัดการเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ 24 มีนาคม 2562 คณะกรรมการการเลือกตั้งได้ประกาศรับรองผลการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งเมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม 2562 จำนวน 349 เขตเลือกตั้ง จากทั้งสิ้น 350 เขต ผลการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตมีพรรคการเมืองเพียง 9 พรรคเท่านั้นที่ชนะการเลือกตั้งในระบบนี้หรือร้อยละ 11.11 จากจำนวนพรรคการเมืองที่ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งในระบบแบ่งเขต 81 พรรค
- และการประกาศผลเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อเมื่อวันที่ 8 พฤษภาคม 2562 จำนวน 149 คน มีพรรคการเมือง 26 พรรคการเมือง หรือร้อยละ 35.14 จาก 74 พรรคการเมืองที่ได้รับการจัดสรรที่นั่งในระบบนี้ โดยมีคะแนนรวมจากผลเลือกตั้งในระบบแบ่งเขตของทั้ง 74 พรรคการเมืองนี้ทั่วประเทศเท่ากับ 35,441,920 เสียง

- เมื่อคำนวณหาจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อโดยหารด้วย 498 ซึ่งเป็นจำนวนเท่าที่มีอยู่ของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งสภา จะได้ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 71,168.5141 คะแนนต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 1 คน
- สูตรในการคำนวณของคณะกรรมการการเลือกตั้งได้ให้โอกาสแก่พรรคที่ได้คะแนนต่ำกว่าค่าเฉลี่ยนี้ให้ได้รับการจัดสรรที่นั่งในระบบบัญชีรายชื่อ 1 รายชื่อด้วยการปิดเขตพิเศษนิยมซึ่งกำหนดให้มีที่นั่ง 4 ตำแหน่งดังที่กล่าวข้างต้น ทำให้มีพรรคเล็กที่ได้คะแนนต่ำกว่าค่าเฉลี่ยนี้ได้รับการจัดสรรที่นั่ง 1 ที่นั่งจำนวนถึง 11 พรรค

- เหตุผลที่การคำนวณที่นั่งในรอบแรกมีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่ครบ 350 เขต เนื่องจากคณะกรรมการการเลือกตั้งได้มีมติให้นายสุรพล เกียรติไชยากร ผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดเชียงใหม่ เขตเลือกตั้งที่ 8 พรรคเพื่อไทย ซึ่งชนะการเลือกตั้งในเขตนี้ถูกสั่งยกเลิกการเลือกตั้ง และสั่งระงับสิทธิรับสมัครเลือกตั้งไว้เป็นการชั่วคราวเป็นระยะเวลาหนึ่งปี (ใบสั่ง)
- การเลือกตั้งใหม่เขต 8 จังหวัดเชียงใหม่จัดขึ้นเมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม 2562 ผลการเลือกตั้งผู้สมัครจากพรรคอนาคตใหม่ได้รับเลือกตั้งในเขตนี้

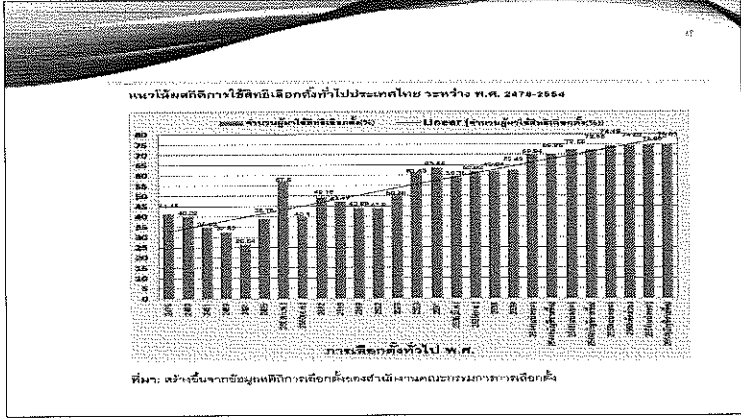
- ส่งผลให้มีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตครบทุกเขตทั่วประเทศ คือ 350 เขตเลือกตั้ง ทำให้มีผลรวมคะแนนทั่วประเทศของ 74 พรรคการเมืองที่ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งในระบบบัญชีรายชื่อจำนวน 35,561,556 คะแนน การเลือกตั้งใหม่นี้มาสู่การคำนวณจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อใหม่ (การคำนวณครั้งที่ 2) โดยเมื่อคำนวณหาจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อโดยหารด้วย 500 ซึ่งเป็นจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งสภา จะได้ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 71,123.1120 คะแนนต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 1 คน โดยมีเพียง 16 พรรคการเมืองที่ได้รับคะแนนเสียงเลือกตั้งจำนวน 71,123 คะแนนขึ้นไป
- และผลจากการคำนวณพรรคเพื่อไทยซึ่งมีคะแนนรวมทั้งประเทศจำนวน 7,881,006 คะแนน มีจำนวน ส.ส. ที่พึงมีได้ 118.6854 แต่มีจำนวน ส.ส.เขต 136 คน เกินจำนวน ส.ส.ที่พึงมีได้ ทำให้ไม่ได้รับการจัดสรรที่นั่งในระบบบัญชีรายชื่อ

- เมื่อคำนวณตามสูตรของคณะกรรมการการเลือกตั้งและได้จำนวน ส.ส.ที่พึงมีเบื้องต้นโดยใช้หลักทศนิยม 4 ตำแหน่ง เมื่อมีการจัดสรรที่นั่งที่อาศัยวิธีการปิดเขตพิเศษนิยม ส่งผลให้มีพรรคเล็กที่ได้จำนวน ส.ส.ที่พึงมีเบื้องต้นไม่ถึง 1.000 ได้รับการจัดสรรที่นั่งพรรคละ 1 ที่นั่งมากถึง 10 พรรค ทั้งนี้ มีพรรคการเมืองที่ได้รับการจัดสรรที่นั่งในระบบบัญชีรายชื่อทั้งหมดจำนวน 25 พรรค คิดเป็นร้อยละ 33.78 ของจำนวนพรรคการเมืองทั้งหมดที่ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งในระบบบัญชีรายชื่อซึ่งมีจำนวน 74 พรรค จากเดิมที่ผลการคำนวณรอบแรกมี 26 พรรคการเมืองที่ได้รับการจัดสรรที่นั่งในระบบบัญชีรายชื่อ
- ในจำนวน 25 พรรคที่ได้รับการจัดสรรที่นั่งในรอบสองนี้มีพรรคการเมืองที่ได้รับการจัดสรรที่นั่งในระบบบัญชีรายชื่อ 1 ที่นั่ง จำนวน 13 พรรค
- เมื่อรวมที่นั่งในสภาผู้แทนราษฎรจากทั้งระบบบัญชีรายชื่อและระบบแบ่งเขตเลือกตั้ง พบว่า มีพรรคการเมือง 26 พรรคที่ได้รับเลือกตั้งในการเลือกตั้งทั่วไปปี 2562

ตารางแสดงคะแนนรณรงค์ประเทศไทยและผลเลือกตั้งในระบบบัญชีรายชื่อและเขตปี ๒๕๖๒

ลำดับ	พรรค	คะแนนรวมที่ ปรากฏ	จำนวน ส.ส.บัญชี รายชื่อ	จำนวน ส.ส.เขต	จำนวน ส.ส. บัญชีรายชื่อ	รวม
1	พลังประชาชน	5,441,274	115,6864	97	19	116
2	เพื่อไทย	7,481,003	116,6076	130	0	130
3	ประชาชาติ	5,330,817	89,0693	31	60	91
4	อนาคตใหม่	3,262,385	91,6691	33	20	53
5	ภูมิใจไทย	5,734,465	62,6970	38	12	51
6	เพื่อประชาชน	624,284	11,6686	0	10	10
7	รวมไทยพัฒนา	783,689	11,0188	0	4	10
8	เพื่อชาติใหม่	486,273	6,6371	0	6	6
9	ประชาชาติ	481,490	6,2684	0	1	7
10	เพื่อชาติ	431,472	6,6261	0	4	4
11	รวมไทยสร้างชาติ	415,626	6,5433	1	4	6
12	ชาติพัฒนา	244,770	3,4414	1	2	3
13	พลังใจสร้างไทย	214,103	3,0116	0	3	3
14	ชาติไทยพัฒนา	184,018	1,8085	0	2	2
15	เพื่อประชาชน	86,186	1,4374	0	1	1
16	เพื่อชาติใหม่	73,421	1,0383	0	1	1
17	ประชาชาติ	69,491	0,9762	0	1	1
18	ชาติไทยพัฒนา	62,434	0,8667	0	1	1
19	ไทยสร้างชาติ	60,361	0,8486	0	1	1
20	สุโขทัยพัฒนาชน	66,073	0,7863	0	1	1
21	ประชาชน	66,064	0,7861	0	1	1
22	ประชาชาติไทย	45,037	0,6764	0	1	1
23	ประชาชนไทย	46,420	0,6366	0	1	1
24	เพื่อไทย	44,951	0,6363	0	1	1
25	ประชาชนพัฒนา	38,260	0,6030	0	1	1
26	เพื่อประชาชน	35,089	0,4935	0	1	1
	รวม			360	180	540

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, ๒๕๖๒, สืบค้นเมื่อวันที่ ๖ ธันวาคม ๒๕๖๒, น.ศ. ๒๖๖/ปฎิชา๒๕๖๒
https://www.ecr.go.th/ecr_upload/announcement/20190628140036.pdf

สรุป

ตลอดระยะเวลาประมาณ 90 ปี มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองหลายครั้งที่น่ามาซึ่งการเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญ การเกิดขึ้นของพรรคการเมือง และการเลือกตั้ง

มองในมิติของประชาธิปไตย แม้สามสถาบันทางการเมืองนี้จะไม่ใช่ตัววัดความเป็นประชาธิปไตย แต่ก็น่าจะเป็นจุดเริ่มต้นที่นำมาสู่การพัฒนาไปสู่การเป็นประชาธิปไตยได้อย่างไรก็ตามช่วงระยะเวลาเหล่านี้เกิดปัญหาทางการเมืองที่ไม่สนับสนุนให้ประชาธิปไตยตั้งมั่นได้ ทั้งการเกิดขึ้นของรัฐประหารบ่อยครั้งที่มีมากถึง 13 ครั้งในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา ความขัดแย้งก็นำไปสู่ความรุนแรงทางการเมือง

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา หากนับจากจุดเริ่มต้นของการมีพรรคการเมืองอย่างเป็นทางการหลังมีพระราชบัญญัติพรรคการเมืองในปี 2498 เป็นพรรคการเมืองที่ตั้งขึ้นเพื่อสนับสนุนตัวบุคคลให้เข้าสู่อำนาจมากกว่าจะเป็นพรรคการเมืองที่มีฐานและเป้าหมายแห่งมวลชน

คำขอของพรรคการเมืองในลักษณะนี้ส่งผลให้การมีอยู่ของพรรคการเมืองยังไม่สามารถบรรลุบทบาทและหน้าที่ได้อย่างที่ควรจะเป็นที่จะสนับสนุนให้ประชาธิปไตยเข้มแข็งได้

ส่วนการเลือกตั้งแม้จะถูกอธิบายว่าเป็นการแสดงออกถึงการเลือกตัวแทนของประชาชนเจ้าของอำนาจอธิปไตยที่แท้จริงตามข้อบัญญัติของรัฐธรรมนูญ แต่สิ่งที่ปฏิเสธไม่ได้คือการเลือกตั้งสำหรับการเมืองไทยในหลายครั้งก็ใช้เพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับการเข้าสู่อำนาจทางการเมืองของชนชั้นนำ

***การเลือกตั้งที่ถูกกำหนดให้เป็นหน้าที่แทนสิทธิกลายเป็นส่วนหนึ่งของเกมแห่งความชอบธรรมมากกว่าการสะท้อนผลประโยชน์ของประชาชน ทำให้หลังการเลือกตั้งมักประสบกับปัญหาการแย่งชิงผลประโยชน์ในหมู่ชนชั้นนำที่ผ่านการเลือกตั้งซึ่งยังคงความตั้งใจปรารถนาที่จะเข้ามา "รับใช้" ประชาชน

สิ่งเหล่านี้ ทำให้สถาบันทางการเมืองทั้งพรรคการเมืองและการเลือกตั้งไม่สามารถจรรโลงประชาธิปไตยไว้ได้ และต้องล้มเหลวหลังเข้าสู่ระยะการเปลี่ยนผ่านโดยยังไม่สามารถเข้าสู่กระบวนการแห่งการตั้งมั่นใหม่ของประชาธิปไตยได้เลย

โจทย์เดิมสำหรับสังคมไทยยังคงเป็นเรื่องกติกาทางการเมืองว่าจะกำหนดให้เป็นประชาธิปไตยได้อย่างไร ซึ่งก็นำมาสู่การโต้แย้งในการร่างและแก้ไขรัฐธรรมนูญ

□ สิ่งที่ทำไปจากประเด็นนี้คือ เจตนาแรกที่จะเป็นประชาธิปไตยซึ่งยังไม่มีคำตอบ และสร้างนิทานมาร่วมกันดีทั้งในหมู่ชนชั้นนำ พรรคการเมือง/กลุ่มการเมือง และมวลชน ซึ่งทุกกลุ่มทุกฝ่ายเป็นส่วนที่สำคัญของกระบวนการเป็นประชาธิปไตยที่ไม่สามารถปฏิเสธหรือละเลยส่วนใดส่วนหนึ่งได้

ไม่เช่นนั้นความขัดแย้งก็จะนำพาให้กระบวนการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยติดกับดักแห่งความล้มเหลวดังเช่นที่เกิดขึ้นมาตลอดระยะเวลา 90 ปีที่ผ่านมา
